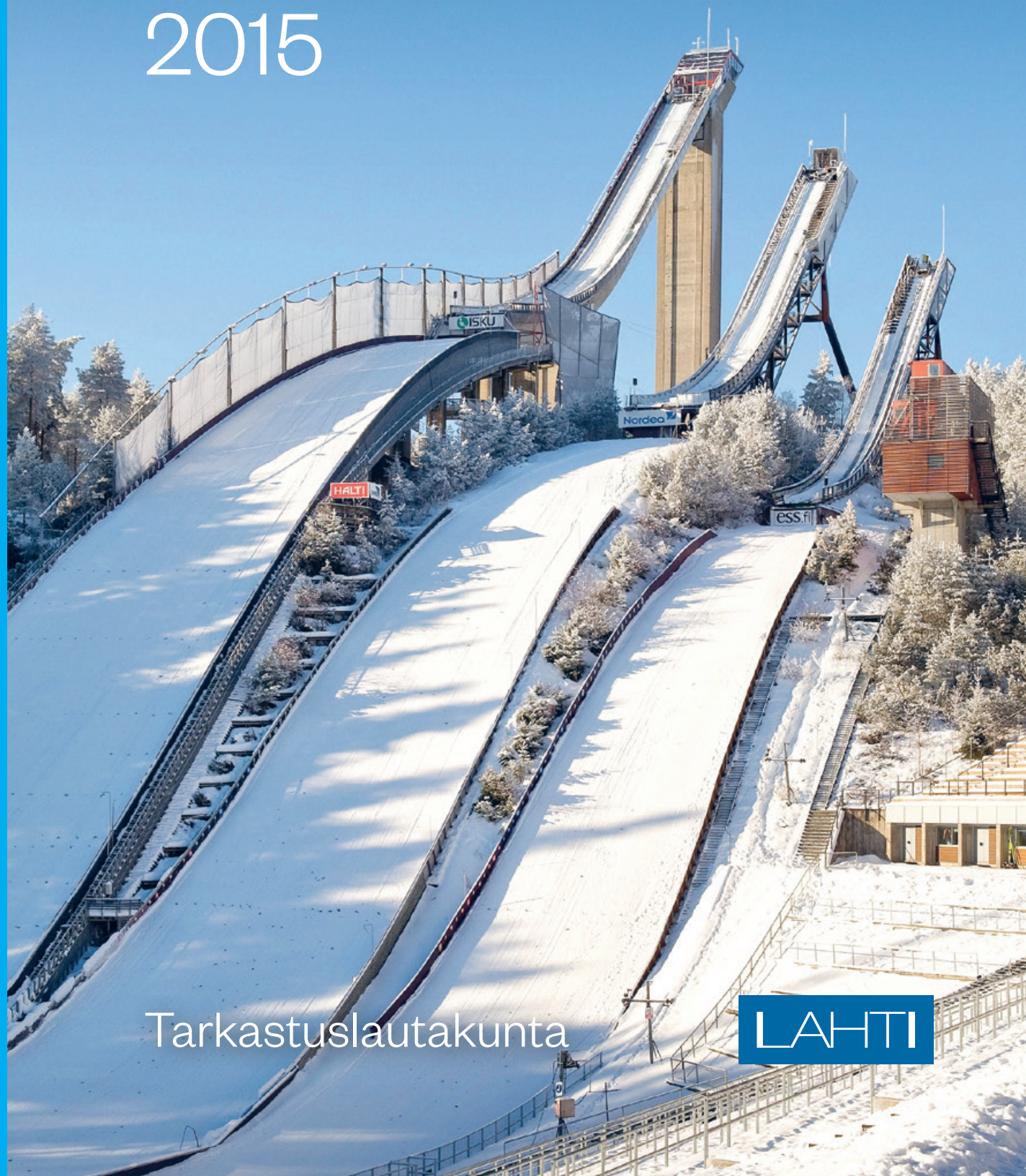

Lahden kaupungin arviointikertomus 2015

2.5.2016

Tarkastuslautakunta

LAHTI

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tiivistelmä	5
2. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toimintatavat	6
Arviointikertomuskilpailun voitto Lahden tarkastuslautakunnalle	8
3. Toimenpiteet vuoden 2014 arviointikertomuksen johdosta	10
3.1 Vuoden 2014 arviointikertomuksen käsittely.....	11
3.1.1 Omistajaohjauksen dokumentoinnin parantaminen.....	11
3.1.2 Kaupungin saama vastine panostuksista Lahden yliopistokeskukselle.....	12
3.1.3 Itäisen lähiklinikan vastaanottoajat	12
3.1.4 Huostaanottojen määrän kasvu.....	13
3.1.5 Kuntalaisten aloitteiden käsittely	13
3.1.6 Vuoden 2014 arviointikertomuksen muut suositukset	14
4. Strategian toteutumisen arviointi	18
4.1 Lahden kaupungin strategiat 1999–2015	19
4.2 Strategia ja valtuustosopimus	21
5. Tavoitteiden toteutumisen ja toiminnan arviointi	22
5.1 Konsernihallinto	23
5.2 Taseyksiköt	34
5.3 Sosiaali- ja terveystoimiala.....	36
5.4 Sivistystoimiala	46
5.5 Tekninen ja ympäristötoimiala	52
6. Tarkastuslautakunnan muut havainnot ja arviot	54
6.1 Kaupungin talouskehitys vuonna 2015	55
6.2 Laatuksien käytön lopputuloksena kaupunki ostaa kalliilla ja myy halvalla	58
6.3 Kaupungin omaisuuden luovuttaminen, case Tapanilakoti.....	64
6.4 SAP HR -henkilöstöhallintojärjestelmän käyttöönotto ja Kuntien Tiera Oy	66
6.5 Sähköinen arkistointi Lahdessa	69
6.6 Konserttitalon vuokraus ja peruskorjauksen keskeneräisyys.....	71

Lahden kaupungin arviointikertomus 2015

Lahden kaupungin tarkastustoimisto
Saimaankatu 11

Arviointikertomus verkossa:
www.lahti.fi/suomi/arviointikertomus

Valokuvat: Lahden kaupunki
Ulkoasu ja taitto: Jalo Toivio
Paino: Aldus Oy, Lahti 2016

1. Tiivistelmä

Tiivistelmä

KAUPUNGINVALTUUSTON asettamien tavoitteiden kokonaismäärä on vähentynyt 30 %. Tavoitteiden määrä on vielä riittävä Lahden kokoisessa kaupungissa. Useat tavoitteet ovat edelleen yleisluonteisia ja vaikeaselkoisia. Osa tavoitteista on sellaisia, ettei kaupunki pysty omalla toiminnallaan vaikuttamaan niiden toteutumiseen. Toteutuneiden tavoitteiden osuus on laskeutunut 60 %:iin kun se viime vuosina on ollut noin 65 %.

Vuosi	Toteutunut	Ei toteutunut	Ei voi arvioida	Tavoitteita yhteensä
2015	51	32	2	85
2014	78	36	5	119
2013	71	39	1	111
2012	70	35	6	111
2011	65	28	7	100
2010	77	44	10	131
2009	62	41	5	108

LAHDEN KAUPUNGIN sisäisen valvonnan selonteossa ei ole käsitelty kaupungin toiminnan kannalta oleellisia toiminnallisia ja taloudellisia riskejä. Riskienhallinnan käytännön työ on viime vuosina painottunut liiaksi palo- ja pelastustoimen varautumisiin.

TILINPÄÄTÖKSEN liitetietojen mukaan 31.12.2015 voimassa olleiden johdannaisten käypä arvo oli 13,9 milj. euroa miinuksella. Koko Lahti-konsernin osalta vastaava luku oli miinuksella 31,6 milj. euroa. Osaan johdannaissopimuksia sisältyy ehto, jonka mukaan pankilla on määräajoin yksipuolinen oikeus irtisanoa sopimus. Pankit tuskin jättävät purkamatta sopimuksia, jotka ovat niille epäedullisia. Tämä huomioiden tarkastuslautakunta arvioi, että Lahden kaupungin tappiot nyt voimassa olevista johdannaisista tulevat olemaan nykyisellä korkotasolla yli 20 milj. euroa.

KAUPUNGINHALLITUKSEN päätöksen mukaan johdannaissopimuksia käytetään riskien hallintaan, ei keinottelumielessä. Riskien hallinnan näkökulmasta tarve johdannaisten käyttämiseen on lähtökohtaisesti vaihtuvakorkoisten lainojen osalta. Vuosina 2010 – 2015 johdannaista on joinakin vuosina ollut enemmän kuin vaihtuvakorkoisia lainoja. Kaupungin sisäisestä pankista on vuosina 2010 – 2015 annettu tytäryhteisöille vaihtuvakorkoon sidottuja lainoja

enemmän kuin kaupungilla itsellään on ollut vaihtuvakorkoisia lainoja, minkä vuoksi kaupungin näkökulmasta tarkasteltuna vuosien 2010 - 2015 johdannaiset on tehty ainakin osittain keinottelumielessä.

PÄÄTERVEYSASEMAN nykyresurssit ovat riittämättömät. Klinikkamallin keskeisiä lähtökohtia oli paljon terveyspalveluja tarvitsevien kaupunkilaisten keskittäminen pääterveysaseman asiakkaisiksi. Heitä on nyt 9 700. Asiakkaiden omahoitajina toimii vain kuusi lähihoitajaa. Myös lääkärin määrä on liian vähäinen. Vastaanottoaikojen saatavuus venyy aivan liian pitkän ajan päähän. Erityisen huolestuttavaa on pitkä viive erikoissairaanhoidossa tehtyjen tutkimusten ja toimenpiteiden jälkeisten kontrollikäyntien osalta. Tarkastuslautakunta katsoo, että hoitaja- ja lääkäriresurssien lisääminen pääterveysasemalle on välttämätöntä.

VAMMAISPALVELUJEN asiakkaina on lukuisa määrä kaupunkilaisia, joiden palvelut tulisi järjestää sosiaalihuoltolain tai vanhuspalvelulain pohjalta. Kun he ovat vammaispalvelulain piirissä jää asiakkaan omakustannusosuus pois ja kaupungin nettokustannus kasvaa.

KESKUSTAN hoidonjohtourakoitsijaa koskevassa päätöksenteossa valinnan tehneellä viranhaltijalla ja sen valmisteluun osallistuneilla oli lähes rajoittamattoman valinnanvapaus tarjousten vertailussa, koska vertailuperusteet ovat yksilöimättömiä ja epätäsmällisiä. Tarjouksen jättäneiden objektiivista kohtelua ei ole mahdollista todentaa asiaan liittyvillä dokumenteilla.

SAP HR -HENKILÖSTÖHALLINNON järjestelmän hankintaprosessi ja sen käyttöön ottaminen on osoittautunut epäonnistuneeksi ja osittain jopa katastrofaaliseksi. Ohjelma on keskentekoinen ja sen käyttöönotossa on ollut paljon ongelmia. Projektin kesto aika esivaiheista käyttöönottoon oli yli kaksi vuotta ja suunniteltu aikataulu viivästyi lähes vuodelle. Investointikustannukset nousivat lähes kaksinkertaisiksi suunnitellusta. Tarkastuslautakunta ei pidä henkilöstöresurssien tarkoituksenmukaisena käyttönä sitä, että SAP-HR:ssä palkkausperusteiden kirjaus on siirtynyt esimiestyöksi.

2. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toimintatavat

Tarkastuslautakunta uudella paloasemalla 19.10.2015

2. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toimintatavat

Lahden kaupungin ulkoisesta tarkastuksesta vastaavat tarkastuslautakunta, tarkastustoimisto ja tilintarkastaja. Tarkastuslautakunta toimii valtuuston alaisuudessa.

Valtuusto on valinnut toimikaudekseen 2013–2016 tarkastuslautakuntaan 11 jäsentä ja heille henkilökohtaiset varajäsenet. Lautakunnassa on lisäksi kaksi jaostoa, jotka suorittavat arviointikäyntejä seuraavan työnjaon mukaisesti:

1 jaosto: Konsernihallinto, sivistystoimiala ja taseyksiköt sekä ympäristölautakunta.

2 jaosto: Sosiaali- ja terveystoimiala sekä tekninen ja ympäristötoimiala (ympäristölautakuntaa lukuun ottamatta)

Jäsen	Varajäsen
Nieminen Erkki, pj.	Sirvo Antti
McCarron Francis, varapj.	Hakala Seppo
Hyppölä Inga-Maija	Tuomola Tuula
Lehto Martti K.	Vierumäki Matti
Luukka Maarit	Manninen Tiina
Pohjolainen Terttu	Jalojärvi Maria
Rautkoski Paavo	Kotala Raimo
Räihä Timo	Salo Tuomas
Ulmanen Juha	Honkanen Petri
Vaara Ulla	Kukkurainen Paula
Vartiainen Onerva	Puusaari Riina

Tarkastuslautakunnan alaisuudessa toimii tarkastustoimisto, joka valmistelelee tarkastuslautakunnan käsiteltäväksi tulevat asiat, avustaa lautakuntaa arviointitehtävissä sekä tekee toiminnan ja talouden tarkastuksia.

Valtuusto on valinnut Lahden kaupungin vuosien 2013–2016 tilintarkastajaksi PwC Julkistarkastus Oy:n ja vastuullisena tilintarkastajana on toiminut JHTT, KHT Juha Huuskonen.

Tarkastuslautakunnan keskeisimpänä tehtävänä on **valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisen arviointi**. Kuntalain 121 §:n (410/2015) mukaan tarkastuslautakunnan tehtävänä on myös arvioida, onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Uuden kuntalain mukaan tarkastuslautakunnan tulee laatia arviointisuunnitelma sekä antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomus, jossa esitetään arvioin-

nin tulokset. Lahdessa näin on toimittu jo ennen kuntalain muutosta.

Arviointityön toteuttamiseksi tarkastuslautakunta on vuonna 2013 hyväksynyt **koko toimikauttaan 2013–2016 koskevan arviointisuunnitelman**. Toimikauden aikana käydään läpi kaikkien toimialojen ja yksiköiden keskeisimmät toiminnot. Arviointisuunnitelmassa <http://www.lahti.fi/www/cms.nsf/pages/FE6AB1FC2F3D4811C2256F96004B0853> on kuvattu tarkemmin tarkastuslautakunnan arviointityön perusteet. Tarkastuslautakunta ja jaostot ovat vuoden 2015 toiminnan arviointiin liittyen pitäneet kokouksia seuraavasti:

Tarkastuslautakunta

25.5.2015	Kaupunkikonserni: Lahti Pysäköinti Oy/Toriparkki
28.09.2015	Sivistystoimiala: Palveluverkot ja toimitilat
19.10.2015	Päijät-Hämeen liitto ja Päijät-Hämeen pelastuslaitos/ uusi paloasema
23.11.2015	Sosiaali- ja terveystoimiala: Avohoito
7.12.2015	Tekninen ja ympäristötoimiala: Palvelutuotantostrategia
18.1.2015	Sosiaali- ja terveystoimiala: Ikäntyneiden asumispalvelut

1. jaosto

10.8.2015	Taseyksikkö: Lahden Servio
2.9.2015	Sivistystoimiala: Kaupunginmuseo
9.10.2015	Sivistystoimiala: Kirjasto- ja tietopalvelut
2.11.2015	Taseyksikkö: Lahden Ateria
30.11.2015	Konsernihallinto: Asian- ja dokumenttienhallinnan tietojärjestelmät
8.2.2016	Sivistystoimiala: Varhaiskasvatuspalvelut

2. jaosto

20.8.2015	Tekninen ja ympäristötoimiala: Lahden seudun rakennusvalvonta
17.9.2015	Sosiaali- ja terveystoimiala: Terveystoimialan neuvontapalvelut
15.10.2015	Tekninen ja ympäristötoimiala: Maapolitiikka
12.11.2015	Sosiaali- ja terveystoimiala: Ikäntyneiden asukasohjaus, yhteis palvelupiste Siiri
11.12.2015	Sosiaali- ja terveystoimiala: Terveystoimialan neuvontapalvelut
14.1.2016	Sosiaali- ja terveystoimiala: Vammaispalvelut

Arviointikertomuksessa korostuvat lautakunnassa ja jaostoissa käsitellyt asiat, koska tarkastusresurssit eivät riitä kaikkien kaupungin toimintojen vuosittaiseen arviointiin. Rationaalisista syistä arviointikertomuksessa on vältetty tarpeetonta kaupunginhallituksen toimintakertomuksessa esitettyjen tietojen toistamista. Arviointikertomuksessa ei ole erikseen selostettu niiden tavoitteiden toteutumista, joista toimintakertomuksessa esitetyt tiedot ovat tarkastuslautakunnan arvion mukaan riittäviä.

Arviointikertomuskilpailun voitto Lahden tarkastuslautakunnalle

Lahden kaupungin vuoden 2014 arviointikertomus palkittiin 4.11.2015 suurten kuntien parhaana valtakunnallisessa "Vuoden arviointikertomus"-kilpailussa. Kilpailu järjestettiin nyt kuudetta kertaa. Edellinen voitto tuli Lahteen vuoden 2007 arviointikertomuksesta.

Tuomariston valintaperusteluissa Lahden kaupungin vuoden 2014 arviointikertomuksesta on todettu seuraavaa:

- erottuu poikkeuksellisen hyvällä tietoperustalla,
- kattaa lakisääteisen arviointitehtävän lisäksi toiminnan tuloksellisuuden arvioinnin,
- arvioinnin eri osa-alueet on eroteltu hyvin toisistaan,
- kertomukseen sisältyneet suositukset ovat selkeitä ja toteuttamiskelpoisia, ja
- kertomuksen visuaalisuus suorastaan houkuttelee lukemaan kertomusta.

Kaupunginhallitus on 7.9.2015 tehnyt valtuustolle esityksen vastauksen antamisesta kaupunginvaltuustolle tarkastuslautakunnan arviointikertomuksen johdosta. Kyseisen asian johdantotekstissä on myös arvioitu tarkastuslautakunnan antamaa kertomusta yleisillä kommentteilla ja vähäisillä perusteluilla. Tällaista arviointia kaupunginhallitus ei ole aiemmin suorittanut eikä tarkastuslautakunnalla ole tiedossa, että sitä olisi tehty missään muussakaan Suomen kunnassa. Kaupunginhallitus on yleisessä arvioinnissaan todennut tarkastuslautakunnan vuoden 2014 arviointikertomuksesta seuraavaa:

- Vuodelta 2014 laadittu arviointikertomus painottui aiempaa enemmän valtuuston asettamien tavoitteiden toteutumisen arviointiin.

- Arviointikertomus on monilta osin varsin perusteellinen, ja se nostaa esille lukuisia tärkeitä ja hyödyllisiä näkökulmia. Esille nostetut ajatukset kaupungin strategian voimallisemman toteuttamisen ja terävöittämisen tarpeesta ovat perusteltuja, ja ne ovatkin edessä kuntien yhdistymisen yhteydessä.
- Joiltakin osin moniulotteisten syy-seuraussuhteiden ja esimerkiksi kaupungin kasvun ja kehityksen analyysit jäävät pinnallisiksi.
- Näkökulma kaupungin talouden kehitykseen on osin pirstaloitunut, toisaalta todetaan palvelurakennemuutosten tuottaneen tulosta, mutta toisaalta todetaan, että rakenteellisilla muutoksilla ei ole ollut mainittavaa merkitystä vuoden 2014 tuloksen muodostumisessa.
- Kaupungin operatiivisen johdon näkemyksen mukaan kaupungin toimintakulujen pieneneminen 5 miljoonalla eurolla vuodesta 2013 vuoteen 2014 oli mahdollista ensi sijassa viime vuosina toteutettujen rakenteellisten muutosten ansiosta, vaikka myös vuoden aikana tehdyillä välittömällä tehostamistoimilla oli tuntuva merkitys.
- Noudatettu tehtävien täyttölupamenettely on olennainen osa tätä tehostamista, jonka merkitys nyt kuntien yhdistymistilanteessa edelleen korostuu.

Edellä olevassa kaupunginhallituksen arvioinnissa on todettu ensin positiivisia asioita ja sen jälkeen on todettu arviointikertomuksen olevan pinnallinen ja pirstaloitunut. Kaupunginhallituksen perustelut poikkeavat melkoisesti "Vuoden arviointikertomus"-kilpailun tuomariston perusteluista, jotka ovat yliopiston professorien ja tohtoritason arviointiammatilaisten johtopäätöksiä.

Kaupunginhallituksella on laaja mahdollisuus kommentoida arviointikertomusta tarkastuslautakunnan erikseen esittämistä kysymyksistä. Tämän lisäksi kaupunginhallitus on antanut kannanottonsa kahdeksaan arviointikertomuksessa kaupunginhallitukselle osoitettuun suositukseen. Tarkastuslautakunta pitää tältä osin kaupunginhallituksen laajennettua vastausta hyvänä menettelynä. Tiettyyn asiakokonaisuuteen annettu kannanotto lisää arvioinnin vaikuttavuutta etenkin, jos kannanotto sisältää faktatietoa ja analysointia sekä johtaa keskusteluun tarkastuslautakunnan esittämistä havainnoista.

+ Lahden vuoden 2014 arviointikertomus palkittiin suurten kaupunkien parhaana valtakunnallisessa kilpailussa. Tarkastuslautakunta arvostaa valtakunnallisilta arviointiammatilaisilta saamaansa tunnustusta.

— Tarkastuslautakunta on suoraan valtuuston alainen toimielin ja tässä mielessä kaupunginhallituksen tarkastuslautakuntaan kohdistama arviointi kohdistuu välillisesti valtuustoon. Tarkastuslautakunnan toiminta on myös riippumatonta toimivasta johdosta. Kaupunginhallituksen tarkastuslautakuntaan kohdistama arviointi on ristiriidassa kuntalain sekä kunnallisen hallintohierarkian ja tarkastuslautakunnan riippumattomuuden näkökulmasta.

Arviointikertomuskilpailun palkitsemistilaisuus Helsingissä 4.11.2015. Palkintoa vastaanottamassa, kuvassa oikealta lautakunnan puheenjohtaja Erkki Nieminen, tarkastaja Reijo Ollikka, jäsen Timo Rähä ja kaupunginrevisori Juha Tapiola.

3. Toimenpiteet vuoden 2014 arviointi- kertomuksen johdosta

3.1 Vuoden 2014 arviointikertomuksen käsittely

Tarkastuslautakunta hyväksyi 29.4.2015 arviointikertomuksen vuodelta 2014. Valtuusto käsitteli arviointikertomuksen 11.5.2015 ja päätti lautakunnan esityksen mukaisesti kehottaa kaupunginhallitusta ryhtymään toimenpiteisiin yksilöityjen (näistä tarkemmin jäljempänä kohdissa 3.1.1–3.1.5) arviointikertomuksessa esitettyjen asioiden osalta sekä ilmoittamaan niistä kaupunginvaltuustolle 1.9.2015 mennessä. Kaupunginhallitus on 7.9.2015 antanut pyydetyt selvitykset sekä kannanottonsa kahdeksasta arviointikertomukseen sisältyneestä suosituksesta (näistä tarkemmin jäljempänä kohdassa 3.1.6). Kaupunginvaltuusto on 14.9.2015 merkinnyt kaupunginhallituksen antaman selvityksen tiedoksi.

3.1.1 Omistajaohjauksen dokumentoinnin parantaminen

Arviointikertomus 2013: Tarkastuslautakunta esitti selvittäväksi, miten omistajaohjaus on toiminut suuria taloudellisia tappioita tuottaneissa Lahti Energia Oy:n sähkön myynnin suojauksissa. Kaupunginvaltuustolle 1.9.2014 annetussa selvityksessä kaupunginhallitus on todennut, että konsernijohto on ollut tietoinen sähkön myynnin suojauksista. Lahti Energiasta laadittiin sisäinen selvitys. Sitä käsitellessään on kaupunginhallitus todennut, että Lahti Energia Oy:n osalta on seurantavastuu ollut kaupunginjohtajalla eikä valvontavastuu ole toteutunut konserniohjeen tarkoittamalla tavalla. Tarkastuslautakunta yhtyi kaupunginhallituksen näkemykseen.

Arviointikertomus 2014: Selvitetään, miten konserni johdon omistajaohjaukseen liittyvien toimien dokumentointia parannetaan?

Kaupunginhallituksen selvityksessä on yleisellä tasolla selostettu omistajaohjausta. Lopuksi on todettu, että omistajaohjaukseen liittyvien toimien dokumentointi paranee uuden konserni- ja tilajaoksen toiminnan myötä. Uuden toimielimen perustaminen ei ole vastaus siihen, miten konserni johdon omistajaohjaukseen liittyvien toimien dokumentointia parannetaan. Sanallisesti pitkä vastaus ei sisällä mitään konkreettista tilanteen parantamiseksi.

Kaupunginhallitus on Lahti Energia Oy:n sähkön myynnin suojauksista syntyneistä tappioista antamassaan selvityksessä todennut, että merkittäviin tappioihin johtaneet päätökset tehtiin yhtiössä ilman, että yhtiön hallitus olisi ollut tietoinen yksittäisistä riskipitoisista päätöksistä. Tämän vuoksi omistajaohjauksen puitteissa ei ollut mahdollisuuksia havaita syntyneitä tilannetta. Yhtiön toimihenkilöiden yksittäisten päätösten seuraaminen ei ole

omistajaohjauksen ydintoimintaa. **Sen sijaan omistajaohjauksen keskeinen tehtävä on huolehtia, että yhtiössä on asianmukainen riskienhallintasuunnitelma.** Lahti Energia Oy:n hallituksen hyväksymässä 1.1.2010–9.4.2014 voimassa olleessa riskikäsikirjassa riskinotto oli hyväksytty tuloksetkokeinona. Tämä on antanut yhtiön työntekijöille oikeuden ja toimivallan tehdä riskipitoisia päätöksiä. Jos omistajaohjaus Lahti Energia Oy:ssä olisi toiminut asianmukaisesti, niin edellä selostettua riskikäsikirjaa ei olisi pitänyt missään vaiheessa päästä edes syntymään. **Tarkastuslautakunnan johtopäätös on, että omistajaohjaus ei ole toiminut asianmukaisesti ja se on kokonaisuutena arvioiden ensisijainen kysymys. Tässä mielessä on toisarvoista, onko Lahti Energia Oy:n hallitus tai kaupungin virkamiesjohto ollut tietoinen yksittäisistä työntekijöiden riskipitoisista päätöksistä.**

— Kaupunginhallituksen vastaus omistajaohjaukseen liittyvien toimien dokumentoinnin parantamisesta ei sisällä konkreettisia parannusehdotuksia.

3.1.2 Kaupungin saama vastine panostuksista Lahden yliopistokeskukselle

Arviointikertomus 2014: Kaupungin tuki Lahden yliopistokeskukselle vuonna 2014 oli 2,2 milj. euroa. Konsernihallinnon 27:stä toiminnallista tavoitteesta seitsemän koski yliopistokeskusta. Osa tavoitteista oli sellaisia, ettei kaupunki voi niihin omilla toimenpiteillään vaikuttaa. Yliopistokeskuksen toiminnalle asetetut tavoitteet ja niiden saavuttamisesta annetut vastaukset olivat vaikeaselkoisia ja puutteellisia. Tarkastuslautakunta esitti suosituksenaan selvitettäväksi, mitä vastinetta Lahden kaupunki on saanut taloudellisista panostuksistaan Lahden yliopistokeskukselle.

Kaupunginhallituksen vastauksessa yliopistokeskusta koskevat osiot liitteineen olivat poikkeuksellisen laajat ja niistä oli vaikea tiivistää asian ydintä. Selvityksen mukaan vuonna 2014 Lahden kaupunki osoitti yliopistokampukselle 2,2 milj. euroa ja korkeakoulujen yhteiskirjastolle 0,7 milj. euroa. Suurin osa rahoituksesta kohdistui palkkakuluihin, mikä mahdollisti laajan opetustarjonnan sekä tutkimus- ja kehittämis-toiminnan. Selvityksessä todetaan, että Lahden kau-

pungin noin 3 milj. euron panostuksen vipuvaikutuksena rahoitusta saatiin 7 milj. euroa yliopistoilta, valtiolta, EU:lta ja yrityksiltä. Panostukset mahdollistivat 130 hengen yliopistoyhteisön, joista 80 % asuu Päijät-Hämeessä. Korkea-asteen opintoihin osallistui 2 300 henkilöä. Maisterin tai diplomi-insinööriin tutkinnon suoritti 63 opiskelijaa ja tohtorin tutkinnon 8 henkilöä.

+ Yliopistokeskukselle on saatu rahoitusta Lahden kaupungin panostuksen myötä merkittävästi myös muilta tahoilta.

– Lahden kaupungin tavoitteet yliopistotoiminnalle tulisi jatkossa tiivistää ja selkeyttää. Tavoitteet tulee asettaa sellaisiksi, että kaupunki voi omilla toimenpiteillään vaikuttaa niiden toteutumiseen.

3.1.3 Itäisen lähiklinikan vastaanottoajat

Arviointikertomus 2014: Ulkoistettuna toimintana hoidettavien Keskustan ja Eteläisen lähiklinikan asiakkaat pääsivät vuonna 2014 lääkärin vastaanotolle keskimäärin 17 - 19 päivän odotusajalla. Ostopalvelusopimuksissa on edellytetty 14 vuorokauden saatavuutta. Kaupungin omana toimintana hoidettavalla Itäisellä lähiklinikalla ei vastaavaa määräaika ole vaadittu. Odotusaika oli 28 päivää loppuvuodesta 2014. Tarkastuslautakunta esitti suosituksenaan, että omana toimintana olevalle Itäiselle lähiklinikalle asetetaan samat odotusaikavaatimukset kuin ulkoistetuilla lähiklinikoilla.

Kaupunginhallituksen antamassa vastauksessa todetaan, että terveyspalvelut on asettanut vuoden 2016 talousarvion toiminnalliseksi tavoitteeksi palveluiden saatavuuden hyvän tason. Konkreettisesti se tarkoittaa, että keskimääräinen aika vastaanotolle

pääsyyn kaikilla lähiklinikoilla on 14 - 21 vuorokautta. Itäisen lähiklinikan lääkäriresurssija vahvistettiin vuoden 2015 aikana. Lääkäriresurssien määrä oli vuoden alussa 4,5 ja lopussa 6,6. Odotusaika lääkärin vastaanotolle vuoden lopussa oli 18 vuorokautta.

+ Itäisen lähiklinikan palvelukyky on vuoden 2015 aikana selvästi parantunut lääkäriresurssien lisäämisen vuoksi. Saman vastaanottoajan edellyttäminen kaikilta lähiklinikoilta on kaupunkilaisten tasavertaisen kohtelun näkökulmasta hyvä asia.

3.1.4 Huostaanottojen määrän kasvu

Arviointikertomus 2014: Lastensuojelussa uusien huostaanottojen määrä kasvoi 52 % edellisvuoteen nähden. Noin 70 %:lla huostaan otetuista on ollut avohuollon tukitoimenpiteitä ennen huostaanottoa. Tarkastuslautakunta esitti suosituksenaan, että selvitettäisiin syyt, miksi huostaanottojen määrä on kääntynyt voimakkaaseen kasvuun varhaisesta puuttumisesta huolimatta.

Kaupunginhallituksen antamassa vastauksessa todetaan, että vuosittaisissa huostaanottojen määrässä on suuria vaihteluja. Huostaanotot ovat myös selvästi vähentyneet (30 %) esimerkiksi vuonna 2011 edellisvuoteen nähden. Huostaanottojen syinä ovat yleisimmin vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat. Avohuollon tukitoimilla ei pystytä auttamaan riittävästi kaikkia perheitä ongelmien ollessa monimuotoisia ja vakavia. Huostaanotto on tällöin lapsen

edun mukainen ratkaisu. THL:n valtakunnallisen tilaston mukaan Lahden kaupungin luvut huostaanottojen ja avohuollon piirissä olevien osalta eivät poikkea valtakunnallisista keskiarvoista.

Vuonna 2015 huostaanottojen määrä laski huomattavasti edellisvuodesta, kun niitä oli 25 (35 vuonna 2014). Ennaltaehkäisevää työtä on lisätty mm. siten, että tukiperhe- ja tukihenkilötoiminta lisääntyi 60 % edellisvuodesta.

● Lahden korkea työttömyysaste vaikeuttaa lapsiperheiden ahdinkoa ja lisää vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmia. Avohuollon tukitoimet ovat tärkeitä, mutta niilläkään ei voida auttaa kaikkia perheitä.

+ Huostaanottojen määrä vuonna 2015 laski 25 % vuoteen 2014 verrattuna.

3.1.5 Kuntalaisten aloitteiden käsittely

Arviointikertomus 2014: Tarkastuslautakunta esitti suosituksenaan, että kuntalaisten aloitteiden käsittelystä laaditaan yhtenäinen ohjeistus, jossa huomioidaan myös uudessa kuntalaissa olevat osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet.

Kaupunginhallitus on vastauksessaan ilmoittanut seuraavaa: *”Tarvittava ohjeistus otetaan huomioon valmisteltaessa ohjeita ja sääntöjä liittyen uuden yhdistyneen kaupungin toiminnan käynnistymiseen 1.1.2016.”*

Uuden Lahden hallintosääntö on tullut voimaan 1.1.2016. Siinä on aloitteiden osalta tehty vain joitakin pieniä sanallisia muutoksia, mutta sisältö on pysynyt käytännössä ennallaan.

– Vastaus on katteeton, koska 1.1.2016 voimaan tulleessa hallintosäännössä ei ole otettu huomioon uuden kuntalaisen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Suositus

Tarkastuslautakunta uudistaa vuoden 2014 arviointikertomuksessa esittämänsä suosituksen kuntalaisten aloitteiden käsittelyn ohjeistuksesta sekä pyytää kaupunginhallitukselta selvitystä, miksi valtuustolle annetussa vastauksessa luvattua asiaa ei ole toteutettu.

3.1.6 Vuoden 2014 arviointikertomuksen muut suositukset

Tämän otsikon alla käsitellään kaupunginhallituksen antamia kannanottoja arviointikertomuksessa esitetyistä suosituksista. Kannanotot on jäljempänä esitetty tiivistettynä. Kannanotot löytyvät kokonaisuudessaan kaupunginvaltuuston 14.9.2015 § 70 pöytäkirjasta <http://lahti.fi/www/cms.nsf/pages/5B030BC8C6EC3848C2256F9600482708>.

Sähkönmyynnin suojauksen tappiot ja arvio tulevasta kehityksestä

Tarkastuslautakunnan suositus: Kaupunginhallitus ilmoittaa Lahti Energia Oy:n sähkön myynnin suojauksien tappiot vuodelta 2014 sekä arviot tulevien vuosien osalta.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Tappiot vuonna 2014 olivat noin 10 miljoonaa euroa. Arvioitu kertyvä tappio vuonna 2015 on 8 miljoonaa euroa, vuonna 2016 noin 4 miljoonaa euroa ja vuonna 2017 noin puoli miljoonaa euroa. Kannanoton mukaan toteutuma riippuu voimakkaasti sähkön hintakehityksestä.

+ Sähkön myynnin suojauksista kertyvät tappiot on ilmaistu selkeästi euroina. Kolmen viimeisen vuoden osalta kyse on kuitenkin arviosta, minkä vuoksi konsernitilinpäätöksessä tulee esittää täsmennytyt luvut vuoteen 2017 saakka.

– Lahti Energia Oy:n sähkönmyynnin suojauksista johtuneet tappiot ovat omistajaohjauksen näkökulmasta seurausta yhtiön riskienhallintasuunnitelmasta, jossa riskinotto oli hyväksytty tuloksentekeineen eli spekulatiivinen keinottelu oli mahdollista. Kaupunkikonsernilla ei vielä ole riskienhallintasuunnitelmaa, jossa määriteltäisiin mm. konsernin kannalta merkittäviin taloudellisiin riskeihin varautuminen. Resurseista asian hoitaminen ei pitäisi olla kiinni. Kaupungin konsernipalveluissa on näitä tehtäviä varten kehityspäällikkö ja riskienhallintapäällikkö sekä nyt myös konsernitarkastajan virran hoitaja, minkä lisäksi siellä on myös muita asiantuntijoita.

Henkilöstöetujen palauttaminen liikunta- ja kulttuuripalveluissa

Tarkastuslautakunnan suositus: Palautetaan kaupungin tuki henkilöstön liikunta- ja kulttuuriharrastuksiin kaupungin omissa yksiköissä, mikä on kustannustehokas tapa edistää työhyvinvointia ja jakamista.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Yhdistymishallitus on 19.10.2015 hyväksynyt Lahden kaupungille palkitsemisen ja yhteistoiminnan kokonaisuudet 1.1.2016 alkaen. Päätöksen mukaan hyvinvoinnin lisäämiseen varataan työyhteisörahaa noin 50 euroa/henkilö/vuosi. Työyhteisörahasta käytöstä virkistys-, liikunta-, kulttuuri-, valmennus- tai muuhun vastaavaan käyttöön sovitaan työyhteisössä.

+ Tarkastuslautakunnan suositukseen on reagoitu nopeasti ja tehty selkeä päätös. Päätöksessä ei huomioitu tarkastuslautakunnan suositusta palauttaa kaupungin tuki henkilöstön liikunta- ja kulttuuriharrastuksiin kaupungin omissa yksiköissä. Kaupungin kokonaistalouden kannalta olisi suotavaa, että työyhteisörahasta mahdollisimman suuri osa käytettäisiin kaupungin omiin liikunta- ja kulttuuripalveluihin.

Strategian päästötavoitteiden realistisuus

Tarkastuslautakunnan suositus: Strategian päivittämisen yhteydessä on syytä arvioida päästöjen vähentämistä koskevan tavoitteen realistisuutta. Tähän mennessä on uskottu liikaa energiatuotannossa tapahtuviin muutoksiin ja niiden päästöjä vähentävään vaikutukseen. Tämän lisäksi tarvitaan paljon muitakin käytännön tekoja, jos vuoteen 2025 mennessä aiotaan päästä lähellekään kasvihuonepäästöjen puolittamista.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Strategian päästövähennystavoite on kunnianhimoinen, mutta useamman laskennallisen tarkastelun perusteella toteuttamiskelpoinen tavoite. Lahden seudulla valmisteilla olevat uusiutuvan energian investointiratkaisut vähentävät toteutuessaan merkittävästi kasvihuonekaasupäästöjä. Liikenteen päästöjen vähentäminen on kaupungin sisällä sekä seudullisesti erittäin merkittävä asia kokonaistavoitteen kannalta, koska niiden osuus kokonaispäästöistä on n. 25 %.

+ Kaupunginhallituksen kannanotto päästötavoitteisiin on tiivis ja selkeä vastaus tarkastuslautakunnan suositukseen.

Lahden kaupungin vetovoiman heikentyminen

Tarkastuslautakunnan suositus: Selvitetään perusteellisesti syyt Lahden vetovoiman heikentymiseen ja sen pohjalta laaditaan suunnitelma tilanteen korjaamiseksi sekä sitoudutaan pitkäjänteiseen toimintaan asian hyväksi.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Lahti sai kaikista Suomen kunnista seitsemänneksi eniten muuttovoittoa vuosina 2010–2014. Lisäksi kannanotossa on viitattu matkailun ja asumisen Tracker-tutkimuksessa (Sponsor Insight) parantuneisiin tuloksiin vuodelta 2014. Kannanotto sisältää myös selvityksen vuoden 2014 mainostempauksista televisiossa ja radiossa, erilaisten esitteiden jakamisesta sekä messutapahtumiin osallistumisesta. Kannanotossa on myös todettu, että markkinoinnin ja myynnin toimenpiteiden tuloksena vuonna 2014 alueelle sijoittui 15 yritystä, jotka alkuvaiheessa työllistivät 52 henkilöä. Keväällä 2015 sijoittumisneuvottelut olivat käynnissä noin 40 yrityksen kanssa. Lopuksi on vielä todettu, että Lahden ja Nastolan yhdistyessä perustetaan Elinvoima- ja työllisyysjaosto, joka vastaa mm. elinkeinopolitiikasta ja koko alueen elinvoimasta.

– Kaupunginhallituksen kannanotto on pitkä, mutta se ei anna vastausta itse kysymykseen. Arviointikertomuksessa on esitetty monipuolisesti 12 suurimman kaupungin väestökehitystä ja muuttoa koskevia tilastoja vuosilta 2000–2014. Kaupunginhallituksen kannanotossa on selostettua muuttovoittoa vuosilta 2010–2014. Nämä tiedot eivät anna juurikaan lisäarvoa arviointikertomuksessa jo esitettyihin tietoihin. Vuonna 2014 tehdyt mainostempaukset voivat olla perusteltuja lyhyen aikavälin toimia, mutta ne eivät ole vastaus kysymykseen pitkäjänteisestä toiminnasta. Markkinoinnin vaikutusta yritysten sijoittumiseen on mahdotonta edes yrittää arvioida, koska aiempien vuosien tietoja ei ole käytettävissä eikä voida tietää, onko tilanne parantunut aiempaan verrattuna.

Suositus

Lahden kaupungille laaditaan pitkän aikavälin toteuttamiskelpoinen suunnitelma kaupungin vetovoimaisuuden parantamiseksi siten, että kaupunkikonsernin toimenpiteiden merkitys voidaan luotettavasti arvioida.

Varasuunnitelma taloushallinnon hoitoon / Kuntien Tiera Oy

Tarkastuslautakunnan suositus: Kaupunginhallitus tekee kaupungin SAP-järjestelmän ylläpidosta suunnitelman siltä varalta, jos palvelujen saaminen Kuntien Tiera Oy:ltä loppuu.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Markkinoilta on nopealla aikataululla siirtää suoraan Lahden omalle saatavissa SAP-osaamista usealta eri toimittajalta sopimukselle tai kilpailuttaa markkinoilta ja Kuntien Tiera Oy:n tuottamat palvelut voidaan

+ Kaupunginhallituksen kannanotto on selkeä ja sen mukaan tarkastuslautakunnan esittämä huoli on täysin aiheeton.

Tytäryhteisöjen kirjanpitoikäytännöt ja keskinäiset pääomallinat

Tarkastuslautakunnan suositus: Kaupunginhallitus yhtenäistää Lahti-konserniin kuuluvien tytäryhtiöiden kirjanpidon laskennallisten verosaamisten osalta. Samalla on myös syytä ottaa kantaa tytäryhtiöiden keskinäisiin pääomallinoin.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Kaupunginhallitus on selostanut kirjanpitolakia ja todennut laskennallisten verosaamisten ja -velkojen käsittelyssä noudatetun kirjanpitolakia. Tytäryhtiöiden keskinäisten pääomallinoinen osalta on todettu, että osakeyhtiöllä on mahdollisuus antaa pääomallinoina toiselle tytäryhtiölle eikä Lahti konsernin tyttärien osalta ole syytä rajoittaa tytäryhtiöiden välisiä lainajärjestelyjä tilanteissa, joissa siihen on perusteena liiketaloudelliset syyt ja lähtökohdat.

– Kaupunginhallituksen laskennallisista verosaamisista antamassa kannanotossa on selostettu kirjanpitolakia, mutta varsinaiseen tarkastuslautakunnan suositukseen kirjanpitoikäytäntöjen yhtenäistämistä verosaamisten osalta ei ole lausuttu mitään. Kirjanpitosäännösten sisällöstä tarkastuslautakunnalla ei ole epäselvyyttä, koska sekä tarkastustoimen viranhaltijat että tilintarkastaja ovat auktorisoituja tilintarkastajia ja heidän tietämyksensä on lautakunnan käytettävissä.

Suositus

Tarkastuslautakunta uudistaa vuoden 2014 arviointikertomuksessa esittämänsä suosituksen tytäryhtiöiden kirjanpidon yhtenäistämistä laskennallisten verosaamisten osalta

● Tytäryhtiöiden välisiin lainajärjestelyihin on esitetty selkeä kanta, jonka mukaan niiden rajoittamiseen ei ole tarvetta. Kaupunginhallituksella on toimivalta linjata tytäryhtiöiden toimintaa ja siihen kuuluvat myös lainajärjestelyt. **Tarkastuslautakunnan näkemyksen ja kokemuksen mukaan maksukyvyttömän tytäryhtiön velkojen muuttaminen pääomallinaksi on keinotekoisia toimintaedellytysten luomista, jolla vain siirretään taloudellisia ongelmia toiselle yhtiölle ja pitkitetään varsinaisen ongelman ratkaisua.** Myös hallinnon ja talouden läpinäkyvyyden kannalta tytäryhtiöiden keskinäiset lainajärjestelyt ovat ongelmallisia.

Midinvest Fund PH I Ky:n hallinnointikulut

Tarkastuslautakunnan suositus: Kaupunginhallitus selvittää, mistä Midinvest Fund PH I Ky:n yli 1,2 milj. euron hallinnointikulut koostuvat, ja mikä on sijoitusneuvoston jäsenten palkkioiden ja muiden etuuksien osuus kuluista.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Midinvest Fund PH I Ky:n hallintokuluista 1,1 milj. euroa on maksettu Midinvest Management Oy:lle hallinnointipalkkiona ja 0,1 milj. euroa on kirjanpito- ja tilintarkastusku- luja. Sijoitusneuvoston jäsenille ei ole maksettu kokous- tai muita palkkioita, kulukorvauksia eikä muita etuuksia.

+ Kaupunginhallituksen kannanotto Midinvest Fund PH I Ky:n hallinnointikuluista on täsmällinen.

– Midinvest Fund PH I Ky teki oman pääoman ehtoisia sijoituksia alueella toimiviin kasvuhakuisiin yrityksiin. Rahaston kokonaispääoma oli 8 miljoonaa euroa, josta Lahden kaupungin osuus 1,5 milj. euroa. Kaupunginhallitus on 1.2.2016 päättänyt kirjata vuoden 2015 tilinpäätökseen 59 619 euron arvonnkorotuksen Midinvest Fund -rahastosijoitukseen. Vuoden 2015 tilinpäätöksestä saa käsityksen onnistuneesta sijoituksesta. Totuus on päinvastainen. Aiempien vuosien arvonalennuksien ja vuoden 2015 arvonnkorotuksen jälkeen kaupungin sijoituksesta on jäljellä 110 339 euroa eli **Lahden kaupungin tappiot ovat lähes 1,3 miljoonaa euroa.** Rahaston 8 miljoonan euron pääomasta on jäljellä vajaat 0,6 milj. euroa. Lopputulokseen verrattuna 1,1 milj. euron hallinnointipalkkiot ovat korkeat, koska kokonaistappiot ovat yli 7 milj. euroa. Kaupungin konsernijohto on ollut tietoinen rahaston toiminnasta ja pystynyt vaikuttamaan operatiiviseen toimintaan, koska **rahaston sijoitusneuvoston puheenjohtajana on alusta lähtien toiminut Lahden kaupungin konsernipalvelujohtaja.**

Rakenteellisen korruption vastainen ohjelma Lahti-konsernille

Tarkastuslautakunnan suositus: Lahden kaupunkikonsernille laaditaan rakenteellisen korruption vastainen toimintaohjelma, jossa kartoitetaan riskit ja määritellään ennalta ehkäiseviä eettisiä ohjeita.

Kaupunginhallituksen kannanotto: Tarvittavat toimenpiteet otetaan huomioon valmisteltaessa hankintaohjeita, konserniohjeita sekä muita ohjeita ja sääntöjä liittyen uuden yhdistyneen kaupungin toiminnan käynnistymiseen 1.1.2016.

Lakimies Satu Heiskari on 25.2.2016 täydentänyt sähköpostitse kaupunginhallituksen kannanottoa seuraavasti: *”Korruption vastainen toimintaohjelma ei oikein sovellu johtosääntötasolle. Se saatetaan huomioida Hyvän hallinnon ohjeissa, joiden valmistelua on kaavailtu KT-jaostolle.”*

– Kaupunginhallituksen vastauksessa ei ole selvitetty toimia rakenteellisen korruption estämiseksi eikä tätä koskevan toimintaohjelman laatimista ole vielä edes aloitettu.

Suositus

Tarkastuslautakunta uudistaa vuoden 2014 arviointikertomuksessa esittämänsä suosituksen rakenteellisen korruption vastaisen toimintaohjelman laatimisesta.

4. Strategian toteutumisen arviointi

Uuden kuntalain (410/2015) mukaan kunnassa on oltava kuntastrategia, jossa valtuusto päättää kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Siirtymäsäännöksen mukaan kuntalaki tulee tältä osin voimaan vuonna 2017 valittavan valtuuston toimikauden alusta lukien. Lahdessa valtuusto on viime vuosikymmenen lopusta lähtien hyväksynyt strategian, joten strategian laatimisesta on jo pitkä kokemus.

Uutta kuntalakiä koskevan hallituksen esityksen (HE 268/2014) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan kuntastrategia on **valtuuston merkittävin ohjauväline kunnan johtamisessa** ja siinä päätetään kunnan toiminnan ja talouden pitkän aikavälin tavoitteista. Kuntastrategiassa tulee **nykyistä käytäntöä selvemmin ottaa huomioon kunnan taloudelliset realiteetit ja kehitysnäkymät ja kuntastrategian tulisi ohjata kunnan taloussuunnittelua**. Kuntastrategian velvoittavuus on luonteeltaan poliittista ja toiminnallista eli se ohjaa päätösvalmistelua ja päätöksentekoa. Kuntastrategia ei ole oikeudellisesti sitova tai valituskelpoinen asiakirja. Strategialle syntyy kuitenkin **välillisesti myös oikeudellista sitovuutta** kunnan vuosittaisen talousarviopäätöksen yhteydessä, sillä talousarviossa päätettyjen tavoitteiden ja määrärahojen tulee perustua kuntastrategiaan.

4.1 Lahden kaupungin strategiat 1999–2015

Uuden kuntalain strategiaa koskevat säännökset huomioiden on **perusteltua tarkastella Lahden kaupungin aiempien strategioiden realistisuutta**, mihin tarkastuslautakunta on useita kertoja kiinnittänyt huomiota. Lainsäädäntöasiakirjojen mukaan tähän saakka kuntien strategioissa ei ole riittävästi otettu huomioon kunnan taloudellisia realiteetteja ja kehitysnäkymiä. Myös eräät tutkijat ovat esittäneet samansuuntaisia näkemyksiä. Heikki Helinin mukaan kaupunkien strategioista on muodostunut kaupungin **imagoa kohottavia kaupunkiesitteitä tai unelmapaketteja, joiden toteutumiseen ei itsekään uskota** (Heikki Helin, Kohti aurinkoista tulevaisuutta, Suurten kaupunkien strategiat, 2012). Kimmo Suominen on väitöskirjassaan vuonna 2011 päätenyt siihen, että **strategiat tapaavat olla varsin samankaltaisia ja sisältävät tiettyjä muotitermejä**.

Toisena perusteena aiempien vuosien strategioiden esittelylle on Lahden kaupungin ja Nastolan kunnan yhdistyminen 1.1.2016. Uuden Lahden valtuustossa on 43 alun perin Nastolaan valittua kunnanvaltuutettua. Heille ja myös muille vasta vähän

aikaa valtuutettuina toimineille voi olla tarpeen saada tietoa Lahden strategiatyön historiasta. Tiivistysti Lahden 2000-luvun strategiat voidaan jakaa kolmeen aikakauteen:

Vuodet 1999–2005

Valtuuston 26.4.1999 hyväksymä Lahden kaupungin strategia 1999 laadittiin ensimmäisen kerran Balanced Scorecard-menetelmää hyväksikäyttäen. Neli-kenttäanalyysissä arvioitiin vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet sekä uhat. Vuonna 1999 hyväksytyssä strategiassa ei juurikaan määritelty sen ajallista ulottuvuutta eikä siinä ollut taloutta lukuun ottamatta mitattavia tavoitteita. Lahden strategiat vuoteen 2004 saakka olivat suppeita ja esitetyt toimenpiteet kohdistuivat pääosin yhdelle vuodelle.

Vuodet 2005–2008

Valtuuston 30.5.2005 hyväksymä strategia on selvästi aiempia vuosia laajempi. Visiolle asetettiin enimmillään seitsemän vuoden ulottuvuus. Merkittävin ero aiempiin strategioihin nähden on se, että strategisten päämäärien, arviointikriteerien ja tavoitetaso lisäksi strategiaan sisältyvässä tuloskortistossa on nimetty yksityiskohtaisesti vastuutaho kullekin tavoitteelle. Tarkastuslautakunta on vuoden 2005 arviointikertomuksessa todennut uuden strategian perustuvan enemmän konkreettisiin lähtökohtiin kuin aiemmat strategiat. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan strategisessa ajattelussa on astuttu taas yksi askel eteenpäin. Toisaalta tarkastuslautakunta on todennut, että strategia saattaa olla jo liian yksityiskohtainen.

Vuodet 2009–2015

Valtuuston 1.6.2009 hyväksymä strategia poikkeaa monessa mielessä aiemmista strategioista. Strategian ajallinen ulottuvuus on vuodessa 2025 eli 16 vuotta, kun se aiemmin oli 3 - 7 vuotta. Myös tavoitteet asetettiin osittain epärealistisiksi. Strategiasta tuli ainakin jossain määrin Heikki Helinin mainitsema imagoa kohottava kaupunkiesite tai unelmapaketti. Strategiaa käsiteltiin useissa valtuustoseminaareissa, kaupunginhallituksen iltakouluissa, kaupungin johtoryhmässä, strategiatimissä, toimialojen johtoryhmässä ja yhteistoimintaryhmässä. Tämä oli selkeä

parannus aiempaan verrattuna. Vuoden 2009 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta totesi, että strategiaproessi on kehittynyt aiempiin vuosiin verrattuna ja työ on ollut perusteellisempaa ja systemaattisempaa. Vuodesta 2009 alkaen valtuusto on toimikauden ensimmäisenä vuonna hyväksynyt strategian, joka on tarkistettu valtuustokauden puolivälissä. Vuonna 2011 strategian päivytyksen yhteydessä määriteltiin tavoitetasot ja täsmennettiin mittareita. Vuoden 2011 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta totesi, että strategian toteutumisen arviointia

vaikuttaa kuitenkin edelleen mittareiden yleisyys ja tulkinnallisuus. Viimeisin strategian päivitys on tehty vuonna 2013 ja sen laadinta poikkeaa merkittävästi vuoden 1999 nykytila-analysistä. Vuoden 2013 toimintaympäristöanalyysissä on esitetty vähän paikallisia näkökohtia ja ne on korvattu yleisillä globaaleilla näkökohdilla.

Oheisessa taulukossa Lahden ja Nastolan väestömääränkehitykset 2001 – 2015.

Väestömuutokset 2001–2015

	2001-2004		2005-2008		2009-2012		2013-2015	
		muutos %		muutos %		muutos %		muutos %
Lahti+Nastola	1 414	1,3	2 054	1,8	2 974	2,6	577	0,5
Lahti	738	0,8	1 667	1,7	2 162	2,1	830	0,8
Nastola	54	0,4	255	1,7	38	0,3	-253	-1,7

Lahden ja Nastolan väestönkasvu on vuoteen 2008 saakka ollut suhteellisesti samaa suuruusluokkaa. Vuodesta 2008 lähtien Nastolan väestönkasvu on hidastunut ja vuodesta 2013 lähtien Nastolan väestö on pienentynyt. Lahden väestön vuosittainen kasvu on koko 2000-luvulla ollut noin 0,5 %/vuosi. Vuodes-

ta 2013 lähtien Lahdessa kasvu on ollut vajaa 0,3 %/vuosi. Lahden ja Nastolan yhteinen väestön kasvu vuodesta 2013 lähtien ollut vajaa 0,2 %/vuosi. Vuonna 2015 Lahden ja Nastolan yhteinen väestönkasvu oli vain 31 henkeä eli käytännössä väestönkasvua ei ollut.

+ Lahden kaupungin visioissa on jatkuvuutta ja ne on pääsääntöisesti pidetty samoina koko valtuustokauden.

- Strategiassa olevat talouden tavoitteet ovat vaihtuneet yleensä vuoden tai kahden välein. Talouden hoidosta ja suunnasta puuttuu strateginen pitkäjänteisyys.

- Asukasluvun kasvutavoite strategioissa on ollut epärealistinen etenkin vuodesta 2009 lähtien.

● Lahden ja Nastolan väestönkasvu pysähtyi vuonna 2015 ja tältäkin pohjalta tulevien vuosien pienikin väestönkasvu voi olla työn takana. Kuntalain muutos huomioiden väestönkasvua ei voida strategiassa arvioida epärealistisesti.

Suositus

Tarkastuslautakunta uudistaa vuoden 2011 arviointikertomukseen sisältyvän esityksen tavoitteiden asettamisesta keväällä raamibudjetin yhteydessä, jolloin valtuuston tahdon ohjausvaikutus olisi nykyistä tilannetta parempi. Uuden kuntalain mukaan kuntastrategian tulisi ohjata kunnan taloussuunnittelua. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan tämä ei voi toteutua, jos valtuustolla ei ole riittävästi aikaa ja mahdollisuutta tavoitteiden käsittelylle. Tätä näkemystä tukee kuntalain säännös, jonka mukaan talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat.

4.2 Strategia ja valtuustososopimus

Kaupunginhallitus on 25.2.2013 merkinnyt tiedoksi valtuustoryhmien tekemän valtuustososopimuksen. Valtuustososopimus koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa on allekirjoitettu 2.12.2012 ja se on valtuustotyöskentelyn yhteisiä menettelytapoja ja pelisääntöjä linjaava sopimus. Siinä on määritelty luottamuspaikkajaon perusteet ja asetettu tavoitteeksi omistajaohjauksen ja kaupunginhallituksen aseman vahvistaminen sekä korostettu valtuustoryhmien merkitystä valtuustopolitiikan johtamisessa. Toinen osa on allekirjoitettu 18.2.2013 ja siinä linjataan valtuustokauden poliittisia tavoitteita, muun muassa kaupungin talouden, työllisyyden, kaupungin keskustan ja kaupunkilaisten osallistumismahdollisuuksien kehittämistä. Valtuustososopimus löytyy kokonaisuudessaan kaupunginhallituksen 25.2.2013 § 84 pöytäkirjan liitteestä (<http://lahti.fi/www/cms.nsf/pages/5B030BC8C6EC3848C2256F9600482708>).

Valtuustososopimuksen mukaan kaikista sopimuksen toteuttamiseen liittyvistä toimenpiteistä raportoidaan säännöllisesti kaupunginhallituksen iltakoululle ja tarvittaessa valtuustoryhmien puheenjohtajien kokoukselle. Pöytäkirjojen mukaan valtuustososopimuksen toteutumisesta ei ole raportoitu kertaakaan kaupunginhallituksen iltakoululle. Kaupunginjohtajan mukaan valtuustososopimuksen sisältö ja tavoitteet on huomioitu valtuustososopimuksen tekemisen jälkeen laadituissa kaupungin strategiassa, talousohjelmassa ja talousarviossa. Näiden toteutumisen seurannan yhteydessä on samalla seurattu myös valtuustososopimuksen tavoitteiden toteutumista. Kaupunginlakimies on kaupunginjohtajan puolesta ilmoittanut tarkastustoimistolle, ettei valtuustososopimusta ole hyväksytty missään kaupungin toimielimessä eikä sopimuksessa ole mainittu tahoja, joka raportoinnin toteuttaa. **Tarkastuslautakunta pitää muodollisiin perusteisiin vetoamista huonona selityksenä sille, jos valtuustososopimuksen toteutumisen säännöllistä raportointia kaupunginhallituksen iltakoululle ei ole toteutettu.**

Tarkastustoimisto on lähettänyt seitsemälle valtuustoryhmän puheenjohtajalle kyselyn valtuustososopimuksesta ja heistä kuusi on vastannut. Vastausten perusteella:

• Kaikissa valtuustoryhmissä ja ryhmien puheenjohtajistossa valtuustososopimuksen toteutumista on käsitelty muutamia kertoja ainakin esimerkiksi talousarvion yhteydessä.

• Kahden vastaajan mukaan valtuustososopimus ei ole toiminut odotusten mukaisesti, kolmen vastaajan mukaan on toiminut ja yhden vastauksen mukaan osittain.

• Lahden ja Nastolan yhdistymisen johdosta ei ole harkittu valtuustososopimuksen uudelleen käsittelyä. Yhtenä syynä tähän on ollut yhdistymissopimus, joka on molempien valtuustojen hyväksymä ja siten vähintään valtuustososopimuksen tasoinen asiakirja.

• Vuoden 2017 vaalien jälkeen uuden valtuustososopimuksen tekeminen sai lähes varauksettoman kannatuksen. Yhdessä vastauksessa tosin todettiin, että sopimus tulisi rakentaa vähemmän lukuihin sidotuksi. Toisena toiveena esitettiin, että sopimuksen sisällöllinen osa ei voi olla saneltu niin, ettei tarpeelliselle harkinnalle jää varaa.

Valtuustoryhmien puheenjohtajien vastausten perusteella valtuustososopimus on toteutunut etenkin poliittisen johtamisen ja omistajaohjauksen vahvistamisen osalta, mikä on huomioitu myös uudessa hallintosäännössä. Vastauksissa myös korostettiin sitä, että valtuustososopimus on huomioitu strategian sekä talousarvion valmistelussa ja käsittelyssä. Etenkin vuoden 2014 talousarvio valmisteltiin hyvin pitkälle valtuustososopimuksen perusteella. Useissa vastauksissa todettiin valtuustoryhmien puheenjohtajien yhteistyön ja tiedonkulun parantuneen. Osa vastaajista katsoi valtuustososopimuksen edesauttaneen keskustan kehittämistä. Vastakkaisen näkemyksen mukaan valtuustososopimuksen tavoitteet ovat tältä osin täysin unohtuneet. Valtuustososopimuksen taloustavoitteet on otettu sellaisenaan valtuuston 15.4.2013 hyväksymään strategiaan. Useimpien vastaajien mielestä talouden osalta valtuustososopimus ei ole toteutunut. Erään vastauksen mukaan tämä on ollut syynä siihen, että valtuustososopimuksen vaikutus käytännön politiikkaan on vähentynyt.

Kaupunginhallitus nimesi 11.3.2013 talous- ja toimintaorganisaatiotoimikunnan, jonka tehtävänä oli valtuustososopimuksen taloutta ja toimintaorganisaatiota koskevien osien valmistelu. Toimikunnan jäseninä olivat kaikkien valtuustoryhmien puheenjohtajat. Toimikunnan väliraportit on käsitelty valtuustossa 16.9.2013 ja 10.2.2014. Loppuraportti on käsitelty kaupunginhallituksessa 19.1.2015.

5. Tavoitteiden toteutumisen ja toiminnan arviointi

5.1 Konsernihallinto

Yhteenveto tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei
KONSERNIHALLINTO		
Konsernihallinto		
- Investointien tulorahoitus vähintään 50 %		x
- Uusiutuvat energialähteet, osuus kaupunkikonsernin kiinteistöjen lämmityksessä 40 %	x	
- Uusiutuvat energialähteet, osuus kaupunkikonsernin sähkönkulutuksesta 10 % v. 2020		x
- Kaupunkikonsernin energiankulutuksen pienentäminen, 15 % v. 2016		x
Tarkastustoimi		
- Havainnot johtavat toimintojen kehittämiseen	x	
Konsernipalvelut		
- Yhteis palvelupiste toiminnassa 1.9.2015	x	
- Hankintajärjestelmien kautta tehtävät ostot, euromäärästä vähintään 80 %		x
- Toistuvien laskujen automatisointi, kappalemäärästä 30 %	x	
Elinkeinoelämä ja kehittämishankkeet		
Elinkeino toimi		
- Uusia yrityksiä 400 kpl/v. 2015	x	
- Osaamisintensiivisiä/kasvu yrityksiä 40 kpl ja niihin työpaikkoja 60 kpl		x
- Työpaikkojen määrän nettokasvu 1000 työpaikka		x
- LADEC:in kautta syntyneitä yritysprojekteja 70 kpl/mukana 100 yritystä		x
- Lahden seudun tunnettavuuden ja vetovoiman kasvu mielikuvatutkimuksessa	x	
- Talvimatkailun vetovoiman lisääminen		x
- Majoitusvolyymin ja -tulon kasvu + 3 %/vuosi, hotellien käyttöaste 50 %		x
Lahden Yliopistokeskus		
- Tavoiteohjelman toteutus edennyt kaikilla osa-alueilla	x	
- Tutkimuksen profiloitumien ja yhteiset kehitysalustat/ sisältömäärityt tarkennettu	x	
- Monitieteellisiä, kansainvälisiä kokonaisuuksia, vähintään 5 hanketta käynnissä	x	
- Opetustarjonnan profilointi ja koordinointi, erilaiset koulutukset ja pilotoinnit		x
- Yliopistokampuksen kansainvälisyyden vahvistaminen / vetovoimaisuuden lisääminen	x	
- Niemen kampuksen kehittyminen: toimintojen sijoittuminen suunniteltu	x	
- Korkeakoulujen yhteiskirjasto: 300 000 asiakaskäyntiä, 2 milj. sähköistä aineistokäyttöä ja IL-opintojen suorituksia 1 000 opintopistettä.		x
Tukityöllistäminen		
- Suoraan tai Lahti-lisällä 750 pitkäaikaistyöttömän tai alle 30v. henkilön työllistäminen	x	
- Työkykykyselytyn asiakkaita 150		x

Valtuusto on määritellyt konsernihallinnolle 24 sitovaa toiminnallista tavoitetta, joista

- + 12 toteutunut
- 12 ei toteutunut

+ Konsernihallinnon tavoitteista 25% eli tarkastustoimen, konsernipalveluiden (3 kpl) ja tukityöllistämisen (2 kpl) tavoitteet ovat sellaisia, joiden toteutumiseen konsernihallinto voi itse omilla toimillaan vaikuttaa.

- Konsernihallinnon tavoitteista 14 eli 58% kohdistuu Lahden Seudun kehitys LADEC Oy:n, Lahti Region Oy:n ja Lahden yliopistokeskuksen toimintaan. Osa näistä tavoitteista on varsin yleisiä tai merkitykseltään vähäisiä.

- Joidenkin tavoitteiden toteutuminen oli käytännössä varmaa jo etukäteen. Niemen Kampusalueesta ennen vuotta 2015 tehtyjen päätösten perusteella oli selvää, että kyseinen kampusalue kehittyy. Toisena esimerkkinä mainittakoon tavoite 400 uuden yrityksen perustamisesta. Vuosina 2001 – 2014 on perustettu 459 – 659 yritystä/vuosi ja tämän perusteella 400 yrityksen perustamista koskevaa tavoitetta ei voi mitenkään pitää haasteellisena.

Suositus

Tavoitteet asetetaan siten, että kaupungin omilla toimilla on mahdollista vaikuttaa niiden toteutumiseen. Lisäksi elinkeinotoiminnan ja Lahden yliopistokeskuksen tavoitteiden osalta on selvitettävä, onko niissä kyse valtuustotason tavoitteista vai voidaanko niitä koskevat tavoitteet määritellä kaupunginhallituksessa ja lautakunnissa.

Toimintakertomuksen selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä ja arvio merkittävimmistä riskeistä ja epävarmuustekijöistä

Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto on vuonna 2008 antanut yleisohjeen kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta. Tämän ohjeen perusteella kuntien toimintakertomukseen tulee sisältyä selonteko sisäisen valvonnan järjestämisestä. Kuntalain (325/2012) säännökset kunnan ja kuntakonsernin sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta tulivat voimaan vuonna 2014. Valtuuston tulee päättää kunnan ja kuntakonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteista. Kunnanhallituksen tulee raportoida toimintakertomuksessa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä.

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan kunnan ja kuntakonsernin sisäisiä menettely- ja toimintatapoja, joiden avulla pyritään varmistamaan organisaation

tavoitteiden saavuttamisesta ja toiminnan laillisuudesta. Riskienhallinnalla tunnistetaan, arvioidaan ja hallitaan tavoitteiden saavuttamista uhkaavia tekijöitä. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen on siten osa kunnan ja kuntakonsernin johtamista.

Lahdessa kaupunginhallitus on jo vuodesta 2008 alkaen antanut toimintakertomuksessa sisäisen valvonnan selonteon. Tarkastuslautakunta on vuosien 2008, 2010 ja 2011 arviointikertomuksissa kiinnittänyt huomiota sisäisen valvonnan selonteon puutteisiin ja toivonut asiaan parannusta.

Kuntalakiin vuonna 2014 tulleessa muutoksessa sisäisen valvonnan selonteko tuli pakolliseksi osaksi kuntien toimintakertomuksiin. **Lainmuutoksella ei ole ollut käytännön vaikutusta Lahden sisäisen valvonnan selonteon sisältöihin vuosina 2014 ja 2015. Ne ovat jopa aiempia vuosia yleisempiä kuvauksia sisäisestä valvonnasta ja riskien hallinnasta.** Tarkastuslautakunta olisi kaivannut selontekoon nykyistä kattavampaa selvitystä merkittävimmistä toiminnallisista ja taloudellisista riskeistä.

Lahden kaupungin riskienhallinnan käytännön työ on viime vuosina painottunut liiaksi palo- ja pelastustoimen varautumistoiimiin ja osaksi jopa palotarkastuksen luonteiseen toimintaan kuten palovaroitimiin, esteettömiin poistumisteihin ja opasteisiin liittyvään neuvontaan.

Valtuuston 16.12.2013 hyväksymien sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteita koskevan päätöksen selostusosaan on kirjattu, että kaupunginhallituksen tulee ohjeistaa sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan järjestäminen valtuuston hyväksymien perusteiden mukaisesti. **Kaupunginhallitus ei ole kuitenkaan antanut valtuuston edellyttämää ohjeistusta.** Valtuusto on 18.1.2016 hyväksynyt Lahden kaupunkikonsernin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet, joka on korvannut edellä mainitun valtuuston vuonna 2013 hyväksymät sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan perusteet. Tämä päätös on lakiviittauksia lukuun ottamatta lähes sanasta sanaan saman sisältöinen valtuuston aiemman päätöksen kanssa. **Merkille pantavaa on, että tammikuun 2016 valtuuston päätöksen esitelytekstistä on poistettu maininta siitä, että kaupunginhallituksen tulee ohjeistaa sisäisen valvonnan ja kokonaisvaltaisen riskienhallinnan järjestäminen valtuuston hyväksymien perusteiden mukaisesti.**

Tarkastuslautakunta on kiinnittänyt Lahden kaupungin puutteelliseen riskienhallintaan huomiota seitsemässä arviointikertomuksessa 2000-luvulla, mutta konkreettisia parannuksia ei valitettavasti ole tapahtunut.

- Sisäisen valvonnan selonteosta puuttuu edelleen kattava selvitys kaupungin ja Lahti-konsernin kannalta merkittävimmistä taloudellisista ja toiminnallisista riskeistä. Selonteko on myös liian yleisluonteinen eikä se sisällä juurikaan konkreettisia esimerkkejä riskeistä.

Konkreettinen esimerkki riskienhallinnan toimenpiteistä vuonna 2015 oli kaupungintalon aulaan hankittu tuhat euroa maksanut opastekyltti.

Sisäinen pankki ja johdannais-sopimukset

Kaupunginhallitus on keväällä 2000 hyväksynyt keskitetyn rahoitushuollon eli ns. sisäisen pankin aloittamisen Lahti-konsernissa. Keskitetyn rahoitushuollon tavoitteena on tasapainottaa kaupunkikonsernin sisäisen rahan tarve ja rahan tarjonta sekä **alentaa kaupunkikonsernin rahoituskustannuksia ja lisätä sijoitustuottoja**. Tarkastuslautakunta on vuoden 2008 arviointikertomuksessa kiinnittänyt huomiota siihen, että **lainan saamiseksi sisäisestä pankista riittää pelkkä asema Lahti-konsernissa eikä vakuuksia vaadita missään tilanteessa. Tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan tämä on selkeä riski.**

Tarkastuslautakunta on vuoden 2011 arviointikertomuksessa esittänyt, että konsernipankin käyttöön liittyvät riskit tulee kartoittaa ja tehdä tarvittavat täsmennykset toimintaan. Tarkastuslautakunnan näemyksen mukaan konsernipankkijärjestelmä antaa yhtiöille liian avoimen ja vakuudettoman valtakirjan. Kaupunginhallituksen arviointikertomukseen antamassa vastauksessa korostettiin useaan otteeseen sitä, että tytäryhtiöt saavat konsernipankin kautta lainaa edullisemmilla ehdoilla kuin vapailta markkinoilta. **Konsernipankin riskeihin kaupunginhallituksen vuonna 2012 antamassa vastauksessa ei ole juurikaan kiinnitetty huomiota.**

Kaupungin vuoden 2011 tilinpäätökseen tehtiin 0,2 milj. euron luottotappiokirjaus selvitystilassa olleen Levon Viherkeskus Oy:n konsernitilisaamisen osalta. LK Kiinteistöpalvelut Oy:n selvitystilasta 2013 – 2014 aiheutui konsernipankille runsaan 0,9 milj. euron luottotappio. Lahden Seudun Kuntateknikka Oy:n purkamisen johdosta vuoden 2015 tilinpäätökseen on tehty 2,5 milj. euron pakollinen varaus, mikä tarkoittaa käytännössä sisäisen pankin luottotappiota. Todellinen tappio voi olla vielä tätäkin suurempi.

Edellä selostetun perusteella **sisäisen pankin luottotappiot vuosina 2011 - 2015 ovat noin 3,5 milj. euroa.** Tähän nähden tarkastuslautakunnan huoli sisäisen pankin riskeistä on ollut aiheellinen. Sen sijaan toimivan johdon riskien vähättely on huolestuttavaa. Eikö riskejä ole tiedostettu vai eikö ole haluttu tunnustaa tarkastuslautakunnan esittämän huolen aiheellisuutta. **Luottotappioiden lisäksi sisäisen pankin toiminnasta on aiheutunut taloudellisia tappioita johdannaisopimuksista. Ne voivat jatkua aina vuoteen 2055, jonne saakka tämän hetkiset sopimukset pisimmillään ulottuvat.**

Laskelmat konsernipankista osoittavat toiminnan olevan tuottoisaa kaupungille. Tämä perustuu pit-

kähti **kaupungin Lahti Energia Oy:lle ja Aqua Verkko Oy:lle antamiin kiinteäkorkoisiin lainoihin.** Kaupunki myi vuonna 1998 Lahden Lämpövoima Oy:n osakkeet Lahti Energia Oy:lle ja koko 84,1 milj. euron (500 milj. markkaa) kauppahinta muutettiin lainaksi, jonka korko sovittiin kiinteä 7 prosenttia. Vuonna 2000 lainasta tehtiin uusi velkakirja, jossa **velan pääoma oli 50,5 milj. euroa (300 milj. markkaa), laina-aika 30 vuotta ja korko kiinteä 9 prosenttia.** Tätä lainaa on vuosien kuluessa lyhennetty ja 31.12.2015 sitä oli jäljellä 8,4 milj. euroa. Verottaja on vahvistanut viimeksi 2008 koron olevan hyväksyttävällä tasolla ottaen huomioon vuoden 2000 korkotaso ja pitkä laina-aika. Kaupunki on vuonna 2008 antanut Aqua Verkko Oy:lle **31 milj. euron lainan, josta peritään 7,96 prosentin kiinteä korko.** Kansainväliset konserniyhtiöt hyödynsivät Suomen verottajan sallivaa suhtautumista korkeahkojen korkojen perimisestä tytäryhtiöistä. Tämä on yksi tekijä, jolla kansainvälisten konsernien Suomessa toimivat tytäryhtiöt välttävät verojen maksun Suomeen. **Tältä osin kyse on laillisesta verosuunnittelusta, mutta moraalien ja eettisyyden näkökulmasta sinänsä laillinen toiminta ei ole välttämättä yleisesti hyväksyttävää sen enempää kansainvälisten konsernien kuin Lahden kaupunginkaan osalta.**

Johdannaisopimukset

Valtuuston 27.3.2000 hyväksymän kaupunginhallituksen johtosäännön mukaan kaupunginjohtajan tehtävänä on kaupunginhallituksen puolesta päättää rahoitus- ja sijoitusriskien hallintaan liittyvistä sopimuksista kaupunginvaltuuston hyväksymissä rajoissa ja **kaupunginhallituksen antamien ohjeiden mukaisesti.** Johtosääntömääräys on pysynyt samana vuoteen 2016 saakka.

Kaupunginhallitus on 15.4.2002 hyväksynyt Lahden kaupungin rahatoimen strategian. Sen mukaan kaupunginvaltuusto päättää sijoitus- ja rahoitustoimintaa koskevista periaatteista. Johdannaisista strategiassa on todettu seuraavaa: *”Rahoitusriskejä hallitaan aktiivisin toimenpitein muuttamalla sijoitus- ja laina –salkkujen korko- ja/tai valuuttajakaumaa koskematta jo voimassa oleviin laina- tai sijoitussopimuksiin. Tällaisia sopimuksia ovat mm. valuutta- ja korkotermiinit ja vastaavat optiot, valuutan- ja koronvaihto -sopimukset sekä sopimukset vaihtuvakorkoisen lainan tai sijoituksen enimmäis- ja vähimmäiskorosta.”* Kaupunginhallituksen päätöksessä on erikseen todettu, että **johdannaisopimuksia käytetään riskien hallintaan, ei keinottelumielessä.** Lisäksi

on erillinen määräys, jonka mukaan rahatoimen strategia tarkistetaan vähintään kahden vuoden välein kaupunginhallituksessa.

Valtuusto on 19.6.2006 hyväksynyt sijoitustoiminnan perusteet. Kuntalain (81/2002) muutoksella valtuuston tehtäviin lisäti sijoitustoiminnan perusteista päättäminen ja lainmuutos tuli voimaan 1.3.2002. Hyväksytyjen sijoitustoiminnan perusteiden mukaan valtuusto ottaa kantaa sijoitustoiminnan perusteisiin vain kassavarojen osalta. Valtuuston hyväksymiin sijoitustoiminnan perusteisiin ei sisälly säännöksiä johdannaisopimuksista.

Tarkastuslautakunta on vuoden 2008 arviointikertomuksessa kiinnittänyt huomiota siihen, että kaupunginhallituksen vuoden 2002 päätöstä Lahden kaupungin rahatoimen strategiasta ei ole päivitetty valtuuston 2006 hyväksymien sijoitustoiminnan perusteiden mukaiseksi.

Kaupunginhallitus on 20.8.2012 päättänyt kaupungin rahatoimen linjausten päivittämisestä. Johdannaisia koskevat määräykset ovat sanasta saanaan samat kuin kaupunginhallituksen vuonna 2002 hyväksymässä Lahden kaupungin rahatoimen strategiassa. **Tämä viittaa siihen, etteivät kaupungin rahatoimesta vastaavat viranhaltijat ole havainneet mitään muutoksia rahoitusmarkkinoilla vuosikymmenien aikana.**

Oheisessa taulukossa on yhteenveto Lahden kaupungin lainoista, johdannaisopimuksista sekä sisäisen pankin lainoista tytäryhteisöille.

Milj. €	Lainat yht.	Lainoista kiinteäkorkoisia	Lainoista vaihtuvakorkoisia	Johdannaisopimusten yhteismäärä *	Lainat tytäryhtiöille	Lainoista kiinteäkorkoisia	Lainoista markkina-korkoisia
2010	314,9	210,0	104,9	124,8	221,1	50,3	170,8
2011	355,1	210,0	145,2	165,0	256,0	46,1	209,9
2012	435,1	190,0	245,1	175,0	307,7	46,1	261,5
2013	534,0	276,0	258,0	272,0	377,1	45,8	331,3
2014	579,0	309,0	270,0	284,0	394,3	20,6	373,6
2015	661,5	336,0	325,5	234,0	426,3	19,2	407,5

*johdannaisopimuksista on poistettu jäljempänä mainitut kolme sopimusta, joiden pääoma on yhteensä 97 milj. euroa (tulevat voimaan 7.4.2020 – 25.5.2035). Tästä syystä taulukon lukemat poikkeavat tilinpäätöksen liitetiedoissa esitettyjen johdannaisopimusten yhteismäärästä.

Kaupunginhallituksen päätöksen mukaan johdannaisoppimuksia käytetään riskien hallintaan, ei keinottelumielessä. **Riskien hallinnan näkökulmasta tarve johdannaisten käyttämiseen on lähtökohtaisesti vaihtuvakorkoisten lainojen osalta.** Vuosina 2010 – 2015 johdannaista on joinakin vuosina ollut enemmän kuin vaihtuvakorkoisia lainoja. Kaupungin sisäisestä pankista on vuosina 2010–2015 annettu tytäryhteisöille vaihtuvakorkoon sidottuja lainoja enemmän kuin kaupungilla itsellään on ollut vaihtuvakorkoisia lainoja, minkä vuoksi **kaupungin näkökulmasta tarkasteltuna vuosien 2010 - 2015 johdannaista on tehty ainakin osittain keinottelumielessä.** Tätä näkemystä puoltaa se, että johdannaisten vaikutuksia ei ole siirretty tytäryhtiöille. **Kaikki johdannaisten tuotto-odotukset ja riskit ovat olleet ja ovat edelleen yksin Lahden kaupungilla.** Osalla johdannaisista ei ole olemassa lainaa, jota ne suojaavat (näitä lainat on poistettu edellä olevasta taulukosta). Myös niiden osalta on kyse keinottelumielessä tehdyistä suojauksista. Tällaisia johdannaista on:

- 20 milj. euroa, 25.5.2035 – 25.5.2055
- 37 milj. euroa, 7.4.2020 – 7.4.2040
- 40 milj. euroa, 26.8.2022 – 26.8.2042

Johdannaista ovat **vuonna 2015 tuottaneet Lahden kaupungille tappiota vajaan 0,3 milj. euroa.** Tilinpäätöksen liitetietojen mukaan **31.12.2015 voimassa** olleiden johdannaisten käypä arvo oli pankkien ilmoitusten mukaan 13,9 milj. euroa miinuksella. Käypä arvo tarkoittaa johdannaisoppimuksen hintaa, jos sopimus ennenaikaisesti puretaan (arvo vaihtelee päivittäin). Koko Lahti-konsernin osalta johdannaisoppimusten käypä arvo oli miinuksella 31,6 milj. euroa.

Tilanne on kuitenkin selvästi tätä huonompi, koska joidenkin oppimusten mukaan pankeilla on yksipuolinen oikeus irtisanoa sopimus. Lahden tilinpäätöksen sivulla 134 on selostettu purkuoikeudellista koronvaihtosopimusta nro 10. Kyseisen johdannaisten pääoma on 21 milj. euroa ja oppimuksen päättymisaika 1.12.2034. Tämän oppimuksen käypä arvo 31.12.2015 oli 10,9 milj. euroa voitollinen ja sen verran tämä oppimus on alentanut tappioiden kokonaismäärää. Pankilla on kuitenkin oikeus purkaa sopimus 28.11.2019 ja yleisen elämäkokemuksen perusteella voi päätellä, että pankki myös purkaa oppimuksen nykyisellä korkotasolla. Jos ja kun pankki purkaa kyseisen johdannaisoppimuksen 28.11.2019, niin silloin kyseinen oppimus ei enää alenna tappioiden kokonaismäärää. Tämä huomioden **Lahden kaupungin tulevien vuosien tappiot johdannaisista tulevat olemaan nykyisellä korko-**

tasolla yli 20 milj. euroa. Vertailutietona mainittakoon, että valtion lentoasemapalveluyhtiö Finavia Oyj:n tappiot vuosina 2009 – 2011 tehdyistä koronvaihtosopimuksista ja erilaisia ehtoja sisältäneistä swaptioilla olivat 34,3 miljoonaa eli samaa suuruusluokkaa kuin Lahti-konsernin 31.12.2015 tilanteen mukaan johdannaisten käyvän arvot olivat miinuksella.

Johdannaisoppimusten ehdot ovat joiltain osin kaupungin etujen näkökulmasta kyseenalaisia. Pankeilla on yksipuolinen oikeus purkaa joitakin oppimuksia tai käyttää optio-oikeutta. Jäljempänä näistä muutama esimerkki:

- 20 milj. euroa, 18.12.2007 - 10.10.2035, pankki käyttänyt vuonna 2012 oikeuttaan purkaa sopimus, koska se ei ollut sille edullinen
- 21 milj. euroa, 1.12.2009 - 1.12.2034, pankki käyttänyt vuonna 2014 oikeuttaan purkaa sopimus, koska se ei ollut sille edullinen
- 15 milj. euroa, 7.10.2010 – 7.4.2020, pankilla optio-oikeus korottaa johdannaisten arvo 34 milj. euroon 7.4.2020 – 7.4.2040
- 21 milj. euroa, 1.12.2004 – 1.12.2034, pankilla oikeus purkaa sopimus 28.11.2019 ja 29.11.2029.

Jäljempänä olevassa taulukossa on selvitys johdannaisoppimusten määristä suurimmissa Suomen kaupungeissa. Suurten kaupunkien käytännöt johdannaisoppimukseen vaihtelevat merkittävästi. Helsingillä ei viime vuoden lopulla ollut yhtään johdannaista ja Joensuussakin johdannaista päättyvät vuonna 2017. Helsinki ja Joensuu hyötyvät nykyisistä matalista koroista. Sen sijaan **Lahti, Oulu, Pori, Tampere, Jyväskylä ja Turku** ovat tehneet erittäin pitkäaikaisia johdannaisoppimuksia ja se näkyy näiden kaupunkien tulevien vuosien johdannaistappioidena. Näiden kaupunkien osalta **valitettavana totuutena on, että ne ovat suojauneet tehokkaasti nykyisillä matalilla koroilla.**

Tampereella vuoden 2015 korkokuluihin on kirjattu 0,9 milj. euroa johdannaisoppimusten uudelleenjärjestelyihin liittyen maksettujen ja saatujen vaihtosummien ja preemioiden jaksotukset. Tampere lienee suurista kaupungeista ainoa, joka on kirjannut tulevia tappiota jaksotuksena etukäteen tulosvaikutteisesti.

Milj. €	Lainat yhteensä	Lainoista kiinteä korkoisia	Johdannaissopimusten yhteismäärä	Johdannaissopimusten käypä arvo 31.12.2015	Pisimmälle ulottuva johdannaisoppimus
Espoo	503,4	163,0	232,5	-9,1	4.2.2026
Helsinki	1 582,0	746,5	Ei ole	-	maturiteetti max 5v
Joensuu	151,6*	32,5	7,5	0,3	2017
Jyväskylä	402,2	29,7	170,0	-33,7	21.11.2037
Kouvola	203,5	45,3	71,0	-6,1	18.3.2024 (mat.5-10v)
Kuopio	314,1	169,0	34,6	-2,0	6.9.2023
Lahti	689,7	336	331,0	-13,9	25.5.2055
Oulu	655,3	54,5	301,8	-80,3	toukokuu 2044
Pori	241,1	0,8	153,8	-2,4	11.1.2045
Tampere	398,8	44,5	617,2	-107,4	22.1.2058
Turku	598	365	495,0	-20,7	30.9.2050
Vantaa	1 140,1	-	265,0	-1,7	14.11.2022

Kauppalehti on 22.12.2015 uutisoinut Finavia Oyj:n johdannaistappioita otsikolla *“Finavian talousjohto luuli olevansa markkinoita fiksumpi”*. Helsingin Sanomat ja Talouselämä -lehti ovat 31.1.2016 uutisoineissaan selostaneet Finavia Oyj:n johdannaisoppimuksia ja niiden taustoja. Jäljempänä on tiivistettynä uutisoinnin keskeiset kohdat:

- Vuonna 2009 Finavian sisäiset ohjeet sallivat käyttää johdannaista yhtiön noin 250 miljoonan euron suuruisen lainasalkun suojaamiseen. Sen sijaan kenelläkään yhtiössä ei ollut lupaa käyttää spekulatiivisia johdannaista.
- Finavian johdannaisoppimusten kesto Dansken kanssa oli keskimäärin noin 20 vuotta.
- Löikö Finaviassa joku vetoa? Tästä juuri on kysymys. Joku Finaviassa rakasti vedonlyöntiä. Yhtiön korkosuojaukseen käyttämät instrumentit olivat uhkapeliä, jossa tappioriski oli lähes rajaton.

Jostain syystä “suojaaminen” oli tarpeeseen nähden myös ylimitoitettua: Finavian käyttämien korkojohdannaisten pääoma 365 miljoonaa euroa oli paljon suurempi kuin suojattavana ollut vajaan 250 miljoonan korkosalkku.

- Pettikö sisäinen valvonta? Kyllä ja pahasti.
- Valtiontalouden tarkastusvirasto arvioi joulukuussa 2013 valmistuneessa raportissaan, ettei johdannaisoppimusten luonne ollut Finavian johdon tiedossa. VTV:n mielestä johdolla ei ollut kattavaa kuvaa käytetyistä johdannaisista.
- Tuotteiden vaikeaselkoisuuden takia on mahdollista, etteivät edes oppimusten allekirjoittajat ymmärtäneet, millainen peto oli päässyt irti.
- Finavian lopulliseksi tappioksi varmistui runsaat 34 miljoonaa, koska riskipitoiset johdannaispositiot saatiin vuonna 2015 suljetuksi.

- Johdannaistappioiden takia valtio-omistaja erotti toimitusjohtajan ja koko hallituksen kesällä 2011. Rahoituspäällikön työsuhde päättyi irtisanomiseen keuhkokuussa 2012.

- Keskuskauppakamarin tilintarkastuslautakunta antoi joulukuussa 2015 johdannaistappioita koskevassa asiassa huomautuksen ja varoituksen Finavian tilintarkastajille.

Seuraavat toimenpiteet Finavian johdannaissopimusten vuoksi ovat edelleen vireillä:

- Finanssivalvonta tutkii Finavian pyynnöstä, ovatko johdannaissopimuksia myyneet pankit toimineet lain ja hyvän pankkitavan mukaisesti.

- Valtiontalouden tarkastusvirasto selvittää kesään mennessä, ovatko Finavia ja liikenne- ja viestikansanteriö toimineet asianmukaisesti ja riittävän pontevasti selvittäessään johdannaissopimusten ja niiden vastuukysymyksiä.

- Valtiontalouden tarkastusviraston laillisuus tarkastus tutkii väitteet hyvän hallintotavan vastaisesta toiminnasta Finaviassa vuonna 2015.

- Omistajaohjauksesta vastaava ministeri Anne Berner on sanonut ottavansa Finavian keväen 2016 yhtiökokouksessa esiin, saako vuoden 2015 hallitus vastuuvapauden johdannaistappiokysymysten hoidosta.

- Poliisi on Finavian pyynnöstä käynnistänyt rikostutkinnan Finavian johdannaiskauppatappioista nimikkeellä luottamusaseman väärinkäyttö.

Lahden kaupungin tilinpäätöksen liitetiedoissa on vuoden 2013 tilinpäätökseen saakka esitetty johdannaisten kohde-etuuden arvot (sopimusten yhteismäärät) ja käyvät arvot saman suuruusina. Tilinpäätösinformaatio on tältä osin ollut selvästi virheellinen, koska johdannaisten käypä arvo on ollut jo tällöin miinuksella. Lahden kaupungin vuosille 2013 – 2016 valittu tilintarkastaja on vuoden 2013 tilinpäätöstä tarkastaessaan edellyttänyt todellisen käyvän arvon ilmoittamista liitetiedoissa. Silloin johdannaisten käyvät arvot olivat 2,9 milj. euroa miinuksella. Käyvät arvot ovat vuosien 2013 ja 2014 tilinpäätöksissä esitetty sopimusryhmittäin yhtenä

summana, joten tilinpäätöksen tiedoista ei ole käytännössä voinut muodostaa kokonaiskuva johdannaissopimusten riskeistä etenkin jos ei ole tiennyt, mitä ”käypä arvo” tarkoittaa. Tilintarkastajan vaatimuksesta Lahden vuoden 2015 tilinpäätöksessä johdannaisten on ensimmäisen kerran esitetty siten, että valtuutetut pystyvät edes jossain määrin hahmottamaan johdannaisten sisällön ja ajallisen ulottuvuuden. Tämä on keskeinen syy sille, että tarkastuslautakuntakin on ryhtynyt selvittämään johdannaista koskevaa asiaa.

Johdannaisten ”käyvän arvon” käsite on ollut ilmeisesti epäselvä myös Lahden kaupungin talousjohtajalle vuoteen 2013 saakka. Muuhun johtopäätökseen ei voi päätyä, koska vuoden 2012 tilinpäätöksen liitetiedoissa johdannaissopimuksista on esitetty seuraavaa:

Korkotermiinit

Käypä arvo	182 000 000
Kohde-etuuden arvo	182 000 000

Korko- ja valuuttatermiinit

Käypä arvo	90 000 000
Kohde-etuuden arvo	90 000 000

Vuoden 2013 tilinpäätöksen liitetiedoissa on vertailutietona korkotermiinien sekä korko- ja valuuttatermiinien käyväksi arvoksi ilmoitettu 0 euroa. Tämä vahvistaa käsitystä siitä, ettei kaupungin ylin talousjohtokaan ole tiennyt tai ei ole ainakaan osannut esittää asiaa oikein keväällä 2014 vuoden 2013 tilinpäätöstä tehtäessä.

Finavia Oyj:n Danske Bankin kanssa tekemien johdannaissopimusten kesto oli keskimäärin noin 20 vuotta, joka on vielä varsin lyhyt aika Lahden tekemiin sopimuksiin verrattuna. Kaupunginjohtaja on 25.5.2010 päättänyt 20 milj. euron koronvaihtosopimuksesta, jonka päättämispäivä on 25.5.2055.

Pankkien kanssa tehdyt johdannaissopimukset voivat olla niin vaikeaselkoisia, etteivät välttämättä edes niistä päätöksiä tehneet ole ymmärtäneet sopimusten todellista sisältöä.

+ Lahden kaupungin vuoden 2015 tilinpäätöksen liitetiedoissa on ensimmäisen kerran esitetty johdannaissopimukset riittävän kattavasti ja siltä osin Lahti poikkeaa edukseen muihin suuriin kaupunkeihin verrattuna.

– **Lahden kaupungin johdannaissopimukset on ainakin osittain tehty kaupunginhallituksen ohjeistuksen vastaisesti keinottelumielessä.** Sopimuksiin sisältyvät pankkien oikeudet purkaa sopimukset tai käyttää yksipuolisesti optiovuosia ovat tarkastuslautakunnan arvion mukaan kaupungin näkökulmasta kohtuuttomia ja perusteettomia.

Suositus

Kaupunginhallitus selvittää, miten tytäryhtiöt ovat ohjeistaneet ja päättäneet johdannaissopimuksista sekä minkä sisältöisiä ne ovat. Lisäksi tulee selvittää, onko kaupungin konsernihoito ollut tietoinen tytäryhtiöiden johdannaissopimusten tekemisestä etukäteen ja onko niiden käyttämiseen otettu jokin kantaa sekä miten konsernihoito on dokumentoitu.

Elinkeinoelämä ja kehittämishankkeet

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Sponsor Insight – jatkuva kuukausittainen tracking - kiinnostuneisuus asumisen kohteena 35%	Asumisen osalta Lahti on mielenkiintoinen asumisen kohde 45%.	Tavoite on toteutunut ja tavoitetaso on ylitetty selvästi. Tämän perusteella mielenkiinto Lahdessa asumiseen on kasvanut, mutta samalla väestönkasvu on pysähtynyt. Tässä on selkeä ristiriita.

Olson & Puskala Oy:n aputoiminimi on Sponsor Insight Finland. Yhtiön nettisivujen mukaan he tuottavat asiakkaille sponsoroinnin tietotaitoa niin strategiseen suunnitteluun kuin sponsoroinnin tehokkuusmittauksiin. He ilmoittavat käyttävänsä kansainvälisesti hyväksytyjä tutkimusmenetelmiä ja ovat osa Pohjoismaiden suurinta sponsoroinnin tutkimusyhteistyötä Sponsor Insight Nordicia.

Tracker-tutkimuksista on todettu seuraavaa:

- Räätelöidyt väestötutkimukset
- Kumppanuusien tunnettavuuden ja vaikuttavuuden seuranta
- Kilpailukartoitus, kampanja- tai ohjelma-yhteistyön mittaus, Brand Trackin jne.
- ”Ilman huomionarvoa ei ole tehoa”

Suositus

Kaupunginhallitus selvittää, mistä johtuu väestönkasvun pysähtyminen vaikka tutkimuksen mukaan mielenkiinto Lahdessa asumiseen on lisääntynyt. Samalla on syytä selvittää, mitä konkreettista hyötyä Lahden kaupunki saa Sponsor Insight tracker-tutkimuksista ja mitä näistä tutkimuksista maksetaan.

Tukityöllistäminen

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Yhteensä 750 pitkäaikaistyöttömän tai alle 30-vuotiaan työllistäminen joko suoraan tai Lahti-lisällä.	Tavoite toteutui, koska suoraan työllistettyjä oli 339 ja Lahti-lisällä 483 henkilöä eli yhteensä 822.	Tukityöllistäminen -yksikön resursseihin nähden tavoitteen ylittäminen on hieno saavutus. Pitkäaikaistyöttömien määrä ja kaupungin maksama työmarkkinatuen kuntaosuus huomioiden tavoitetaso on tarkastuslautakunnan arvion mukaan liian alhainen

Tutkimusten mukaan työttömyys vaikuttaa haitallisesti sekä terveyteen että hyvinvointiin (THL 7.12.2015, Hyvinvointi- ja terveyserot). Selkein vaikutus työttömyydellä on henkilön toimeentuloon. Työttömyyden pitkittyminen ja toistuvuus alentaa työkykyä. Työttömyys vähentää kuntien verotuloja ja lisää menoa ja sosiaalitukien sekä työmarkkinatuen kuntaosuiden johdosta.

Jäljempänä olevassa taulukossa on tiedot Lahden ja Nastolan työttömien määrästä 31.12.2015. Näihin lukuihin verrattuna tavoitteena olevan 750 henkilön työllistäminen on vaatimaton tavoite eikä se riitä nuorisotakuun toteuttamiseen.

31.12.2015	Työttömät	Alle 25-v.	Pitkäaikaiset
Lahti	9 636	1 379	3 522
Nastola	1 033	124	358

Seuraavassa taulukossa on tiedot työmarkkinatuen piirissä olevien henkilöiden määrän ja kustannusten kehitys vuosina 2007 – 2015.

	Työmarkkinatuki (€/pv)	Hlöä/kk (keskiarvo)	Työmarkkinatuen kuntaosuus (milj. €)
2007	23,91	1 790	5 352 000
2008	24,51	1 670	5 155 000
2009	25,63	1 680	5 448 000
2010	25,63	1 770	5 563 000
2011	25,74	1 760	5 490 000
2012	31,36	1 670	6 740 000
2013	32,46	1 896	8 100 000
2014	32,66	2 125	9 199 000
2015	32,68	2 970	14 860 000

Työmarkkinatuen kuntaosuus Lahdessa on noussut hälyttävän paljon vuonna 2015. Tämä selittyy sekä pitkäaikaistyöttömien määrän kasvulla että valtion päättämällä työmarkkinatukivastuiden uudistamisella. Vuosina 2006 – 2014 kunnat rahoittivat 50 prosenttia työttömyysajan työmarkkinatuesta, jos tuen saajan työttömyysajan tukipäivien kertymä oli vähintään 500 päivää. Vuoden 2015 alussa kuntien rahoitusvastuu laajeni vähintään 300 päivää työttömyysajan tukea saaneisiin, joitten tuen valtio maksoi aiemmin kokonaan. Samassa yhteydessä kuntien rahoitusosuus nousi 70 prosenttiin vähintään tuhat päivää tukea saaneiden osalta. Valtio perusteli muutoksia sillä, että muutokset kannustaisivat kuntia työllistämistöimiin.

Kuntalehdessä oli 3.9.2015 kirjoitus työmarkkinatuesta ja siinä oli todettu mm. seuraavaa: "Samaan

aikaan kun valtio vuoden vaihteessa lisäsi kuntien velvoitteita työmarkkinatuen maksamisessa, se on vähentänyt omia työllistämispansoksiaan. Työmarkkinatuki vie jo jopa prosentin joidenkin kuntien tuloista. Heikentynyt työllisyystilanne ja maksuosuuksien muutos vuoden vaihteessa tuntuu kuntien taloudessa." Lahdessa vuoden 2015 tuloveron tuotto oli 336,8 milj. €, kiinteistöveron 32,4 milj. € ja yhteisöveron 23,5 milj. €. Kaikki tulot (toimintatuotot, verotulot, valtionosuudet ja korkotuotot) olivat yhteensä 680,2 milj. euroa. **Kaikista Lahden kaupungin vuoden 2015 tuloista työmarkkinatuen kustannukset veivät 2,2 prosenttia ja tuloveroihin suhteutettuna vastaava luku on 4,4%.**

+ Tukityöllistäminen -yksikkö on hoitanut pienillä resursseilla moninaisia ja laaja-alaisia tukityöllistämisen tehtäviä yhdessä sosiaali- ja terveystoimialan työhön kuntoutus -yksikön ja nuorisopalveluiden työllisyys- ja erityispalveluiden kanssa.

Suositus

Lahden maksama työmarkkinatuen kuntaosuus on vuonna 2015 noussut jo hälyttävälle tasolle ja kyse on kaupungin näkökulmasta vastikkeettomasta rahansiirrosta valtiolle. Edellä selostetun perusteella tarkastuslautakunta toivoo tukityöllistämisen tavoitetasojen ja resurssien uudelleen arviointia, koska kaupungin kokonaistalouden kannalta on välttämätöntä tehostaa kaupungin omia toimia asiassa.

5.2 Taseyksiköt

Yhteenveto tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei
Tilakeskus		
- Tyytyväisyyskyselyssä vähintään 75 % tyytyväisiä	x	
- Energiakulutuksen vähentäminen	x	
- Kaikki uudisrakentaminen matalaenergiatasoa	x	
- Oman rakennuskannan korjausvelka vähenee		x
Lahden Ateria		
- Cook&Chill -tuotantotapa käytössä Sipuran päiväkodin tuotantokeittiössä	x	
- Tuotanto- ja palvelukeittiöiden esimiehet ovat suorittaneet ravitsemuspassin	x	
- Kaksi uutta vakioitua kasvisruokareseptiä on otettu käyttöön	x	
Lahden Servio		
- Toimintajärjestelmän ydinprosessit on uusittu IMS-järjestelmään		x
- Työelämän laatuprosentti ei laske edellisvuodesta		x
- Läheltä piti -tilanteiden ja työtaturmien määrä laskee edellisvuodesta		x
- Alihankinnan laajentamista vuosille 2015-17 koskeva suunnitelma on valmis	x	
Lahden Tietotekniikka		
- Asiakastyytyväisyyskyselyn tavoitetaso 3,5-4,2 asteikolla 1-5	x	
- Laatu- ja palvelusopimuspalaverit asiakkaiden kanssa kerran vuodessa	x	
Kaupunginorkesteri		
- Kuulijamäärässä tavoitetaso 63 000	x	
Lahden Kaupunginteatteri		
- Katsojamäärässä tavoitetaso 83 000		x
- Ensi-iltoja vähintään 9 kpl	x	
- Lapsille suunnattuja näytelmiä vähintään kaksi	x	
- Syrjäytymisen ehkäisemiseksi myyty sote:n palveluyksiköille vähintään 1 200 lippua		x
- Monikulttuurisuus huomioidaan vähintään yhdessä ohjelmiston teoksessa	x	
Elinkeinorahasto		
- Matkakeskus ja toriparkki valmistuvat aikataulun mukaisesti		x

Valtuusto on määritellyt taseyksiköille 20 sitovaa toiminnallista tavoitetta, joista

- + 13 toteutunut
- 7 ei toteutunut

5.3 Sosiaali- ja terveystoimiala

Yhteenveto tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei	Ei voi arvioida
SOSIAALI- JA TERVEYSTOIMIALA			
Esikunta ja palvelukeskus, Terveyspalvelut, Vanhustenpalvelut ja kuntoutus ja Hyvinvointipalvelut tehtäväalueet yhteensä			
- Klinikkamalli täysipainoisesti käytössä vuoden 2015 aikana	x		
- Keskimääräinen aika vastaanotolle pääsyyn / 3 kk	x		
- Ikäihmisten asiakasohjauksella: laajennettu osaksi sairaalapalvelujen toimintaa	x		
- Käynnistetty tehostetun kotikuntoutuksen toiminta	x		
- Kotona asumista tukevien etähoito- ja turvateknologiaratkaisujen käyttöönotto	x		
- Syrjäytymisen vähentäminen: asiakkaiden tyytyväisyys palveluihin ei vähene	x		
- Kotona asuvia 75 vuotta täyttäneitä enemmän kuin vuonna 2014	x		
- 75 v. täyttäneillä laitoshoidon kattavuus laskee ja palveluasumisen kattavuus nousee	x		
- Jalkarannan sairaalan pitkäaikaishoidon korvaaminen palveluasumisella käynnistetty	x		
- Jalkarannan akuutti- ja kuntoutussairaalan toimintamalli suunniteltu	x		
- Vammaispalveluissa tuettu itsenäinen asuminen lisääntyy, lastensuojelussa laitoshoidon vähenee, kotiin annettavat palvelut ja perhehoito lisääntyvät	x		
Päijät-Hämeen perheneuvola			
- Jokainen asiakasohjaus tarkastellaan yksilöllisen asiakasohjausrakenteen mukaisesti		x	
- Kaikki asiakasprosessit on kuvattu vuoden 2016 loppuun mennessä			x
- Toimeentulotuen saatavuustakuuseen vastaaminen 100 %		x	
Erikoissairaanhoito			
- Sote uudistuksen toimeenpanosuunnitelma on valmis vuoden 2015 aikana		x	

Kaupunginvaltuusto on asettanut sosiaali- ja terveystoimialalle 15 sitovaa toiminnallista tavoitetta, joista

- + 11 tavoitetta on toteutunut
- 3 tavoitetta ei ole toteutunut
- 1 arviointia ei voida suorittaa

- + Sosiaali- ja terveystoimialan tavoitteet ovat ymmärrettäviä ja toiminnan vaikuttavuutta hyvin kuvaavia.
- + Toimialan tärkeimmät tavoitteet ovat toteutuneet. Sote -uudistuksen eteneminen riippuu edelleen valtakunnallisista ratkaisuista.
- Joidenkin tavoitteiden toteutuminen on ollut varmaa jo niitä asetettaessa. Esimerkiksi laitoshoidon osuuden vähentäminen ja palveluasumisen lisääminen on ollut itsestään selvää suoritettuna rakennemuutoksen vuoksi.

Terveyspalvelut

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Klinikkamalli on täysipainoisesti käytössä vuoden 2015 aikana.	Klinikkamallin osalta tavoite toteutuu.	Avohoidon palvelukyky ja klinikkamallin toimivuus on jonkin verran parantunut vuonna 2015.
Keskimääräinen aika vastaanotolle pääsyyn 3 kk	Aivan alkuvuodesta vastaanottoaikojen saatavuus ei toteutunut 100 %:sti. Keskimääräinen aika vastaanotolle pääsyyn on ollut 9 - 35 pv.	Yli 3kk vastaanottoaikaa odottaneita oli muutamia kymmeniä, mikä vastasi noin prosenttia käyntimäärästä.

Terveyspalvelujen johtajan antaman selvityksen mukaan yhä enemmän asiakkaita on hoidettu puhelimitse ja sähköisen asioinnin keinoin. Lisäystä on ollut etenkin hoitajilla, mutta myös lääkäreillä. Sähköinen asiointi on edelleen lisääntynyt vuoden 2016 alussa. Asiakkaat ovat asioineet tammi-helmikuussa lääkärin kanssa sähköisesti jo 230 kertaa, kun näitä kerto-

ja oli koko vuoden 2015 aikana vain 52 kpl. Toimialan tavoitteena onkin ollut puhelimitse ja sähköisesti tapahtuvan asioinnin lisääminen. Suoritemäärät ovat kehittyneet seuraavasti:

	v. 2015	v. 2014	v. 2013
kontaktit / lääkäri	16,7 /pv	17,3 / pv	15,7 / pv
kontaktit / hoitaja	15,7 /pv	17,8 / pv	15,1 / pv
käynnit / lääkäri	9,4 /pv	10,1 / pv	10,2 / pv
käynnit / hoitaja	9,5 /pv	10,3 / pv	9,4 / pv
käynnit yhteensä / lääkärit	86 950 kpl	86 818 kpl	69 499 kpl
käynnit yhteensä / hoitajat	103 530 kpl	104 278 kpl	106 887 kpl
hoitajien puhelut	39 562 kpl	36 757 kpl	35 485 kpl
hoitajien sähköinen asiointi	21 856 kpl	17 221 kpl	16 311 kpl
lääkäreiden puhelut	29 035 kpl	27 428 kpl	32 255 kpl
lääkäreiden sähköinen asiointi	52 kpl	25 kpl	3 kpl

Hoitotakuun toteutuminen

Hoitotakuun mukaan hoitoon on terveyskeskuksessa päästävä viimeistään kolmessa kuukaudessa hoidon tarpeen arviosta. Toimiala on antamassaan vastauksessa todennut, että hoitotakuun määräajoissa oli jonkin verran ylityksiä lähinnä vuoden 2015 alku-

puoliskolla. Yli 3 kuukautta vastaanottoaikaa odottaneita oli THL:n avohilmoilastojen mukaan kuitenkin vain muutamia kymmeniä, mikä vastaa reilua prosenttia käyntimääristä.

Esimerkki odotusajoista, toukokuu 2015

	Kaikki odottajat	0 päivää	1-3 päivää	4-7 päivää	8-14 päivää	15-30 päivää	31-90 päivää	Yli 90 päivää
	Käynnit							
Eteläinen lähiklinikka Laune	210	19	18	52	38	61	14	8
Itäinen lähiklinikka Ahtiala	93	6	3	8	16	22	32	6
Keskustan lähiklinikka	395	31	68	135	71	39	50	1
Päätterveysasema	226	24	23	49	38	37	44	11

Kunnan tulee julkaista tiedot odotusajoista internetissä neljän kuukauden välein. Tältä osin on Lahti hoitanut velvoitensa vuonna 2015. Odotusajat lääkärin vastaanotolle lähiklinikoittain olivat kuukausittain vuonna 2015 keskimäärin seuraavat (vrk):

Klinikka	1/15	2/15	3/15	4/15	5/15	6/15	7/15	8/15	9/15	10/15	11/15	12/15
Eteläinen	24,2	21,8	13,6	14,1	16,1	13,7	12,2	15,2	12,9	9,3	7,6	10,4
Itäinen	27,9	22,2	33,9	33,5	32,6	35,1	23,2	20,4	13,6	21,6	18,5	18,2
Keskusta	11,1	10,4	12,9	12,2	13,5	12,8	10,5	13,4	9,6	10,1	8,8	11,0
Päätterv.as.	26,2	22,6	29,1	28,9	27,9	21,2	16,8	21,2	18,5	23,6	21,4	21,8

Odotusajat ovat edelleen olleet lyhimmat ulkoistetuilla eteläisellä ja keskustan lähiklinikalla, joiden osalta ostopalvelusopimuksissa on 14 vuorokauden saatavuusraja. Tarkastuslautakunta suositti vuoden 2014 arviointikertomuksessaan vastaavaa saatavuusrajaa kaikille toimipisteille. Vuoden 2016 talousarvion tavoitetasona onkin kaikille klinikoille ja päätterveysasemalle 14-21 vrk:n keskimääräinen aika vastaanotolle pääsyyn.

Terveyspalvelujen johtajan antaman selvityksen mukaan Itäisen lähiklinikan ja päätterveysaseman lääkärivajaus oli keskimäärin - 2,18 lääkäriä (pahimpana kuukautena - 5,57 lääkäriä). Itäisen lähiklinikan lääkäriresurssi oli vuoden alussa 4,5. Kahden lääkärin

lisäys vuoden aikana näkyy odotusajojen parantumisena. Keskustan lähiklinikalla oli vuoden lopussa 11-13 lääkäriä ja eteläisellä lähiklinikalla seitsemän lääkäriä. Päätterveysasemalla asiakkaiden vastaanottoiminnoissa työskenteli 16 lääkäriä vuonna 2015. Vuodelle 2016 saatiin yksi lääkäri lisää. Päätterveysaseman lääkäriyöstä hieman yli 20 % kohdentui koulu- ja neuvolalääkäriyöhön.

Lääkäreiden vaihtuvuus on ollut suurta. Kahdeksan kaupungin omaa terveyskeskuslääkäriä on jäänyt eläkkeelle viime vuosina. **Lääkäreiden saatavuus ja Lahden maine työnantajana on parantunut viime aikoina.**

Ulkoistetut toiminnot ovat toimineet saadun selvityksen mukaan hyvin. Sopimusehtojen mahdollistamia sanktioita odotusajojen ylittyessä ei ole ollut tarvetta käyttää.

Klinikkamallin toimivuus ja asiakastyytyväisyys

Klinikkamallin työparityöskentelyyn perustuva toimintatapa toteutuu heikoiten pääterveysasemalla, koska lääkärin työpanoksesta kuluu suuri osa erityistoimintoihin (koulut, neuvolat). Pääterveysasemalla asiakkaiden omahoitajina toimivien hoitajien määrä on vain kuusi. Saadun selvityksen mukaan **ao. hoitajaresurssi on aivan liian pieni vastaamaan paljon palveluja tarvitsevien kaupunkilaisten hoidosta.** Pääterveysaseman asiakkaiksi on nyt listattuna 9 700 kaupunkilaista. Kaikille asiakkaille ei ole mahdollista nimetä omahoitajaa. Jatkossa päätterveysasemalle suunnitellaan solumallia. Siinä päätterveysaseman asiakkaat jaetaan neljään soluun, joissa toimivat tietyt lääkärit ja hoitajat. Tämäkin järjestely vaatii ehdottomasti lisää henkilöresursseja.

Lautakunta on saanut viestejä mm. päätterveysaseman asiakkaiden kontrollikäyntien viivästymisestä. On ilmennyt, että esim. keskussairaalaissa suoritettujen toimenpiteiden tai tutkimusten jälkeen tarvittavat kontrollikäyntiajat on saatu vasta kuukausien päähän. Terveyspalvelujen johtajan antaman selvityksen mukaan: *"kontrolliajoista ei ole seuranta eikä seuranta onnistu teknisesti, koska kontrollin ajankohta arvioidaan aina yksilöllisesti viikosta vuoteen. Työlistoilla on puolikiireellisiä aikoja, mutta kontrolli voi venyä jos ajankohta on saatava lyhyellä varoajalla."* **Tarkastuslautakunnan mielestä nykykäytäntö ei ole lainkaan hyväksyttävä. Kontrollikäyntien viivästymisen voi olla kohtalokasta.**

Päätterveysaseman palvelukyvyn riittämättömyys on näkynyt myös tyytyväisyyslukuissa. Tilanne on kuitenkin parantunut vuoden aikana. Happy Or Not -painonappikyselyssä päätterveysaseman asiakkaista oli tammikuussa 2015 tyytyväisiä 73 % mutta joulukuussa jo 87 %.

Kokonaisuudessaan terveyspalvelujen asiakaspalaute parani kautta linja vuoden varrella ja tavoite saavutettiin tältä osin. Positiivista palautetta oli vuoden aikana kaikki toimipisteet yhteen laskien noin 90 %. Koko vuoden ajan yli 90 % asiakastyytyväisyys saavutettiin terveyskioskin, päätterveysaseman diabetespalvelujen ja lähiklinikan päivystyksen osalta.

Suun terveydenhuolto

Terveyspalvelulain 51 §:n mukaan: *Kunnan on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteyden terveyskeskukseen tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön. Terveyskeskuksen ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun potilas otti yhteyden terveyskeskukseen, jolle arviota ole voitu tehdä ensimmäisen yhteydenoton aikana. Perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut toimintayksikköön.*

Hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollossa ja perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairanhoidossa enintään kolmella kuukaudella, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta.

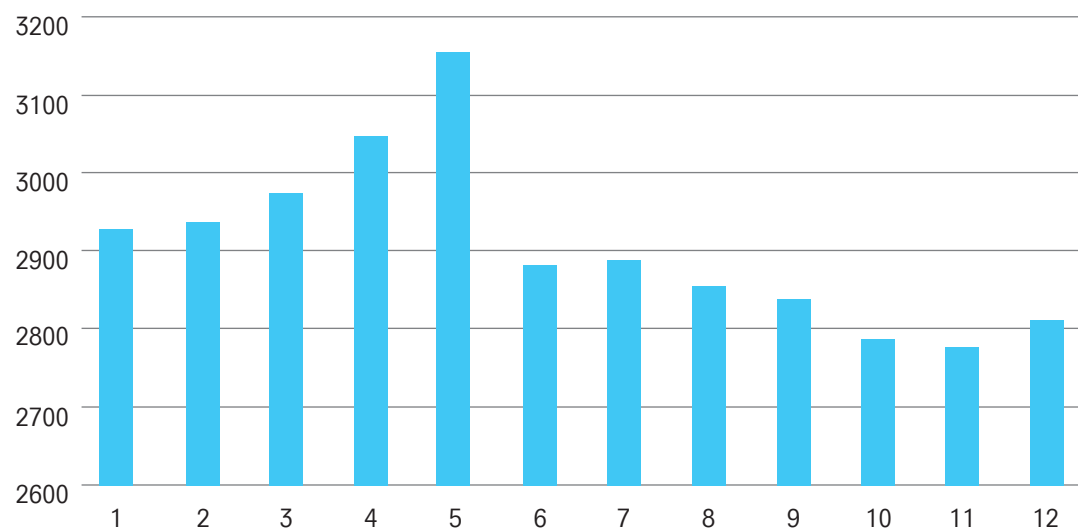
Lahden kaupungin hammaslääkäriaikaa joutuu nykyisin jonottamaan vuoden päivät. Toistaiseksi kaupungin hammashoidossa on tulkittu lakia niin, että riittää kun hoito on aloitettu hoitotakuun mukaisesti esim. suuhygienistin vastaanotolla. Näin ollen hoitotakuu toteutui suun terveydenhuollon antaman selvityksen ja tulkinnan mukaan koko vuoden osalta. Ajan suuhygienistin suorittamaan hoidon tarpeen arviointiin ja hoidon aloitukseen sai 4-6 viikon päähän.

Hammaslääkärijonossa oli vuoden lopussa 2830 kaupunkilaista. Jono oli pisin toukokuussa kun jonossa oli liki 3200 henkilöä. Hoitojono on kasvanut valittavan pitkäksi.

Hammaslääkärijonoa yritetään nyt purkaa klinikkamallilla. Siinä toimitaan kolmessa hoituhuoneessa yhden vastuuhammaslääkärin ja kolmen suuhygienistin työpanoksella. Tavoitteena on lyhentää jonot 3-6 kk:n tasolle.

Hammaslääkärijono vuonna 2015

+ Lääkäriresurssien lisääminen itäiselle lähiklinikalle ja kaupunkilaisille yhtäläinen vastaanottoaika-tavoite ovat myönteistä kehitystä.

— Pääterveysasema ei ole toiminut suunnitellusti paljon terveyspalveluja tarvitsevien kaupunkilais-ten palvelemiseksi. Lautakunta pitää omahoitajien ja lääkärin määrän lisäämistä kannatettavana aja-tuksena.

— Hammaslääkärijono on kasvanut valitettavan pitkäksi. Vuoden odotusaika hammaslääkärille on kohtuuton.

Suosituks

1. Pääterveysaseman henkilöstömäärä on mitoitettava siten, että paljon terveyspalveluja tarvitse-vat kaupunkilaiset pääsevät hoitoon kohtuullisessa ajassa. Kontrollikäyntiajat tulee järjestää nykyis-tä nopeammin.

2. Suun terveydenhuollossa pitää tarvittava hammaslääkäriaika järjestyä nykyistä paljon nopeammin. Hoitotakuun toteuttamiseksi ei riitä se, että hoito aloitetaan suuhygienistin toimesta lakimääräises-sä ajassa.

Vanhustenpalvelut ja kuntoutus

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Asiakasohjausmal-li on laajennettu osaksi sairaalapal-velujen toimintaa.	Tavoite on toteutunut. Asiakasohjaa- ja osallistuu asiakkaan palvelutar-peen arviointiin ja kotiutuksen suunnitteluun jo sairaalassaoloaikana.	Uusi toimintatapa on hyvä ja tukee aiempaa paremmin asiakkaan selviytymistä koto-na sairaalajakson jälkeen.
Yhteistyössä sai-raalapalvelujen ja asiakasohjausyksikkö Siirin kanssa käynnistetään tehostetun kotikun-toutuksen toiminta.	Pilottina käynnistetty toiminta ko-ettiin hyväksi ja vakinaistettiin 21.10.2015 alkaen. Kuntoutus tapah-tuu ohjatusti kotona sairaalan sijaan.	Lähihoitajien ja fysiotera-peuttien kotona antama kun-toutus on osoittautunut vai-kuttavaksi ja Lahden malli on laajennettu maakunnalliseksi.
Otetaan käyttöön kotona asumista tukevia uusia etä-hoiva- ja turvatek-nologiaratkaisu- ja sekä muita uusia teknologisia toi-mintatapoja van-hustenhoidossa.	Virtuaalikäynnit on pilotoitu ja GPS seurattavia rannekkeita otettu käyt-töön. Lisäksi on hankittu Zora -hoi-varobotti. Kotihoidossa on aloitettu lääkkeiden koneellinen annosjakelu.	Teknologian käyttöönotto helpottaa osaltaan hoitopai-neita. Virtuaalihoito ja robotit eivät kuitenkaan koskaan voi korvata inhimillistä kontaktia.

Keskitetty asiakasohjausyksikkö Siiri

Tarkastuslautakunnan tarkastuskohteena oli marras-kuussa asiakasohjausyksikkö ”Siiri”, joka tuottaa laa-ja-alaista palvelutarpeen selvittämistä ikäihmisille ja heidän omaisilleen sekä neuvontaa yhteistyökump-paneille. Palveluohjaus keskitettiin huhtikuussa 2014, kun Siiri aloitti toimintansa. Yksikköön on keskitetty aiemmin erillään toimineita palveluita, kuten ikään-tyvien palveluneuvonta PalveluSantra ja asiakasoh-jaus. Keskitetty asiakasohjausyksikkö on helpottanut vanhusväestön asiointia, kun asiat nyt hoituvat yh-dessä pisteessä.

Palveluneuvonnasta huolehtivalla PalveluSantral-la oli 6 747 kontaktia (käynnit ja puhelut) vuonna 2015. Näistä asiakaskontakteista 15-20 % ohjautui kaupun-gille palvelutarpeen selvitykseen. Asiakasohjaajat tekivät yhteensä 1 831 laaja-alaista palvelutarpeen selvitystä, mikä tarkoittaa kotikäyntiä.

Asiakasohjaus ja tuettu kotikuntoutus

Sairaalan asiakasohjauksen kehittämisraportis-sa todetaan, että sairaala- ja kotioidossa on ollut taipumusta joskus luovuttaa liian helposti. Kotona asumisen jatkamista ei riittävästi ole yritetty tukea, vaan tehostettu palveluasuminen on katsottu ”hel-pommaksi” vaihtoehdoksi. Uusina toimintamuotoi-na käyttöön otetun sairaalassa aloitetun asiakasoh-jauksen ja tuetun kotikuntoutuksen avulla useampi lahtelainen vanhus selviytyy nykyisin pidempään ko-tioloissa.

Sairaalajakson aikana aloitettu asiakasohjaus tar-koittaa asiakkaan neuvontaa, palvelutarpeen arvi-ointia ja palvelujen suunnittelua yhdessä asiakkaan, omaisten ja eri hoitotahojen kanssa. Kokonaisval-taiseen kotiutukseen tähtäävän hoito- ja kuntoutus-suunnitelman laatimisessa huomioidaan myös sosi-aalisyö ja muistikoordinaattoritoiminta.

Tuetussa kotikuntoutuksessa sairaalasta kotiutettujen vanhusten luona käydään kuntoutusjakson aikana useimmiten 1-3 kertaa päivässä. Asiakasmäärä oli vuoden 2015 jälkipuoliskolla 20-25 asiakasta kuukausittain. Yhteensä asiakkaita oli 318 vuonna 2015. Tuetun kotikuntoutuksen henkilöstö muodostui vuonna 2015 neljästä lähihoitajasta ja yhdestä

fysioterapeutista. Kotikuntoutuksen asiakkaat valikoidaan tarkoin. Toiminta on koettu varsin vaikuttavaksi ja Lahden malli on laajennettu maakunnalliseksi. Vuonna 2015 pilotoidun kokeilun tulokset olivat niin onnistuneet, että tuetun kotikuntoutuksen henkilöstön määrä päätettiin kaksinkertaistaa vuoden 2016 alusta.

Teknologiaratkaisut

Virtuaalikäynnissä asiakaskontakti tapahtuu sähköisesti tietokoneen kuvan ja äänen avulla. Virtuaalikäynnit on pilotoitu vuonna 2015 siten, että käyttöönotto tapahtuu vuoden 2016 keväällä. Alkuvaiheessa asiakkaiksi on valikoitunut 60 lahtelaista vanhusta.

GPS-seurattavia turvarannekkeita oli käytössä keväällä 2016 noin 15 vanhuksella. Hälyttävän lääkedosetin käyttö on jäänyt vähiin ja niiden käyttö vaatii edelleen kehittelyä.

Palvelutalojen yhteiskäyttöön hankittiin vuoden 2016 alussa Zora -hoivarobotti, joka voidaan ohjel-

moida mm. vetämään jumppatuokioita ja visailuja. Hankitun laitteen hinta oli 16 500 euroa.

Vanhustenpalvelujen johto on antamassaan selviytksessä korostanut, ettei virtuaalihoidon ole tarkoitus korvata inhimillistä kontaktia ja että etäkontaktikin on ihmiskontakti asiakkaaseen. Virtuaalitekniikka mahdollistaa myös omaisyhteydenpidon, eli parhaassa tapauksessa se voi lisätä asiakkaan kontaktimäärää. Robotit ovat lähinnä apuna kasvavissa hoitopaineissa, eikä tarkoitus ole siirtää hoitotyötä roboteille. Robotiikan vaikutuksia selvitetään yhdessä Lappeenrannan teknillisen yliopiston kanssa tehtävänä tutkimustyönä.

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Kotona asuvien 75 vuotta täyttäneiden osuus on suurempi kuin vuonna 2014.	Kehitys on ollut oikeaan suuntaan, joskin odotettua hitaampaa. Kotona asuvien osuus oli vuoden 2015 lopussa 91,4 % (91,3 % vuoden 2014 lopussa).	Uusien toimintamallien käyttöönoton voidaan olettaa tukevan kotona selviytymistä jatkossa, jolloin prosenttiosuutta saadaan nostettua.
75 -vuotta täyttäneiden laitoshoidon kattavuus laskee ja palveluasumisen kattavuus nousee.	Palveluasumisen kattavuus vuoden lopussa oli 7,1 % (6,6 % v. 2014) ja laitoshoidon kattavuus 1,5 % (2,0 %).	Kehitys on oikea. Tavoitteen saavuttaminen on kuitenkin itsestään selvää suoritetun palvelurakennemuutoksen vuoksi.

Laitoshoidon muuttaminen palveluasumiseksi

Sote 2015 -hankkeessa vanhustenpalvelujen laitoshoidoa purettiin palveluasumista tehostamalla. Vuonna 2014 muutti Lehtiojan ja Onnelanpolun palvelutaloihin 280 pitkäaikaishoidon potilasta.

Tarkastuslautakunta tutustui tammikuussa 2016 Lehtiojan palvelukeskuksen toimintaan. Palvelukeskuksessa on kaikkiaan 195 asukasta eli yksikkö on nykytilaan mukaan hyvin suuri palvelukeskus. Toiminta on tehostettua palveluasumista, mikä tarkoittaa ympärivuorokautista hoitohenkilöstöä. Palvelukeskuksessa oli noin 70 000 hoitopäivää vuonna

2015. Hoitopäivän alustavaksi hinnaksi on laskettu 104 euroa. Kustannus on terveyskeskuksen pitkäaikaishoidossa noin kaksinkertainen.

Lautakunta sai hyvän kuvan palvelukeskuksen toiminnasta. Lehtioja on vahvasti kulttuuripainotteinen palvelukeskus. Talossa järjestetään monipuolista viriketoimintaa lähinnä kaupungin kulttuurisihteerinä aiemmin toimineen Riittakatriina Manninen-Louhensalon toimesta. Palvelutalo on saavuttanut tavoitteet niin tyytyväisyyskyselyjen kuin potilassiirtojen osalta. Talossa voidaan asua loppuun asti ja siirto sairaalaan on harvoin ollut tarpeen. Suuri yksikkö mahdollistaa tehokkaammat lääkäri- ja hoitajapalvelut. Lääkäri käy talossa viikoittain.

- + Keskitetty asiakasohjausyksikkö Siiri on helpottanut vanhusväestön asiointia, kun palvelujen saanti hoituu nyt yhdessä pisteessä.
- + Sairaalan asiakasohjaus ja tuettu kotikuntoutus ovat edistäneet sairaalasta kotiutettavien vanhusten selviytymistä omassa kodissaan entistä pidempään.
- + Rakennemuutosta laitoshoidosta palveluasumiseen on viety onnistuneesti läpi. Lehtiojan palvelukeskus on erinomainen esimerkki viriketoiminnan järjestämisestä.
- Teknologian hyväksikäyttöä on lisättävä tarkoin harkiten. Siitä on apua lisääntyvässä hoitopaineissa, mutta kääntöpuolena voi olla inhimillisten kontaktien vähentyminen.

Hyvinvointipalvelut

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Vammaispalveluissa lisätään tuettua itsenäistä asumista. Lastensuojelussa lisätään kotiin annettavia palveluja ja perhehoitoa.	Vammaispalveluissa tuettu itsenäinen asuminen lisääntyi 80 % edellisvuodesta. Perhehoitoon sijoitettujen lasten tukea vahvistettiin. Perhehoitoon sijoitettujen lasten määrä lisääntyi 10 % edellisvuodesta.	Vammaispalvelujen järjestämisessä on saavutettu hyviä tuloksia. Lastensuojelussa on avohoittoa tehostettu entisestään ja huostaanotot ovat vähentyneet.

Vammaispalvelut

Vammaispalvelujen asiakasmäärä on yhteensä noin 4000 henkilöä. Heistä suurin osa (yli 3000 henkilö) on kuljetustukiasiakkaita. Toiminnan kulut vuonna 2015 olivat 37,2 milj. euroa. Henkilöstöä vammaispalveluissa on kaikkiaan runsaat 300 henkilöä. Heistä valtaosa on asumispalveluyksiköissä.

Merkittävin muutos vammaispalveluissa on ollut Eteva -kuntayhtymän asumisen ja päiväaikaisen toiminnan palvelujen siirtäminen Lahden kaupungin hallintoon. Tämä on merkinnyt kulurakenteessa ostopalvelumenojen vähentymistä ja palkkamenojen lisääntymistä. Etevan toimintojen siirto näyttää sekä hallinnollisesti että taloudellisesti onnistuneelta ratkaisulta. Kustannusnousua on voitu hillitellä ja resurssit ovat paremmin omassa hallinnassa.

Lahdessa vammaispalvelujen piirissä olevien asiakkaiden palvelut on järjestetty pitkälti vammaispal-

velulain pohjalta, vaikka ne olisi usein järkevämpää järjestää sosiaalihuoltolain tai vanhuspalvelulain pohjalta. **Vammaispalvelulain mukaan toimittaessa asiakkaan omakustannusosuus jää käytännössä kokonaan pois, minkä johdosta kaupungin nettokustannus kasvaa.** Sosiaali- ja terveystoimialan talousarviossa määrärahaa varataan kokonaistaloudellisen ajattelun vastaisesti liiaksi vammaispalveluihin. Perusteena käytetään sitä, että määrärahavaraus on pakollista subjektiivisen palvelujensaantioikeuden perusteella. Tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan syynä tähän epätaloudelliseen budjetti- ja kulurakennekäytäntöön on mm. kaupungin kotipalvelujen riittämättömyys. Vammaispalveluissa esim. henkilökohtaisen avun saajista 38 % on yli 65 -vuotta täyttäneitä, vaikka ikääntymiseen liittyvä sairaus tai vammautuminen ei ole peruste myöntää tukea vaikeavammaisuuden perusteella.

Lastensuojelu

Lapsen asiassa vireille tulleita asioita oli 2 504 kpl vuonna 2015. Määrä kasvoi 20 % edellisvuodesta. Vireille tulleet asiat koskivat 1 456 lasta (+ 18 %). Myönteistä kehitystä oli, että huostaanottoja oli 26 kun niitä edellisvuonna oli 35. Valmistuneita palvelutarpeen arviointeja / lastensuojelutarpeen selvityksiä oli 994 kpl

(869 vuonna 2014) ja yhtä lukuun ottamatta ne saatiin laadittua lakisääteisessä 3 kk:n määräajassa.

Ennaltaehkäisevänä toimintana lisättiin mm. tukiperhe- ja tukihenkilötoimintaa. Tukiperheissä oli vuoden aikana 191 lasta (119 vuonna 2014). Tukihenkilötoiminnassa oli 45 lasta (29 vuonna 2014). Uutena toimintamuotona aloitettiin kotona tehtävä perhekuntoutus, jossa oli mukana 28 lasta.

+ Vammaispalveluissa Eteva -toimintojen siirto Lahden kaupungille oli saatujen kokemusten perusteella järkevä ratkaisu niin toiminnallisesti kuin taloudellisesti.

- Kaupungin kokonaistalouden kannalta olisi järkevää lisätä resursseja esim. kotipalvelussa, jolloin nyt tarpeettomasti vammaispalvelujen piirissä olevia kaupunkilaisia voitaisiin hoitaa oikean lakiperustan mukaisesti.

+ Lastensuojelun huostaanotot vähenivät edellisvuoden jyrkän nousun jälkeen.

Suositus

Selvitetään vammaispalvelulain piirissä olevat kaupunkilaiset, joiden palvelutarve tulisi järjestää muun sosiaali- ja vanhushuoltoa koskevan lainsäädännön mukaisesti. Järjestetään palvelut oikean lakiperustan mukaisesti resursseja toisin kohdentamalla.

Erikoissairaanhoito

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Sote uudistuksen toimeenpanosuunnitelma on valmis vuoden 2015 aikana.	Sote -uudistus ei edennyt alkuperäisen aikataulun mukaan. Yhteistyötä ja valtakunnallisen sote -uudistuksen suunnittelua jatketaan Päijät-Hämeessä.	Sote -uudistus ei juurikaan edennyt vuoden 2015 aikana. Sosiaali- ja terveystyhtymä saavutti historiansa parhaan taloudellisen tuloksen. PHKS:n säilyminen ympärivuorokautisena päivystys-sairaala on ensiarvoisen tärkeää.

Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveystyhtymän vuoden 2015 taloudellinen tulos oli erinomainen. Toiminnallinen tulos oli 6,5 miljoonaa euroa. Yhtymä palautti ylijäämää omistajakunnille lähes 4,4 miljoonaa euroa. Kuntayhtymä tuotti palvelut asiakkaille hoitotakuun puitteissa. Kuntayhtymä on epäilemättä tehostanut toimintaansa, mutta vuoden 2015 tulokselle on myös muita selittäviä tekijöitä. Vuoden 2015 alusta sote -yhtymä yhdisti erikoissairaanhoitoon ja yleislääketieteen päivystysten taloudet ja hinnoitteli päivystyskäynnit uudelleen. Alla olevasta taulukosta ilmenevät Akuutti 24:n päivystyskäynnit lahtelaisten osalta. **Suoritteita oli noin 5 % budjetoitua enemmän. Laskutus ylitti talousarvion kuitenkin 24 %:lla.** Tämän aiheutti uusi käyttönotettu tuotehinnoittelu.

Akuutti 24	Suoritteet		%
	Talousarvio	Toteuma	
Päivystys	44 318	46 446	4,8
Päivystysosasto	5 566	5 868	5,4
Suun terveyden huolto	8 679	8 300	-4,4
Laskutus	11 828 900	14 671 900	24,0
Laskutus palautuksen jälkeen	11 828 900	12 806 000	8,3
"Palautus"		1 865 900	

Yhtymä palautti Lahdelle noin 1,9 milj. euroa ylimääräistä laskutusta ja vastaavasti myös muille osakunnille osuuksien suhteessa. Palautus olisi ollut suurempikin, ellei yhtymä olisi tehnyt tilintarkastajien vaatimuksesta tukipalveluveloitusten uusjakoa yhtymän sisällä. Tämä aiheutti 1,9 milj. euron lisäkustannukset erikoissairaanhoitoon, ensihoitoon ja Akuutti24:ään ja vähensi saman verran peruspalvelukeskus Aavan kustannuksia, jotka palautettiin jäsenkunnille. Akuutti24:n suorittemäärät Lahden osalta ylittivät talousarvion siis noin 5 %:lla ja palautusten jälkeen laskutus ylitti talousarvion 8,3 %:lla.

Päijät-Hämeen keskussairaala kuuluu edelleen sarjassaan valtakunnan kustannustehokkaimpiin sairaalayksiköihin. Sairaala on kehittynyt edelleen, kun tammikuussa 2016 otettiin käyttöön Suomen suurimmat kardiologisen keskussairaalayksikön tilat. Uusi sydänkeskus edustaa alansa huippua ja mahdollistaa uusimpien hoitomenetelmien käytön.

Maan hallitus on päättänyt, että laajoja ympärivuorokautisesti päivystäviä sairaaloita on tulevaisuudessa vain 12, kun niitä nyt on 19. **Päijät-Hämeen Keskussairaalan säilyminen näiden 12 sairaalan joukossa pitää olla itsestään selvä asia.**

5.4 Sivistystoimiala

Yhteenveto tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei
SIVISTYSTOIMIALA		
Hallinto- ja tukipalvelut, Lasten ja nuoren kasvu, Varhaiskasvatuspalvelut, Perusopetus, Nuorisopalvelut tehtäväalueet yhteensä		
- Nivelvaiheyhteistyön prosessi toteutuu jokaisen lapsen ja nuoren kohdalla	x	
- Jokaiselle peruskoulunsa päättäneelle taataan jatkokoulutusmahdollisuus	x	
- Toimintamallit hyvinvoinnin edistämiseksi ja kiusaamisen estämiseksi ovat käytössä	x	
Elinvoima ja osaaminen, Lukiokoulutus, Kirjasto- ja tietopalvelut tehtäväalueet yhteensä		
- Vaikutusmahdollisuuksien parantaminen lukioissa / Laaturkyselystä johdettujen kehittämiskohteiden toimeenpano		x
- Lukioissa vähintään viisi opiskelija / rehtori -tapaamista vuodessa	x	
- Kirjaston asiakaskäyntien määrä, tavoitetaso 1 200 000		x
- Kirjaston lainauksien määrä, tavoitetaso 2 200 000		x
- Kirjaston verkkokäyntien määrä, tavoitetaso 650 000	x	
Wellamo-opisto		
- Kurssien täyttöaste, tavoitetaso 80 %		x
- Elinikäinen oppiminen, ikäjakauma, 0-20 v. 12 %, 21-20 v. 48 %, 61 v - 40 %		x
- Taide- ja muotoilukoulu Taikan tuntimäärän minimi 2 400 h	x	
Kulttuurikeskus ja liikuntapalvelut tehtäväalueet yhteensä		
- Avustushakemusten arviointi työkalun avulla		x
-Yhtenäisen avustussäännön käyttöönotto ja tukipolitiikan yhtenäistäminen	x	
Kaupunginmuseo		
- Lasten ja nuorten osallisuusaktiviteetin lisääminen		x
Kansainväliset urheilutapahtumat		
- Vähintään kuuden suuremman urheilutapahtuman järjestäminen Lahdessa	x	
- MM 2017 järjestämissopimuksen mukainen toiminta 2015 - 2017	x	

Valtuusto on määritellyt sivistystoimialalle 15 sitovaa toiminnallista tavoitetta, joista

- + 9 toteutunut
- 7 ei toteutunut

● Sivistystoimialan tavoitteet poikkeavat toisistaan sekä sisällön, laajuuden että mitattavuuden osalta. Jäljempänä on tiivistetysti joitakin esimerkkejä näistä poikkeavuuksista:

- Nivelvaiheyhteistyö sekä toimintamallit hyvinvoinnin edistämiseksi ja kiusaamisen estämiseksi ovat tavoitteina laajoja ja yleisiä eikä niihin sisälly selkeää mittaria. Jossakin määrin tavoitteen toteutuminen on jo etukäteen varmaa.
- Lukion osalta tavoitteena oli opiskelijoiden vaikutusmahdollisuuksien parantaminen laaturkyselystä johdetuilla kehittämiskohteilla. Tavoitteen lopullinen sisältö määräytyy toimialalla tehdyn laaturkyselyn perusteella. Tämän vuoksi valtuuston rooli tavoitteen osalta jää epäselväksi. Myös tavoitteen toteutumisen mittarina oleva "kehittämiskohteet on pantu toimeen" on varsin epäselvä. Onko realistista odottaa päästävän tilanteeseen, jossa kaikki kyselyssä esiin nousseet kehityskohteet olisi pantu toimeen eli kehittämiskohteita ei enää olisi.
- Wellamo-opiston tavoitetta opiskelijoiden ikäjakauman tarkasta prosenttijakaumasta on käytännössä lähes mahdotonta saavuttaa.
- Kansainvälisten urheilutapahtumien tavoitteena oli MM 2017 järjestämissopimuksen mukainen toiminta 2015 - 2017. Jos kaupunki on tehnyt sopimuksen kisojen järjestämisestä, niin tarvitaanko sen lisäksi valtuustotason tavoitetta asian toteutukseen.
- Muilta osin sivistystoimialan tavoitteet ovat selkeitä ja niiden toteutuminen on mitattavissa.

Varhaiskasvatuspalvelut

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Nivelvaiheyhteistyön toteutuminen lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen.	Nivelvaiheyhteistyön prosessi toteutui toimintayksiköiden toiminnassa tavoitteen mukaisesti.	Tavoite ja sen mittari ovat niin yleisluonteisia, että jossakin määrin tavoitteen toteutuminen on jo etukäteen varmaa. Toimialan arviointi perustuu yksinomaan henkilökunnalle tehdyn kyselyn tuloksiin, mikä ei välttämättä ole objektiivisuuden kannalta paras menetelmä.

Nivelvaiheyhteistyöllä tarkoitetaan varhaiskasvatuspalveluissa niitä toimenpiteitä, joita tehdään yhteistyössä perusopetuksen kanssa lapsen siirtymässä esiopetuksesta perusopetukseen. Tavoitteena on lapsen kannalta mahdollisimman yhtenäinen ja joustava siirtyminen päiväkodista kouluun. Samalla pyritään tukemaan lasta mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja ennakoimaan mahdollisia tuen tarpeita

jatkoksa. Yhteistyötä tehdään sekä sisällöllisesti (esimerkiksi opetussuunnitelma, yhteistyö esi- ja alkuopettajien kesken sekä lapsen tiedon siirtoon liittyvä yhteistyö) että rakenteellisesti (yhteiset tilajärjestelyt ja oppimisympäristöt). Yhteistyön toteutumista on arvioitu henkilöstölle säännöllisesti tehtävien arviointikyselyin, mutta konkreettista lapsikohtaista mittaria ei ole ollut käytössä.

Lahdessa ei ole 2000 –luvulla tapahtunut merkittäviä muutoksia lastenhoidon järjestämisessä. Yksityisen hoidon tuella osuus on kasvanut prosentuaalisesti paljon, mutta sen osuus on edelleen varsin pieni lasten kokonaismäärään nähden. Alle kouluikäiset lapset ovat vanhempien valinnan mukaan sijoittuneet Lahdessa päivähoitoon ja esiopetukseen vuosina 2000 - 2015 seuraavasti:

Vuosi	Määrä	Päivähoito/esiopetus		Yksityisen hoidon tuella		Kotihoidon tuella		Muut (esim.kotona ilman tukea)	
		kpl	%	kpl	%	kpl	%	kpl	%
2000	7047	3902	56	236	3	2048	20	861	12
2005	6780	3533	52	397	6	1791	26	1059	16
2010	6791	3601	53	480	7	1840	27	870	13
2011	7001	3813	54	478	7	1862	27	848	12
2012	7068	3843	55	575	8	1776	25	874	12
2013	7107	3817	54	592	8	1903	27	795	11
2014	7116	3962	56	567	8	1787	25	800	11
2015	7159	4031	56	546	8	1676	23	906	13

Toukokuussa 2015 päivähoitossa olevista lapsista oli Lahden omissa ja ostopalveluina toimivissa päiväkodeissa 3 749 (93 %) ja perhepäivähoitossa 282 (7 %). Nastolan vastaavat luvut olivat päiväkodeissa 348 (59 %) ja perhepäivähoitossa 242 (41 %). Nastolassa perhepäivähoiton suhteellinen osuus oli lasten lukumäärässä lähes yhtä suuri kuin Lahdessa ja tämä vaikuttaa yhdistyneen Lahden tilastoihin ja jossain määrin myös toimintaan.

Liitteenä olevassa taulukossa on vertailu 12 suurimman kaupungin päivähoitossa ja esiopetuksessa olevien lasten jakautumisesta eri hoitomuotoihin:

v. 2015	Lapset yhteensä	Päivähoito/esiopetus	YH-tuki	YH-tuki+kuntalisä	Palv. seteli	KH-tuki	KH-tuki + kuntalisä	Muut	Palvelu-raha
Helsinki	37231	23956	193	2586		69	9365	1062	
Espoo	25 116	12 802	38	2 145	0	2 505	3 270	4 356	
Tampere	13080	8068	31	810	0	692	3101	378	
Vantaa	17 209	11 266	11	720		3 170	1 453	589	
Oulu	17 532	8 741	119	581	1 844	3 086	1 243	1 918	
Turku	9 959	5 790	674	0	1 033	2 387	0	75	
Jyväskylä	10 481	5 915	81	0	1 220	1 881	1 191	30	163
Kuopio	7 673	4 325	27	0	586	1 531	0	1 204	
Lahti	7 159	4 031		546		1 676		906	
Kouvola	5486	3121	69	215		840	645	596	
Pori	5 127	3 266	160	45		587	909	160	
Joensuu	4 542	2 158	258	0	0	1 144	254	728	

Lainsäädännön muutokset päivähoitoon

Lainsäädäntömuutos subjektiiviseen päivähoito-oikeuteen tulee voimaan 1.8.2016. Lapsilla ei ole enää subjektiivista oikeutta kokopäiväiseen hoitoon, mikäli vanhemmat eivät työskentele tai opiskele päätoimisesti. Erityisestä syystä oikeus kuitenkin säilyy. Muutoksen jälkeenkin lapsilla on subjektiivinen oikeus osa-aikaiseen päivähoitoon (20 tuntia/viikko). Kokoaikaisen päivähoiton epääminen edellyttää tarpeen arviointia ja hallintopäätöksen tekemistä asiassa. Lahdessa päätösvalta on delegoitu hoitopaikkojen johtajille. Tämä lisää jonkin verran hallinnollista työmäärää. Lahdessa mahdollinen rajoitus koskee noin 500 – 700 lasta eli noin 10 – 15%:ia kunnallisessa päivähoitossa olevista lapsista. Varhaiskasvatuspalveluiden arvion mukaan muutoksella voidaan vähentää noin sata hoitopaikkaa ja kustannusvaikutus olisi noin 1,1 milj. euroa vuodessa. Vuodelle 2016 säästöksi arvioidaan 0,5 milj. euroa.

Toinen lasten päivähoitoa koskeva lainsäädäntömuutos liittyy lapsiryhmien kokomitoituksiin. Uudistuksen jälkeen kolme vuotta täyttäneiden lasten osalta suhdeluku on 8 (aiemmin 7)/työntekijä tai 3 lasta lisää/ryhmä. Lahdessa on yli 100 ryhmää, joten laskennallisesti samalla henkilökunnalla voidaan hoitaa noin 300 lasta aiempaa enemmän. Tilat ja erilaiset mitoitukset (esim. ilmastointi) eivät mahdollista ryhmien kasvattamista kaikissa päiväkodeissa. Jos ryhmäkokojen kasvattamisesta halutaan saada täysimääräinen taloudellinen hyöty käyttömenoisissa, niin se edellyttää investointeja toimitiloihin. Varhaiskasvatuspalveluiden arvion mukaan käytännössä mitoituksesta johtuva lisäys voisi koskea noin 100 lasta. Tällöin kustannusvaikutus olisi noin 1,1 milj. euroa vuodessa. Vuodelle 2016 säästöksi arvioidaan 0,5 milj. euroa.

Kolmas merkittävä lainsäädännöllinen muutos koskee päivähoitomaksuja. Aiemman lainsäädännön mukaan indeksikorotuksen jälkeen vuoden

2016 korkein maksu olisi 283–290 euroa/kk. Uuden lain mukaan korkein maksu on 354 euroa/kk 1.8.2016 alkaen eli korotus on yli 20 prosenttia. Toisaalta tuloarvoja esitetään korotettavaksi siten, että pienituloisten yhden ja kahden lapsen yksinhuoltajien asiakasmaksut pienenevät jonkin verran. Lahden kaupungin vuoden 2016 talousarviossa (sivu 11) on todettu päivähoitomaksuista seuraavaa: *”Lahden taloussuunnitelmassa on edellytetty päivähoitomaksuja ja koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhomaksuja ja koululaisten aamu- ja iltapäiväkerhomaksuja korotettavaksi syyslukukauden 2016 alusta lukien yhteensä 0,35 milj. euroa siten, että kokovuosi vaikutus vuonna 2017 on 0,85 milj. euroa.”*

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen on käsitelty valtuustossa vuoden 2016 talousarvion yhteydessä. Päätös on kirjattu talousarviokirjaan seuraavasti:

- Seurataan ja varaudutaan hallitusohjelman linjauksiin varhaiskasvatuspalveluiden osalta.

- Lasten ja nuorten kasvun vastuualueen palvelutuotanto sopeutetaan käytettävissä olevien resurssien mukaiseksi. Taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja toiminnan kehittämiseksi varhaiskasvatuksessa käytetään hyödyksi se liikkumavara, jonka valtion uusi lainsäädäntö ja määräykset tekevät mahdolliseksi toiminnan toteuttamisessa ja maksutasossa.

Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittamista koskevat kirjaukset vuoden 2016 talousarviossa ovat varsin yleisiä. Tästä syystä on vaikea tietää, ovatko valtuutetut olleet täysin tietoisia päätöksen sisällöstä ja sen vaikutuksia päivähoitoon. **Subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajoittaminen lisää hallinnollista työtä ja sen kustannukset olisi hyvä selvittää.**

● Varhaiskasvatuspalveluiden tavoite kohdistuu yksinomaan nivelvaiheyhteistyön toteutumiseen lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen. **Varhaiskasvatuspalveluissa asiakkaiden näkökulmasta keskeistä on palveluiden saatavuus, riittävyys, laatu ja vuorovaikutus vanhempiin. Myös tavoitteessa olisi hyvä olla näihin kysymyksiin liittyviä asioita mittareineen.** Tarkastuslautakunta pitää myös tärkeänä, että palvelut saadaan kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisen läheltä kotia.

Kaupunginmuseo

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Lasten ja nuorten osallisuusaktiiviteetin lisääminen museoiden tarjoamiin palveluihin ja tapahtumiin.	Radio- ja tv-museon ja Hiihtomuseon yhtäaikaiset peruskorjaukset vaikuttivat myös lasten ja nuorten vierailuihin vähentäen tilapäisesti osallistumisaktiivisuutta.	Kaupunginmuseo on yrittänyt omilla toimilla aktiivisesti edistää tavoitteen saavuttamisesta. Museokiinteistöjen sisäilmaongelmiin museo ei ole itse voinut vaikuttaa.

Tavoitteen toteutumisen edistämiseksi museo on poistanut pääsymaksut alle 7-vuotiailta lapsilta ja päiväkotiryhmiltä sekä toteuttanut mm. seuraavia toimia:

- Museopedagoginen toiminta on sisällytetty vuosien 2014 - 2015 vaihtuviin näyttelyihin. Lahden kaupunginmuseon kaikissa museoissa toteutetaan myös Lahden kaupungin koululaisten kulttuuriohjelmia, joka muodostaa kouluikäisille suunnatun museopedagogisen toiminnan perustan.
- Museoiden kulttuuriohjelmat ovat yksi selitys sille, että 9-luokkalaisten kulttuurikorttia on käytetty museoissa enemmän kuin muissa kulttuurilaitoksissa esim. teatterissa ja orkesterissa. Kulttuuriohjelmaa laajeni syksyllä 2015 koskemaan myös Nastolan peruskoululaisia.
- Markus Henttosen ja Kim Simonssonin näyttelyn yhteydessä järjestettiin "outoja olioita kaupungissa" taidetyöpajat esikoululaisille ja alakoululaisille. Kaikkiaan pajoihin osallistui noin 400 lasta.
- Keväällä 2015 toteutettiin Taidemuseolla Julistemuseon 40-vuotisnäyttelyn yhteydessä Lastenkulttuurikeskus Efektin kanssa Kulttuurivoltti-hankeeseen liittyvä työpajapilotointi, joka suunnattiin neljäsluokkalaisille. Työpajoja toteutettiin kaikkiaan 16 ja ne saivat erinomaisen vastaanoton.
- Museoiden avaamista on aikaistettu (ti, to ja pe klo 9.00), jotta päiväkotij- ja koululaisryhmät voivat tulla museoihin heti aamusta.

Kaupunginmuseon toimiston (Saimaankatu 11) lisäksi museon yksiköitä ovat:

Historiallinen museo, Lahdenkatu 4;
Taidemuseo ja Julistemuseo, Vesijärvenkatu 11 A;
Hiihtomuseo, Urheilukeskus, Salpausselänkatu 8;
Radio- ja tv-museo, Radiomäki, Radiomäenkatu 35; ja
Kokoelmakeskus (useassa toimipisteessä).

Taloudelliset perustelut puoltavat museotoimintojen keskittämistä Lahdessa. Museojohtajan mukaan se myös lisäisi kaupunginmuseon kiinnostavuutta ja kävijämääriä sekä mahdollistaisi korkeatasoisempien näyttelyiden järjestämisen.

Radio- ja tv-museon rakennusten siirtyminen kaupungin omistukseen oli museon kannalta hyvä ratkaisu. Aiemmin omistajana oli säätiö, joka ei huolehtinut ylläpidosta eikä kiinteistöjen kunnosta riittävästi. Rakennuksen sisäilmaongelmat ovat syntyneet jo ennen omistajan vaihdosta. Ne johtuvat ilmastointikoneiden lasivillasta, jonka tarkoituksena oli estää resonointia. Tämä aiheutti epäpuhtauksia sisäilmassa ja museo on ollut suljettuna vuodesta 2012 lähtien. Kesällä 2014 museo pidettiin kuitenkin auki tilapäisjärjestelyin ja tarkoituksena on saada museon näyttely uusittua ja avattua kesällä 2016.

Toinen sisäilmaongelma on hiihtomuseossa. Rakennuksen välikatossa on akustiikan takia lasivillaa, joka on aiheuttanut sisäilman epäpuhtauksia. Museo on ollut suljettuna 1.6.2015 alkaen ja tiloja on korjattu syksystä 2015 alkaen. Hiihtomuseon uusi näyttely valmistuu vuoden 2017 hiihdon MM-kisoihin mennessä.

Valtuuston hyväksymään vuoden 2015 talousarvioon on kirjattu, että neljään museoon toteutetaan näyttely- ja tapahtumaohjelma ja museot pidetään yleisön saavutettavina. Radio- ja tv-museo on ollut suljettuna jo vuodesta 2012 lähtien ja hiihtomuseon

sulkeminen ja remontointi on ollut tiedossa jo paljon ennen talousarvion laadintaa. Tähän nähden on ihmeellistä, että valtuustolle on esitetty tieto kaikkien neljän museon pitämistä yleisön saavutettavina.

Vuoden 2015 talousarviossa museon tuloja on lisätty 50 000 eurolla vuodesta 2014 ja sitä on perusteltu pääsymaksujen korottamisella. Museon pääsymaksuja on korotettu merkittävästi vuonna 2014 eikä museonjohtajan mukaan niitä ollut mahdollista korottaa vuonna 2015. Tavoitteen toteutumisen edistämiseksi museo on poistanut pääsymaksut alle 7-vuotiailta lapsilta, mikä on ristiriidassa talousarvioon kirjatun 50 000 euron tulonlisäyksen kanssa. Tavoitteen toteutumisen näkökulmasta pääsymaksujen poistaminen lapsilta on hyväksyttävä ja ymmärrettävä toimenpide.

Museokortti

Museokortti on suomalaisten museoiden yhteisluoppu, joka on voimassa vuoden ajan ensimmäisestä

käyttöpäivästä. Henkilökohtaisella 59 euroa (vuonna 2016) maksavalla Museokortilla pääsee lähes 200 museokohteeseen eri puolilla Suomea. Vuonna 2015 Päijät-Hämeestä mukana ovat Orimattilan taidemuseo sekä Urajärven kartanomuseo. Museokortti on Suomen Museoliiton toteuttama ja se otettiin käyttöön toukokuussa 2015. Museoliiton mukaan museokortin tavoitteena on kannustaa ihmisiä vierailemaan museoissa entistä useammin, lisätä museoiden pääsymaksu- ja muita tuloja sekä lisätä museoalan näkyvyyttä.

Museokortilla tehdystä vierailusta museo saa maksupalautuksena 60 % laskettuna museon normaalista aikuisen pääsymaksun hinnasta. Museoliitto tilittää museolle sille kuuluvan osuuden Museokortti-järjestelmään kirjautuneiden tapahtumien perusteella.

Lahden kaupunginmuseo on vuoden 2016 alku- puolella ottanut käyttöön Museokortin.

+ Kaupunginmuseo on omilla toimilla aktiivisesti edistänyt tavoitteen saavuttamisesta.

— Vuoden 2015 talousarviossa valtuutetuille on annettu tieto, jonka mukaan neljään museoon toteutetaan näyttely- ja tapahtumaohjelma ja museot pidetään yleisön saavutettavina. Radio- ja tv-museo on ollut suljettuna jo vuodesta 2012 lähtien. Hiihtomuseon sulkeminen ja remontointi on ollut tiedossa jo paljon ennen talousarvion laadintaa. Vuoden 2015 talousarviossa museon tuloja on lisätty 50 000 eurolla vuodesta 2014 ja sitä on perusteltu pääsymaksujen korottamisella. Talousarvion ei ollut mahdollista näiltä osin toteutua, koska kaksi museo oli suljettuna ja pääsymaksuja oli juuri edellisenä vuonna korotettu. Tämä herättää laajemmankin huolen talousarviokirjassa esitettyjen tietojen luotettavuudesta. **Tarkastuslautakunnan arvon mukaan talousarvioprosessissa on selkeitä puutteita, koska yksiköissä olevat tiedot eivät välity valtuustoon saakka.**

5.5 Tekninen ja ympäristötoimiala

Yhteenveto tavoitteiden toteutumisesta	Kyllä	Ei	Ei voi arvioida
TEKNINEN JA YMPÄRISTÖTOIMIALA			
Hallinto, Kunnallistekniikka ja Maankäyttö tehtävälueet yhteensä			
- Asiakaskysely palvelupisteiden palveluista, tyytyväisten osuus vähintään 80 %		x	
- Matkakeskus valmistuu aikataulun mukaisesti		x	
- Toriparkki valmistuu, tori saadaan käyttöön, keskustan suunnittelu/ toteutus etenee	x		
- Kaavavalmis tonttivaranto: uusia pientalotontteja 100 kpl		x	
- Kaavavalmis tonttivaranto: muuta asumista 35 000 k-m2	x		
- Kaavavalmis tonttivaranto: yritystoimintaan 40 000 k-m2	x		
Lahden seudun ympäristöpalvelut			
- Aluekummeille, asukkaille ym. järjestettyjä aktivointitilaisuuksia vähintään 4 kpl	x		
Lahden seudun rakennusvalvonta			
- Rakennuslupien käsittelyaika, 80 % käsitelty 21 päivän kuluessa	x		
- Elintarvikevalitusten selvitystyön aloitus viimeistään seuraavana työpäivänä	x		
Joukkoliikenne			
- Linja-autoliikenteen osuus kulkumuotona kasvaa (5 % v. 2009 -> 10 % v. 2016)			x

Kaupunginvaltuusto on asettanut tekniselle ja ympäristötoimialalle 10 sitovaa toiminnallista tavoitetta, joista

- + 6 toteutunut
- 3 ei toteutunut
- 1 arviointia ei voida suorittaa

Teknisen ja ympäristötoimialan tavoitteet toteutuivat kokonaisuutena hyvin. On kuitenkin huomattava, että toimialan tavoitteet ovat edelleen pitkälti samoja vuodesta toiseen ja niiden saavuttaminen ei ole erityisen haasteellista.

Hallinto

Tavoite	Toimialan selvitys	Tarkastuslautakunnan arvio
Tyytyväisten osuus palvelupisteistä saataviin palveluihin vähintään 80 %.	Tyytyväisiä oli asiakaskyselyn perusteella 77 %.	Kaupungin yhteispalvelupisteiden keskittäminen pääkirjastoon oli pitkällisen valmistelun lopputulema. Kaikkia teknisen toimialan palveluja ei yhteispalvelupisteestä kuitenkaan saa ja tilana se on asiakasmääriin nähden ahdas.

Tyytyväisyystavoitteen saavuttamista mitattiin vuotuisella Lahden ammattikorkeakoulun suorittamalla asiakastyytyväisyyskyselyllä. Kyselyyn vastasi yhteensä 362 henkilöä, joista toimialan asiakaspalvelupisteessä oli asioinut vain 112 henkilöä. Heistä oli tyytyväisiä kyselyraportin mukaan 75 %. Näin pieni vastaajamäärä ei anna kovin luotettavaa tietoa asiakkaiden tyytyväisyystasosta.

Teknisen ja ympäristötoimialan yhteispalvelupisteiden toiminta loppui 1.9.2015, kun kaupungin uusi yhteispalvelupiste "Lahti-piste" avattiin pääkirjastossa. Lahti-pisteeseen keskitetään teknisen ja ympäristötoimialan asiakaspalvelun lisäksi myös muiden toimialojen neuvonta- ja asiointitoimintaa. Keskittäminen jäi vajaaksi rakennusvalvonnan sekä kartta- ja tonttipalvelujen asiakaspalvelujen osalta, jotka jätettiin edelleen toimialan uuteen virastotaloon.

Teknisen ja ympäristötoimialan muutto uusiin toimitiloihin

Tekninen ja ympäristötoimiala muutti marraskuussa YIT:n rakentamaan BWTower toimistotaloon, joka sijaitsee osana uutta matkakeskuskokonaisuutta. Toimialan käytössä on toimistotiloja 4 230 m2, joista maksetaan vuokraa 982 380 euroa vuodessa. Vanhasa virastotalossa Vesijärvenkadulla tilaa oli 6 321 m2 ja maksettu vuosivuokra oli 941 964 euroa.

Vanha virastotalo on rakennettu vuonna 1948 eikä suuria peruskorjauksia vanhaa sähkölaitososaan lukuun ottamatta ole tehty. Vuonna 2012 tehdyn kuntokartoituksen perusteella korjattavaa todettiin paljon ja rakenteista löytyi myös home- ja sädesientä. Kaupungin tilakeskus arvioi talon peruskorjauksen mak-

savan ainakin 7,5 milj. euroa, minkä vuoksi kaupunki ei lähtenyt korjausta toteuttamaan.

Vesijärvenkadun virastotalo päätettiin laittaa myyntiin tarjouskilpailun pohjalta. Talosta saatiin lopulta vain yksi ostotarjous. Kaupunginhallitus päätti 30.3.2015 myydä virastotalon lahdelaiselle kiinteistösi-joitusyhtiölle tarjotulla 2,8 milj. euron kauppahinnalla. Päätöksestä tehtiin oikaisuvaatimus mm. sillä perusteella, ettei kaupungin omaa tilakeskusta pidetty puolueettomana talon kunnan arvioijana. Kaupunginhallitus hylkäsi 4.5.2015 oikaisuvaatimuksen. Perusteena päätökselle olivat kahden kiinteistöarviointiyhtiön lausunnot talon käyvästä arvosta.

Matkakeskuksen valmistuminen viivästyi suunnitellusta syys-lokakuusta 2015 muutamalla kuukaudella. Matkakeskus otettiin käyttöön 1.2.2016. Alustavien tietojen mukaan Lahden kaupungin rakentamisessa uudella allianssimallilla toteutetun matkakeskuksen rakentamiskustannukset pysyvät kutakuinkin tavoitetasossa. Matkakeskuksen rakentaminen maksoi noin 19 milj. euroa. **Tarkastuslautakunta voi tältä osin tyytyväisenä todeta, etteivät lautakunnan aiemmin mahdollisina pitämät riskit kustannusten karkaamisesta näyttäisi toteutuvan.**

6. Tarkastus- lautakunnan muut havainnot ja arviot

6.1 Kaupungin talouskehitys vuonna 2015

Kaupungin vuoden 2015 taloudellinen tulos jäi odotettua heikommaksi. Vuosikate oli 24,7 milj. euroa, kun se vuonna 2014 oli 53 milj. euroa. Tilikaudelta kertyi alijäämää 3 milj. euroa. Tulos olisi ollut vielä noin 8 milj. euroa heikompi ilman satunnaisiin tuloeriin kirjattua ylijäämän palautusta Päijät-Hämeen koulutuskonsernilta, mikä liittyi koulutuskonsernin toimintana aiemmin olleen ammattikorkeakoulun yhtiöittämiseen. Kaupunki hankki ylijäämän palautusta vastaavalla summalla Lahden ammattikorkeakoulu Oy:n osakkeita, jotka kirjattiin taseeseen eli osakkeiden hankinnasta ei aiheutunut tuloslaskelmaan kuluja. Tosiasiassa kuntayhtymän jäsenyys vaihtui yhtiön osakkeiksi ja tästä saatiin vuoden 2015 tilinpäätökseen laskennallista voittoa noin 8 milj. euroa. Kaupungin rahavarat tai varallisuus eivät toimenpiteellä lisääntyneet.

Lahden kaupungin käyttömenot pysyivät vuonna 2015 varsin hyvin kurissa ylittäen budjetoidun vain 2 milj. eurolla. Sen sijaan tulot alittivat selvästi talousarvion mm. myyntituottojen ja -voittojen osalta, jotka oli budjetoitu ilmeisen ylioptimistisesti. Investointien lisääntyminen näkyy lainakannan nousuna. Kaupungin omaan toimintaan otettu lainamäärä oli vuoden

lopussa 285 milj. euroa. Kasvua oli 19 % edellisestä vuodesta.

Suurten kaupunkien vertailussa Lahden vuosikate on vuonna 2015 heikentynyt suhteellisesti eniten vuoteen 2014 verrattuna. Asukasta kohden lasketuna vuosikate oli toiseksi heikoin. Jäljempänä olevassa taulukossa kaupungin lainoista on vähennetty lainasaamiset konserniyhtiöiltä ja yhteisöiltä. Kaupunkien lainat kuvaavat kaupungin omaan toimintaan otettujen lainojen määrää. Lahdella on asukasta kohden laskettuna toiseksi eniten omaan toimintaan otettuja lainoja. Konsernilainoissa Lahdella on asukaslukuun suhteutettuna lainoja kolmanneksi eniten. Espoon ja Vantaan korkeat lainamäärät ovat jotenkin perusteltuja kaupunkien asukasmäärän kasvu huomioiden. Pääkaupunkiseudun kuntien konsernilainojen määrää nostavat merkittävästi myös Helsingin seudun ympäristöpalvelut HSY kuntayhtymälle myönnettyt konsernilainat. Helsingillä näiden lainojen osuus on 686,7 milj. euroa ja Espoolla näiden lainojen osuus 262 milj. euroa, minkä lisäksi Espoo on antanut Länsimetro Oy:lle konsernilainaa 80 milj. euroa. **Tarkastuslautakunta pitää huolestuttavana Lahden velkaantumista muihin kaupunkeihin verrattuna ottaen huomioon, että Lahden väestön kasvu on käytännössä pysähtynyt.**

Kunta	Vuosikate milj. €			Kaupungin lainat, milj €		Konsernilainat, milj €	
	2015	Muutos €	€ / asukas	2015	€ / asukas	2015	€ / asukas
Espoo	154,8	37,7	574	266,1	986	2698,0	10000
Helsinki	265,1	-215,5	422	348,5	555	5011,3	7 77
Joensuu	28,6	-4,3	379	124,6	1650	388,9	5150
Jyväskylä	40,8	1,2	297	239,5	1743	1081,0	7869
Kouvola	14,6	9,1	170	162,8	1897	347,6	4050
Kuopio	36,7	-6,3	327	177,3	1581	908,5	8103
Lahti	24,7	-28,3	238	285,7	2751	942,8	9079
Oulu	85,3	-10,1	430	489,0	2462	877,0	4416
Pori	20,7	-10,4	242	92,4	1082	468,0	5481
Tampere	63,3	-24,0	281	293,4	1303	1209,0	5370
Turku	60,3	9,7	325	122,9	661	1268,6	6827
Vantaa	98,4	18,5	459	846,3	3944	2089,9	9738

Lahden kaupungilla on vielä ylijäämää taseessa 121 milj. euroa, mikä ei ole Lahden kaupungin kokoiselle kaupungille erityisen suuri. Viime vuoden talouskehitys ja tulevien vuosien menopaineet huomioiden vaarana on, että taseen ylijäämä vähenee merkittävästi. Tätä huolta lisäävät tiedossa olevat kaupungin valtavat investointipaineet, vuokrasopimusvastuiden kasvu sekä johdannaissopimuksis-

ta nykyisellä korkotasolla tulevina vuosina aiheuttavat tappiot. Kaupungin vuoden 2015 talouskehitys on huolestuttava sekä suuriin kaupunkeihin että Päijät-Hämeen kuntiin verrattuna. Jäljempänä on verrattu Päijät-Hämeen kuntien vuoden 2015 tilinpäätöslukuja.

Lahden ja Nastolan yhdistyessä toi Nastola myötäjäisinä vähän reilummin ylijäämää kuin Lahdessa kertyi alijäämää.

Kunta	Asukasluku		Vero-prosentti	Vuosikate €/as.		Yli-/alijäämä 1 000 €
	2015	Muutos/ 2014		2015	Muutos/ 2014	
Hartola	2 983	(-90)	21,50	457	(-29)	808
Asikkala	8 293	(-81)	20,75	441	(+177)	1 709
Padasjoki	3 146	(-53)	21,00	612	(+ 53)	506
Hollola	21 826	(-76)	21,00	315	(-26)	-297
Heinola	19 589	(-123)	20,50	163	(-312)	-845
Lahti	103 846	(-92)	20,25	238	(-272)	-3 002
Nastola	14 829	(-76)	20,75	648	(+321)	3 557
Sysmä	4 038	(-59)	19,00	703	(+446)	84
Orimattila	16 338	(+37)	20,50	143	(-137)	910
Hämeenkoski	2 107	(-2)	21,50	168	(-109)	-637
Kärkölä	4 651	(-41)	21,75	32	(-1123)	-1 157

Lahti Energia Oy:n vaikutus kaupungin talouteen

Kaupungin taloudessa Lahti Energia Oy:n maksamilla osingoilla on viimeisen kymmenen vuoden aikana ollut huomattava merkitys. Viimeisen neljän vuoden aikana Lahti Energia Oy on maksanut osinkoja 37,3

milj. euroa enemmän kuin yhtiön tulos oli vastaavana aikana. Lahti Energia Oy on investoinut samaan aikaan merkittävästi ja suunnitteilla on 200 milj. euron voimalainvestointi. Investointien ja kaupungille maksettujen osinkojen vuoksi yhtiö on velkaantunut huolestuttavan paljon ja tulevat investoinnit vain liisäävät velkamäärää.

Lahti Energia Oy:n talouslukuja 2005 - 2015 sekä osingonmaksu kaupungille (luvat 1 000 euroina)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Taseen vieraspääoma (ilman liittymismaksuja)	84 335	77 994	73 769	99 180	119 621	187 134	231 606	286 207	303 266	317 913	318 705
Jakokelpoiset varat	20 917	38 083	42 285	40 858	40 258	58 736	62 564	35 652	26 489	23 312	20 469
Tilikauden tulos	20 913	31 106	23 538	18 285	17 685	33 478	21 829	0	3 291	6 824	6 065
Maksettu osinko	0	14 200	19 000	19 000	19 000	15 000	18 000	27 000	7 500	10 000	9 000
Tulos - osinko	20 913	16 906	4 538	-715	-1 315	18 478	3 829	-27 000	- 4 209	-3 176	-2 935

Omistajan osinkovaatimukset näkyvät mm. siinä, että Lahti Energia Oy on joutunut korottamaan kaukolämmön hinnan lähes kaksikertaiseksi viimeisen kahdentoista vuoden aikana. Kaukolämmön hinta on toki noussut koko maassa huomattavasti elinkustannusindeksin vajaan 20 %:n nousua voimakkaammin.

Lahdessa on kaukolämmön hintaa nostettu suurista kaupungeista eniten. Kaupungin markkinoinnissa ei voida enää käyttää edullista kaukolämmön hintaa Lahden vetovoimatekijänä. Kaukolämmön korkea hinta on selkeästi piilovero, jolta kaukolämpökiinteistöjen asukkaat eivät voi välttyä.

Kaukolämmön hintakehitys (€/MWh) suurissa kaupungeissa vuosina 2005-2016

Hintavertailussa omakotitalo (energiamaksu + tehomaksu) + hinnannousu -% vuodesta 2005 vuoteen 2016
Lähde: Energiategollisuus ry:n tilasto

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Helsinki	45,86	47,19	50,01	55,04	74,72	56,62	70,00	76,78	76,45	76,49	78,15	81,31	77 %
Espoo	51,89	53,11	57,54	59,59	63,97	69,74	82,51	83,94	88,84	88,84	90,70	86,36	66 %
Tampere	60,92	55,02	58,85	61,29	72,03	72,03	84,88	89,07	102,38	102,38	102,38	102,38	68 %
Vantaa	48,44	51,62	54,20	57,59	64,84	60,39	73,57	82,19	90,72	90,72	86,49	87,16	80 %
Oulu	40,83	40,83	40,84	42,91	48,04	52,87	60,81	60,81	66,92	72,84	72,84	72,84	78 %
Turku	58,87	60,19	62,35	66,37	80,91	66,19	88,35	91,97	90,49	87,87	94,38	92,31	57 %
Jyväskylä	47,39	49,29	53,46	55,84	60,71	67,24	73,69	76,14	78,29	80,61	88,68	85,75	81 %
Lahti	44,72	49,12	50,04	56,55	62,16	60,83	70,49	74,95	81,33	85,19	87,16	87,16	95 %

Tilinpäätöksen liitetiedot

Vuoden 2015 tilinpäätöksen liitetietojen mukaan vuokrasopimusvastuut ovat 46,9 milj. euroa. Edellisellä vuonna ne olivat 11,7 milj. euroa eli vastuut ovat vuodessa nelinkertaistuneet. Kaupunginhallituksen

14.3.2016 hyväksymästä tilinpäätöksestä puuttuivat konserttitalon vuokravastuut. Tarkastustoimiston kiinnitettyä asiaan huomiota Konsernipalvelut lisäsi 13.4.2016 liitetietoihin konserttitalon 10, 8 milj. euron vuokravastuut, mikä nostaa Lahden kaupungin vuokrasopimusvastuita merkittävästi.

6.2. Laatu-kriteerien käytön lopputuloksena kaupunki ostaa kalliilla ja myy halvalla

Keskusta-alueen hoidonjohtourakoitsijan valinta

Keskustan alueen katujen hoito oli hankittu suora-hankintana Lahden Seudun Kuntatekniikka Oy:ltä (jäljempänä LSKT Oy) yhtiön toiminnan alusta eli vuodesta 2009 lähtien. Kaupunginhallitus päätti 2.12.2013, että suora-hankintaa voidaan jatkaa enintään 30.9.2015 saakka ja tämän jälkeen urakka on kilpailutettava. Tekninen lautakunta päätti 17.6.2014 keskusta-alueen hoidonjohtourakan valintakriteerien hyväksymisestä 1.10.2015 alkavalle ja 30.9.2020 päättyvälle sopimuskaudelle. Lautakunta päätti toteuttaa hankinnan kilpailullisena neuvottelumenettelynä, jossa ensimmäisessä vaiheessa valitaan neuvotteluvaiheeseen kolmesta viiteen toimijaa. Tarjousten vertailussa hinnan painoarvo on 30 % ja laadun 70 %. Laadun arviointi sisältää seuraavat osiot: B1 Hoitosuunnitelman laatu: henkilöstö, vuorovaikutus, hankinnat, hoitotoiminta, riskienhallinta; B2 Tarjotun tiimin toiminnan tuloksellisuus.

Liikennevirasto on merkittävin tienhoitopalveluita hankkiva toimija Suomessa. Virasto on jakanut hoidon alueurakat vaatavuuden mukaan kolmeen eri luokkaan: perusrakoihin, vaativiin ja erittäin vaativiin urakoihin. Vuonna 2015 liikennevirastolla oli 12 kilpailutettavaa urakkaa, joissa kaikissa valintaperusteena oli halvin hinta laatuarvioinnin hyväksytyksi läpäisseiden tarjoajien kesken. Liikennevirasto on vuonna 2014 valinnut hoidonjohtourakan Espooseen 2014 – 2019 ja siinä valintaperusteena oli hinta 70 % ja laatu 30 %. Tämä oli ensimmäinen kerta, kun liikenneviraston valintakriteerinä oli hinnan lisäksi myös laatu. **Jälkikäteen arvioituna on vaikea ymmärtää, millä perusteella keskusta-alueen hoidonjohtourakkaa koskevan kilpailutuksen valintaperusteisiin (hinta 30 % ja laatu 70 %) on päädytty. Lisäksi herää kysymys, ovatko asiaa valmistelleet ja esitelleet viranhaltijat olleet itsekään tietoisia valintaperusteiden todellisesta sisällöstä.** Jos tämä on ollut epäselvää viranhaltijoille, niin eivät lautakunnan jäsenetkään ole voineet olla tietoisia asiasta.

Määräaikaan mennessä halukkuutensa ilmoitti kahdeksan tarjoajaa, joista neljä hyväksyttiin osallistumishakemusten perusteella tarjousvaiheeseen. Suoritettua hinnan ja laadun pisteytyksessä päädyttiin seuraavaan lopputulokseen:

	Laatu-pisteet 70 %	Hintapisteet ja tarjoushinta 30 %	Vertailu-pisteet
RTA-Yhtiöt Oy	24,4	0,0 (14 586 805,00 €)	24,4
YIT Rakennus Oy	31,2	20,9 (11 449 250,00 €)	52,1
LSKT Oy	39,9	30,0 (9 999 959,10 €)	69,9
TYL V2	59,4	27,5 (10 822 530,00 €)	86,9

Teknisen ja ympäristötoimialan toimialajohtaja on 11.3.2015 valinnut Lahden kaupungin keskusta-alueen hoidonjohtourakoitsijaksi (1.10.2015 – 30.9.2020) parhaimmat vertailupisteet saaneen työyhteisöliittymän TYL V2:n tarjoushintaan 10 822 530 euroa (alv 0 %). Toimialajohtajan päätöstä edelsi erikoinen episodi. Teknisen lautakunnan esityslistalla 10.2.2015 esityksenä oli, että lautakunta päättäisi keskusta-alueen hoidonjohtourakoitsijan valinnasta. Esityslistalla tai sen liitteissä ei ollut laatupisteytysten perusteluja. Niitä ei ole voinut ollakaan, koska rakennuttajapäällikön ja kaupunginpuutarhurin laatupisteytysten perustelut on päivätty 11.3.2015 eli kuukautta kokousta myöhempään aikaan. **Huolestuttavaa asiassa on, etteivät teknisen lautakunnan esittelijä tai asian valmistelleena tietoisia kenellä asiassa on päätösvalta, vaikka valtuusto oli 1.9.2014 hyväksymällään hallintosäännöllä määritellyt päätösvalan yksiselitteisesti toimialajohtajalle. Jos viranhaltijat ovat olleet epä-tietoisia jo päätösvalan suhteen niin herää epäily, onko asiaa muiltakin osin valmisteltu yhtä puutteellisin tiedoin.**

Keskusta-alueen hoidonjohtourakoitsijan valinnasta ei tehty oikaisuvaatimusta eikä valitusta markkinaoikeuteen. Päätöksen lainvoimaisuudesta huolimatta tässä yhteydessä on perusteltua esittää muutama markkinaoikeuden ratkaisu.

Markkinaoikeus 5.7.2011 (329/11): Tarjoajien tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu edellyttää, että hankintapäätökseen liittyvästä tarjousten vertailusta ilmenee kaikkien vertailuperusteiden osalta, mihin konkreettisiin seikkoihin tarjousten vertailu ja annetut pisteet ovat perustuneet. **Täysien tai samojen pisteiden antaminen tarjoajille ei poista hankintayksiköltä tarjousvertailun perustelluvollisuutta.** Markkinaoikeuden päätös täsmentää hankintalakiä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 50/2006) todettua, jonka mukaan tarjouksia on verrattava jokaista vertailuperustetta käyttäen ja

hankintapäätöksessä on perusteltava perusteiden soveltaminen tarjoukseen.

Markkinaoikeus 24.1.2014 (27/14): Kilpailutus koski kaupungin kunnallistekniikan suunnitelmien laatimista ja maankäytön suunnittelua. Markkinaoikeuden mukaan tarjouspyynnössä esitetyt vertailuperusteet ”henkilöstöön liittyvät tekijät”, ”toimituskyky” sekä ”yhteistoiminta ja joustavuus” alakohtineen ovat olleet niin yksilöimättömiä ja epätasällisiä sekä sisällöltään niin epämääräisiä, etteivät tarjoajat ole niiden perusteella voineet riittävällä tavalla ennakoida, mitä seikkoja hankintayksikö tulee kunkin vertailuperusteen osalta ottamaan huomioon tarjousten vertailussa. **Vertailuperusteiden yksilöimättömyys on ollut myös omiaan antamaan hankintayksikölle lähes rajoittamattoman valinnanvapauden tarjousten vertailussa.**

Lahden keskusta-alueen urakkatarjouspyynnön mukaan jokaisen tarjoajan tiedot arvioidaan arviointikohde kerrallaan pisteillä nolasta sataan (0–100). Arviointiin osallistuu neljästä kuuteen (4–6) tilaajan edustajaa. Jokainen arvioi koko aineiston ja pisteet kohteittain kokonaislukuna viiden (5) pisteen tarkkuudella. Tämän jälkeen ryhmäkeskustelu päättää lopullisen pistemäärän. Tarjouspyynnön on allekirjoittanut kunnallistekniikan rakennuttajapäällikkö. Tarkastustoimisto on pyytänyt häneltä dokumentteja ja tilaajan eli kaupungin edustajien antamista arvioinneista. Hän on vastannut sähköpostitse tarkastustoimistolle, että **”kyseiset arvioinnit ovat jokaisen henkilökohtaisia dokumentteja”. Tarkastuslautakunta ei pidä edellä olevaa tulkintaa hankintalain mukaisena ja se on myös avoimuuden ja julkisuusperiaatteen vastainen.**

Lopulta tarkastustoimisto on kuitenkin saanut haltuunsa dokumentin kaupungin edustajien ryhmäkeskustelusta, johon on myös merkitty yksittäisten viranhaltijoiden antamat laatupisteet. **Kyseinen asiakirja antaa epämääräisen kuvan laatupisteytyksestä ja sen perusteluista.**

29.1.2015 3:00 - 11:50

A1 (10 pistettä) -> hoitovuorokausi vastaa tilaajan odotuksia (1) - puuttavat = syrjyminen (yksityisratkaisu)

	RTA (1)	YIT (2)	TYL V2 (4)	LSKT (3)
Hoitohenkilöstö (20 %)	JANI 40 SARI 35 JANI 35 SARI 35 SARI 35 SARI 35 50	PAI 45 JANI 40 JANI 40 SARI 40 JANI 50 45	PAI 35 JANI 45 JANI 35 SARI 35 JANI 35 55	PAI 50 JANI 40 JANI 45 SARI 45 JANI 45 45
Vuorovaikutus (20 %)	PAI 35 JANI 40 JANI 50 JANI 25 SARI 25 40	PAI 30 JANI 35 JANI 30 JANI 45 SARI 45 40	PAI 30 JANI 45 JANI 60 SARI 70 SARI 70 60	PAI 45 JANI 30 JANI 50 SARI 45 SARI 45 40
Hankinnat (10 %)	PAI 20 JANI 40 JANI 45 JANI 35 SARI 35 35	PAI 30 JANI 40 JANI 35 JANI 30 SARI 30 50	PAI 40 JANI 45 JANI 60 HANNU 50 SARI 35 60	PAI 35 JANI 40 JANI 50 HANNU 45 SARI 45 40
Hoitotilasto (40 %)	PAI 25 JANI 55 JANI 60 HANNU 30 SARI 20 40	PAI 40 JANI 35 JANI 65 HANNU 45 SARI 35 50	PAI 55 JANI 65 JANI 70 HANNU 70 SARI 70 70	PAI 40 JANI 50 JANI 50 HANNU 50 SARI 40 50
Riskienhallinta (5 %)	PAI 50 JANI 50 HANNU 20 SARI 20 40	PAI 45 JANI 45 HANNU 40 SARI 40 45	PAI 20 JANI 35 HANNU 35 SARI 30 35	PAI 60 JANI 45 JANI 50 HANNU 60 SARI 30 50
Tapahtumien avustaminen (5 %)	PAI 50 JANI 50 JANI 30 SARI 45 50	PAI 70 JANI 55 HANNU 30 SARI 55 55	PAI 70 JANI 60 HANNU 70 SARI 65 60	PAI 70 JANI 40 JANI 50 HANNU 40 SARI 45 50

Jäljempänä olevaan taulukkoon on laskettu valintaryhmään kuuluneiden viranhaltijoiden arvioiden keskiarvot ja verrattu niitä ryhmäkeskustelun perusteella annettuihin lopullisiin laukupisteisiin. RTA:n ja TYL V2:n osalta ryhmäkeskustelun pisteet ovat selvästi korkeammat kuin viranhaltijoiden arvioiden keskiarvot. Etenkin TYL V2:n osalta ero on jopa silmiin pistävä. Hankintojen osalta ero 14 ja hoitohenkilöstön osalta 12 pistettä. Hankintojen osalta TYL V2:n

ja LSKT:n ero on viranhaltijoiden keskiarvossa on 4 pistettä, mutta ryhmäkeskustelun lopullisissa pisteissä 20. **Valintapäätöksestä ei ilmene perusteita viranhaltijoiden pisteytyksen keskiarvon ja ryhmäkeskustelun lopullisten pisteiden eroille.** Mikäli jälkikäteenkään tälle ei löydy uskottavaa selitystä, **niin kyse voi olla tarkoitushakuisesta toiminnasta, jolla on haluttu vaikuttaa lopulliseen valintapäätökseen.**

	RTA	YIT	TYL V2	LSKT
Hoitohenkilöstö				
- viranhaltijoiden arvioiden keskiarvo	47	43	43	44
- lopulliset pisteet / ryhmäkeskustelu	50	45	55	45
- ryhmäkeskustelun piste-ero keskiarvoon	3	2	12	1
Vuorovaikutus				
- viranhaltijoiden arvioiden keskiarvo	35	41	55	43
- lopulliset pisteet / ryhmäkeskustelu	40	40	60	40
- ryhmäkeskustelun piste-ero keskiarvoon	5	-1	5	-3
Hankinnat				
- viranhaltijoiden arvioiden keskiarvo	35	49	46	43
- lopulliset pisteet / ryhmäkeskustelu	35	50	60	40
- ryhmäkeskustelun piste-ero keskiarvoon	0	1	14	-3
Hoitotoiminta				
- viranhaltijoiden arvioiden keskiarvo	38	48	66	46
- lopulliset pisteet / ryhmäkeskustelu	40	50	70	50
- ryhmäkeskustelun piste-ero keskiarvoon	2	2	4	4
Riskienhallinta				
- viranhaltijoiden arvioiden keskiarvo	42	45	44	53
- lopulliset pisteet / ryhmäkeskustelu	40	45	45	50
- ryhmäkeskustelun piste-ero keskiarvoon	-2	0	1	-3
Tapahtumien avustaminen				
- viranhaltijoiden arvioiden keskiarvo	45	56	65	45
- lopulliset pisteet / ryhmäkeskustelu	50	55	60	50
- ryhmäkeskustelun piste-ero keskiarvoon	5	-1	-5	5
Yht. ryhmäkeskustelun piste-erot keskiarvoon	13	3	31	1

Toimialajohtajan 11.3.2015 tekemän valintapäätöksen liitteenä on ollut rakennuttajapäällikön ja kaupunginpuutarhurin samalle päivälle päivätty laukupisteytyksen perustelut. Varsin useassa kohdin ainoa perustelu on, **että tarjoaja on saavuttanut tilaajan asettaman perustason. Tällaiset perustelut eivät täytä hankintalain edellyttämää velvollisuutta perusteluiden esittämiseen**, mikä käy ilmi edellä selostetusta markkinaoikeuden 5.7.2011 (329/11) päätöksestä. Tarkastuslautakunta pitää erikoisena sitä, että yksittäisten viranhaltijoiden antamia laukupisteytyksiä ei ole millään lailla perusteltu. Kysymyksiä herättävät myös suuret poikkeamat viranhaltijoiden laukupisteytyksessä; erot ovat enimmillään 200 % (20 – 60). Jos laukupisteet ovat yksiselitteiset, niin tarkastuslautakunnan arvion mukaan ei ole mahdollista saada objektiivisin ja rationaalisin perustein näin suuria eroja. Tämä puolestaan viittaa siihen, että **vertailuperusteet ovat yksilöimättömiä ja epätasällisiä**, joten tarjoajat eivät ole niiden perusteella voineet riittävällä tavalla ennakoita, mitä seikkoja valinnassa kunkin vertailuperusteen osalta otetaan huomioon tarjousten vertailussa. **Tämä puolestaan on antanut keskusta-alueen hoidonjohtourakoitsijan valinnassa käytännössä lähes rajoittamattoman valinnanvapauden tarjousten vertailussa.**

Keskusta-alueen hoidonjohtourakoitsijan valinnassa laadun merkitys on tosiasiaa ollut jopa suurempi kuin edellä selostettu 70 %. Laukupisteet on laskettu siten, että parhaimman pistesumman ryhmäkeskustelun perusteella saanut tarjouksen tekijä on saanut koko kohdasta 50 pistettä. Muut tarjouksen tekijät ovat saaneet pisteitä vain, jos ero parhaan pisteisiin on enintään 30%. Tarjousvertailussa huomioitavat laukupisteet on laskettu kokonaisluku-

na lineaarisesti interpoloimalla. Tämän mukaan esim. hoitosuunnitelman laadussa kahden parhaan laukupisteet olivat 62 - 47 (ero 24,2% paremman pisteisiin verrattuna), mutta tarjousvertailuun otettavat kahden parhaan laukupisteet olivat lineaarisen interpoloinnin johdosta 50 - 9,7 (ero yli 80% paremman pisteisiin verrattuna). Halvimman ja toiseksi halvimman tarjoushinnan ero oli 822 571 euroa eli 8,2 %. Tarjousvertailussa huomioitavat pisteet hinnasta olivat 30 - 27,5 eli erotus oli sama 8,2 %. **Lineaarisen interpoloinnin käyttö yhdessä yksilöimättömien ja epätasällisten vertailuperusteiden kanssa antaa pahimmillaan mahdollisuudet täydelliseen mielivaltaan, jossa hinnalla ei ole enää mitään merkitystä.**

Rakennuttajapäällikön ja kaupunginpuutarhurin 11.3.2015 päivättyjen laukupisteytysten perustelujen mukaan voittaneen työyhteisöliittymän tarjous oli erityisen korkeatasoinen ja kattava hoitotoiminnan kuvauksen osalta. Kuvaus poikkeaa muiden tarjoajien kuvauksista erityisesti upean visuaalisen ulkoasunsa vuoksi. Tarjouksessa on paljon värivalokuvia kaupunkikeskustan eri paikoista ja erilaisista hoitokoneista, joita kaikkia tarjouksen voittaneella TYL V2:lla itsellään ei edes ole, eikä niitä ole myöskään tarjouspyynnössä edellytetty. Merkittävältä osin valokuvien perustuvasta hoitotoiminnan kuvauksesta on kuitenkin annettu erityisen korkeat laukupisteet, jotka ovat ratkaisseet tarjouskilpailun voiton TYL V2:lle. Jo päätöstä ja laukupisteytystä tehtäessä oli tiedossa, että tarjouksen jättänyt työyhteisöliittymä ei hoida itse kadunpitourakkaa, vaan se annetaan aliurakoitsijalle. Tämä ainakin vaikeuttaa, ellei jopa tee mahdottomaksi arvioida työn lopullista laatua.

TYL V2:n tarjoukseen sisältyvä kuva nro 28 ja sen kuvatekstinä "Pinnan tasausta ajouralla"

Tiekarhuja ei edellytetty tarjouspyynnössä eikä myöskään tarjouskilpailun voittaneen yrityksen kanssa tehdyssä sopimuksessa.

TYL V2:n tarjouksessa on kuva nro 27, jossa LSKT Oy:n traktori suorittaa hoitotöitä kaupungintalon edustalla. Hoitotoiminnan kuvauksen perusteella laatupisteet menivät TYL V2:lle kilpailevan tarjouksen jättäneen LSKT Oy:n työskentelyä koskevasta kuvasta.

Tarkastuslautakunta on vuoden 2012 arviointikertomuksessa kiinnittänyt huomiota LSKT Oy:n toimilasta kaupunkikonsernille aiheutuvaan riskiin. Yhtiö toimii vuokralla Spatium Toimitilat Oy:n (aiempi nimi Lahden Tilatalot Oy) varta vasten LSKT Oy:n toimintaa varten rakentamissa toimitiloissa. Lahden kaupungin kokonaan omistaman Spatium Toimitilat Oy:n tuloahoitus on riippuvainen merkittävässä määrin toisen tytäryhtiön maksukyvyistä. Tarkastuslautakunnan esittämä riski realisoituu, kun LSKT Oy lakkautetaan.

Lahden kaupunginhallituksen 20.2.2012 hyväksymien hankintaohjeiden mukaan hankintayksikköjen tulee suorittaa tavara- ja palveluhankintansa konsernipalveluihin kuuluvan hankintapalvelu-yksikön välityksellä lukuun ottamatta niitä hankintoja, jotka hankintatoimen seudulliset linjaukset on määrännyt hankintayksikköjen itsensä suoritettaviksi. Kaupunginhallituksen 18.6.2012 hyväksyminen hankintatoimen seudullisten linjausten mukaan urakoiden kilpailuttaminen tapahtuu Lahdessa teknisen ja ympäristötoimialan sekä Lahden Tilakeskuksen toimesta.

— Keskustan hoidonjohtourakoitsijaa koskevassa päätöksenteossa valinnan tehneellä viranhaltijalla ja sen valmisteluun osallistuneilla oli lähes rajoittamattoman valinnanvapaus tarjousten vertailussa. Tarjouksen jättäneiden objektiivisesta kohtelua ei ole mahdollista todentaa asiaan liittyvillä dokumenteilla.

— Keskustan hoidonjohtourakoitsijan valintaa koskeva päätös merkitsi välillisesti myös LSKT Oy:n toimintaedellytysten menettämistä, joka vähintäänkin joudutti yhtiön lakkauttamista. Yhtiön lakkauttaminen merkitsee lähes sataa uutta työtöntä ja samalla kaupunki maksaa yli **800 000 euroa** enemmän kuin hinnaltaan halvimman tarjouksen jättäneen LSKT Oy:n toimesta tuotetut palvelut olisivat maksaneet. Kaupungin kokonaistalouden näkökulmasta ja inhimillisesti ajateltuna lopputulema on hyvin valitettava.

● Tarkastuslautakunta on jo vuoden 2011 arviointikertomuksessa todennut, että Lahden kaupunki ja kaupunkikonserni ovat yhtiöittäneet toimintaansa liian suurin odotuksin toiminnan kannattavuudesta. LSKT Oy:n kohtalo on jatkoa LK Kiinteistöpalvelut Oy:n alas ajamiselle vuonna 2013.

Suositus

1. Kaupunginhallitus arvioi hankintaohjeiden ajantasaisuutta ottaen huomioon tässä asiassa selostetut teknisen ja ympäristötoimialan puutteet hankintaosaamisessa.
2. Tekninen lautakunta arvioi keskustan hoidonjohtourakoitsijan valintaprosessin onnistumisia ja epäonnistumisia sekä tekee tarvittavat linjaukset tulevista kilpailutuksista. Erityisesti on syytä selvittää perusteet valintaryhmän viranhaltijoiden pisteytyksen keskiarvon ja ryhmäkeskustelun lopullisten pisteiden eroille.

Asemapäällikön talon myynti

Lahden rautatieaseman ja uuden matkakeskuksen välittömässä läheisyydessä oleva vanha asemapäällikön talo on asemakaavassa määrätty suojeltavaksi rakennukseksi. Tästä on kaupungille aiheutunut varovasti arvioiden satojen tuhansien eurojen kustannukset, kun talon perustuksia on suojattu ponttauksilla ensin oikoradan ja sitten matkakeskuksen rakennustöiden vuoksi.

Tekninen lautakunta päätti kokouksessaan 16.6.2015 myydä asemapäällikön talon tarjouskilpailun perusteella. Rakennuksen pohjahinnaksi määriteltiin 15 000 euroa. Tarjousten pisteytys jakautui siten, että kauppahinnan osuus oli 30 % ja konseptin/laadun 70 %. Konsepti ja laatu jaettiin seuraaviin osa-alueisiin: toiminta-ajatus, kunnostuksen laajuus, kokemus ja taloudelliset resurssit. Tarkastuslautakunnan arvon mukaan **tarjouspyynnössä mainitut konseptin ja laadun osa-alueet on esitetty niin yleisinä, etteivät tarjoajat ole niiden perusteella käytännössä voineet riittävällä tavalla ennakoita, mitä seikkoja valintapäätöksessä tullaan kunkin vertailuperusteiden osalta ottamaan huomioon tarjousten vertailussa.** Vertailuperusteiden yksilöimättömyys on siten antanut suuren valinnanvapauden tarjousten vertailussa. Kun lisäksi hinnan merkitys valintape-

rusteena oli vain 30 %, niin kuntalaisille ja tarjouksen jättäneille voi olla vaikeaa tarjouskilpailun lopputuloksen ymmärtäminen ja tämä voi alentaa kynnystä valittamiseen. Konseptin ja laadun yleiset vertailuperusteet lisäävät riskiä päätöksen kumoamisesta.

Järjestetyssä tarjouskilpailussa tuli neljä tarjousta, jotka kaikki täyttivät tarjouskilpailun ehdot. Kolmessa tarjouksessa asemapäällikön talosta tarjottiin pohjahinnaksi päätetty 15 000 euroa ja yhdessä tarjouksessa 195 000 euroa. Asemapäällikön talo päätettiin myydä talon arviointiryhmän pisteytyksen perusteella 15 000 euron tarjouksen tehneelle yrittäjälle perustettavan yhtiön lukuun. Ratkaisevana tekijänä oli tarjoajan toiminta-ajatus (kahvila-konditoria) sekä esitetty kunnostussuunnitelma. Selvästi korkeinta tarjousta ei hyväksytty, koska tarjoajan esittämät kunnostussuunnitelmat olivat arviointiryhmän mukaan yksilöimättä ja tarjoajan taloudelliset resurssit jäivät avoimiksi.

Korkeimman tarjouksen tehnyt taho teki asiasta oikaisuvaatimuksen, jonka tekninen lautakunta hylkäsi 8.12.2015. Tämän jälkeen tarjoaja valitti päätöksestä edelleen hallinto-oikeuteen. Asian käsittely on kesken ja talo on tyhjiään odotettaessa oikeuskäsittelyn ratkaisua. Valituksen johdosta asemapäällikön talon ylläpito aiheuttaa kaupungille kustannuksia, joita saatava kauppahinta ei välttämättä edes kata.

Suositus

Tekninen lautakunta arvioi asemapäällikön talon myyntiprosessin onnistumisia ja epäonnistumisia sekä tekee tarvittavat linjaukset tulevista myynneistä. Hankintalaissa ja markkinaoikeuden päätöksissä on määritelty laatukriteerien vaatimuksia. Näitä voi hyödyntää myynneissäkin, vaikka hankintalaki koskeekin vain ostoja.

Asemapäällikön talon kohtalo on edelleen auki. Talon suojaaminen alueen rakennustöiltä on vuosien aikana tullut maksamaan paljon.

6.3 Kaupungin omaisuuden luovuttaminen, tapaus Tapanilakoti

Lahden kaupungin ylläpitämä vanhainkotitoiminta Tapanilakodissa loppui marraskuussa 2014. Sosiaali- ja terveystoimialan tilavastaava on myynyt irtaimistoa toimialan henkilökunnalle. Muulle kaupungin henkilökunnalle ei ole tiedotettu mahdollisuudesta ostaa irtaimistoa. Myydyistä tavaroista on lista, johon on merkitty myyty tavara, hinta, päivämäärä ja ostaja, joka on myös allekirjoituksellaan vahvistanut ostonsa. Vuoden 2014 myynneistä on kertynyt 1 175 euroa ja summa on tilitetty kaupungin pankkitilille 31.12.2014. Vuoden 2015 vastaavat myynnit olivat 4 420 euroa ja summa on tilitetty kaupungin pankkitilille 31.12.2015. **Tarkastuslautakunta ei pidä asianmukaisena menettelynä sitä, että koko vuoden myyntitulot pidetään käteisenä rahana vuoden loppuun saakka ja siirretään vasta sitten kaupungin pankkitilille.**

Tarkastuslautakunnan 1. jaoston marraskuun 2015 kokouksen aiheena olivat Lahden Aterian ajankohtaiset asiat. Siinä yhteydessä nousi esiin Jalkarannan sairaalan astiahuolto, joka joudutaan kesällä 2016 tehtävien muutostöiden ajaksi siirtämään väliaikaisesti muualle. Lahden Ateria oli suunnitellut yhdeksi vaihtoehdoksi Tapanilakodin keittiötä, josta kuitenkin oli jo purettu toimintakuntoinen tunneliastianpesukone ja viety pois. Tästä aiheutuu Lahden Aterialle lisätyötä ja kustannuksia, kun se joutuu selvittämään muita vaihtoehtoja. Yksi mahdollisuus on siirrettävä kontti tarvittavine astianhuollon koneineen ja laitteineen. Kokouksen jälkeen tarkastustoimen edustajat totesivat katselmuksen ja haastattelun perusteella, että sosiaali- ja terveystoimialan tilavastaava oli lahjoittanut astianpesukoneen hyväntekeväisyysjärjestölle toimitettavaksi Afrikkaan Malawiin. Tarkastustoimisto selvitti, että astianpesukone oli siirretty Tampereella Pirkka-halliin odottamaan kuljetusta Malawiin.

Asiassa oli toimittu ilmeisestikin hyvää tarkoittaen, mutta omavaltaisesti. Astianpesukone oli osa Tapanilakodin kiinteää kalustusta ja siten tilakeskuksen hallinnoimaa omaisuutta. Tilakeskuksen johtaja oli saanut tiedon astianpesukoneen lahjoitusta koskevista suunnitelmista lokakuun lopulla 2015, jolloin koneen purkaminen oli jo vireillä. Tilakeskuksen johtaja oli kieltänyt lahjoittamasta pesukonetta. Tästä oli todistettavasti ilmoitettu sosiaali- ja terveystoimialan tilavastaavalle, joka ei kuitenkaan ollut ilmoittanut hyväntekeväisyysjärjestölle lahjan peruuttamisesta. Tilakeskuksen rakennusmestari oli myös tietoinen tilakeskuksen lahjoituksen kiellosta, mutta hänkään ei

Marraskuun puolivälissä 2015 Tapanilakodin keittiössä astianpesukoneesta oli muistona vain jäljet lattiassa.

Tapanilakodin astianpesukone kuvattuna 24.11.2015 Pirkka-hallissa Tampereella odottamassa syksyllä 2016 tapahtuvaa laivausta Afrikkaan.

ollut puuttunut pesukoneen poisvientiin. Lahjan saajana oleva järjestö oli myöhemmin saanut tiedon tilakeskuksen johtajan lahjoituskiellosta, jolloin kone palautettiin omatoimisesti, koska "luvatta tehdyllä lahjoituksella ei ole siunausta". Astianpesukone palautettiin takaisin Lahteen tammikuussa 2016 ja siitä lähtien se on ollut varastoituna Mukkulaan kaupungin varastohallissa.

Surullisen tapahtumaketjun lopputuloksena tunneliastianpesukone päätyi lopulta pölyttymään kaupungin varastohalliin Mukkulaan.

Kaupungin hankintatoimi on ohjeistanut irtaimen omaisuuden poistamisen seuraavasti: Pohdi ensin onko uuden hankkiminen tarpeen. Toimi sitten seuraavassa järjestyksessä mahdollisuuksien mukaan.

1. Varastoi oman yksikön tulevaa käyttöä varten
2. Korjauta ja käytä omassa yksikössä
3. Kierrätä omassa organisaatiossa tai toiseen organisaatioyksikköön
4. Anna vaihdossa myyjälle (kysy hyvitystä!). Vaihto saattaa kuulua sopimukseen. Tuotevastuu voi myös velvoittaa ottamaan vaihdossa.
5. Myy ulkopuoliselle, tarjoa esim. seutukunnille. Ota huomioon mahdolliset ilmoitus- ja muut myyntikulut. Suositus: järjestä nettihuutokauppa ja aseta irtaimelle omaisuudelle käypä lähtöhinta.
6. Toimita Patinaan.
7. Lahjoita museolle, hyväntekeväisyyteen tms.
8. **Myy henkilökunnalle (Listalla viimeisenä, koska vaatii tarkkaa harkintaa yleensäkin ja erityisesti myytäessä oman yksikön henkilökunnalle.** Päivän hinta pitää jonkun tai joidenkin tietolähteiden kautta määrittää mahdollisimman luotettavasti, ja sen hinnan mukaan tehdä kauppa vaikka myyntihinta jäisi alle jäljempänä ilmoitetun rajan ja myyntiä ei avoimesti ilmoiteltaisikaan!)

Tapanilakodin irtaimen myynnissä ei ole noudatettu hankintatoimen asiasta antamaa ohjeistusta. Itse asiassa toiminta ei olisi voinut olla enempää ohjeen vastaista, koska myynti on aloitettu oman toimialan henkilöstölle. **Toisaalta hankintatoimen ohjeen löytäminen on käytännössä mahdotonta, minkä johdosta ohje tunnetaan kaupunkiorganisaatiossa varsin huonosti.** Kaupungin www.lahti.fi tai kaupungin intranet-sivuilta mainittua hankintatoimen ohjetta ei löytynyt vuosina 2014 ja 2015. Ohjeen löytämiseksi oli ensin osattava mennä hankintatoimen extranet-sivuille ja osattava vielä sieltä löytää hintatiedote n:o 801, joka on otsikoitu "poistettava irtain omaisuus ja kirpputori".

Tarkastuslautakunta on edellisen kerran käsitellyt menettelytapoja poistokalusteiden myynnistä vi-ranhaltijoille vuoden 2011 arviointikertomuksessaan.

- Yksittäinen hyväntekeväisyysjärjestö joutui ikävään välikäteen kaupungin toimiyksiköiden keskinäisessä sekoilussa. Episodi ei ollut omiaan parantamaan kaupungin imagoa ja oli myös kuvaava esimerkki tiedonkulun ja yhteydenpidon käsittämättömästä vaikeudesta kaupunkiorganisaation sisällä. Astianpesukoneen purkaminen Tapanilakodin keittiöstä laski koneen käyttöarvoa melkoisesti ja sen saattaminen toimintakuntoon ei ole yksinkertainen eikä halpa asia. Tapanilakodissa toimivalla vastaanottokeskuksellakin olisi voinut olla hyötyä astianpesukoneesta, jos sitä ei olisi purettu. Jos kaupunki ei ota astianpesukonetta enää käyttöön, siitä aiheutuu vain varastointikuluja. Siinä mielessä olisi voinut olla taloudellisesti ja humanitäärisesti paras vaihtoehto, jos astianpesukone olisi päätynyt hyväntekeväisyysjärjestön toimesta Malawiin.

Suositus

Kaupungin kaikki ohjeistukset kootaan yhteen ja samaan paikkaan, josta ne ovat helposti kaikkien näitä tarvitsevien löydettävissä.

6.4 SAP HR -henkilöstöhallintojärjestelmän käyttöönto ja Kuntien Tiera Oy

Lahden kaupungissa otettiin vuoden 2013 alussa käyttöön Kuntien Tiera Oy:ltä hankittu SAP -taloudenohjausjärjestelmä. Hankinta oli perusteltu, koska aiemman järjestelmän käyttötuki loppui. Siirtymisen SAP -taloudenohjausjärjestelmään onnistui hyvin.

SAP -järjestelmän kehittämistä jatkettiin vuosien 2014 - 2015 aikana henkilöstöhallinnon järjestelmien uudistamisella. Toimittajana oli edelleen Kuntien Tiera Oy. Marraskuussa 2015 käyttöön otetulla SAP HR -osiolla korvattiin aiemmin käytössä olleet Personec ESS ja Personec HR -ohjelmat. Muutos koski koko kaupungin henkilöstöä. SAP HR on henkilöstötiedon pääjärjestelmä, jonka pitäisi suunnitelmien mukaan kattaa henkilöstön perustiedot, palvelusuhdetiedot, ajanhallintatiedot, organisaatitiedot, henkilöstön kehittämisen tiedot sekä henkilöstöraportoinnin.

SAP HR -projektin tavoitteena oli, että tiedot syötetään järjestelmään vain kerran, prosessissa toimivat henkilöt ovat osaavia ja sijaisjärjestelyt toimivat. Resurssien kohdentamisella ja tehokkaalla käytöllä tavoiteltiin kustannussäästöjä. Tieto ja raportointi oli tarkoitettu saadaan reaaliaikaiseksi. **Ainakaan vielä näitä hyötyjä ei ole näköpiirissä. Ohjelma on keskentekoinen ja sen käyttöönotossa on ollut paljon ongelmia.**

Turun kaupunki oli pilotoinut HR-järjestelmää. Tiera Oy:n toteutus Lahden kaupunkia varten vaati kuitenkin merkittävässä määrin räätälöintiä. Järjestelmän käyttöönotosta ei kaupungin toimialoilla oltu lainkaan yksimielisiä. Uudessa toimintatavassa esi-

miehille oli tiedossa selvästi lisää järjestelmän käyttöön liittyviä tehtäviä. Loppuvuodesta 2014 todettiin, että asian kehittäminen vaati toimialojen taholta vahvempaa sitoutumista, jolloin prosessi pysäytettiin viiden kuukauden ajaksi. Hankkeen kestäessä lähti kaksi keskeisesti valmistelussa mukana ollutta henkilöä pois Lahden kaupungin palveluksesta.

Järjestelmä otettiin lopulta käyttöön 17.11.2015. Projektin kesto aika esivaiheista käyttöönottoon oli yli kaksi vuotta. Viivästystä tuli 11 kuukautta suunniteltuun aikatauluun nähden. SAP HR -hankkeen investointikustannukset olivat noin 1,4 milj. euroa. Käyttötalouden kustannukset olivat 0,4 milj. euroa (sisältäen mm. Calpro Oy:n työt). Kaupungin oman suunnittelutyön arvoksi on laskettu 0,5 milj. euroa. **Investointikustannukset nousivat lähes kaksinkertaisiksi suunnitellusta.** Syynä olivat Lahden toimintaympäristöä varten tehdyt räätälöinnit ja hankkeen viivästyminen.

SAP HR järjestelmää käyttävät kaikki Lahden kaupungin noin 5 700 työntekijää. Järjestelmän Itsepalveluosio on koettu kutakuinkin toimivaksi, joskin aiempi ESS-järjestelmä oli vähintään yhtä käyttäjäystävällinen. Itsepalveluosion kautta anotaan lommat ja muut poissaolot esimiehiltä, jotka hyväksyvät poissaolot järjestelmän kautta. Tieto järjestelmään tehdystä pyynnöstä ei välity esimiehen sähköpostiin kuten aiemmin. Tätä puutetta ei ainakaan vielä huhtikuussa 2016 ole saatu kuntoon, mikä on selvä heikkous aiemman ESS-järjestelmän ominaisuuksiin verrattuna. SAP HR -järjestelmä on keskentekoinen myös henkilöstön osaamiskartoitus- ja kehityskusteluosioiden osalta.

Suurinta kritiikkiä on aiheuttanut työn uudelleen kohdentaminen. Esimiesten tehtäväksi järjestelmässä siirtynyt henkilöstön palkkaukseen liittyvä työntekijätietojen kirjaaminen on osoittautunut työlääksi ja monien mielestä suorastaan resurssien epätarkoituksenmukaiseksi käyttämiseksi. Esimiehet joutuvat nyt hoitamaan aiemmin ammattilaisille keskitettyjä erityisosaamista vaativia tehtäviä. Tarkastusvastuu palkkaustietojen syötön oikeellisuudesta on järjestelmän ammattikäyttäjillä, joita on tällä hetkellä 24. Alun perin ammattikäyttäjiä oli 15. **Resurssit olivat täysin alimitoitettut erityisesti sivistystoimialalla,** jossa uuden henkilöstön ja sijaisten palvelukseenotto- ja palkkausjärjestelmä halvaantui täysin. Uudet työntekijät saivat lopulta palkkansa manuaalisten poikkeusjärjestelyjen turvin. Ammattikäyttäjiksi jouduttiin sivistystoimialalla pikaisesti siirtämään neljä koulusihteeriä. Heidän työnsä jaettiin jäljelle jääneiden kesken. Tämä puolestaan saattoi koulujen hallinnon sekasorron tilaan, mikä jatkuu edelleen. Turussa SAP-HR:ssä on yli sata ammattikäyttäjää. Siihen nähden on käsittämätöntä Lahden alimitoitettu ammattikäyttäjien määrä.

SAP HR -järjestelmän investointikustannukset ovat huomattavat. Myös kaupungin käyttökustannukset nousevat merkittävästi. Kaupungin aiemmin käyttämien henkilöstöhallintojärjestelmien vuotuiset käyttökustannukset olivat 48 300 euroa. Tarkastuslautakunnan kokouksessa 22.2.2016 saadun tiedon mukaan uuden SAP HR-järjestelmän vuotuiset käyttökustannukset ovat 508 454 euroa vuodessa eli kymmenkertaiset aiempaan nähden. Tarkastuslautakunta piti hinnannousua ymmärrettävästi hyvin suurena. **Erikoinen sattuma oli, että kolme päivää kokouksen jälkeen tarkastustoimistolle ilmoitettiin tietohallinnon neuvotelleen Kuntien Tiera Oy:n kanssa järjestelmän käyttökustannusten hinnasta, jolloin vuosittaiset käyttökulut putosivatkin 343 377 euroon.**

Tarkastuslautakunnan käsityksen mukaan henkilöstöhallinnon töitä on uuden järjestelmän käyttöönoton myötä siirretty merkittävässä määrin Calpro Oy:ltä kaupungin toimialoille. Tämä ei kuitenkaan ole vastaavasti vähentänyt Calpro Oy:n laskutusta kaupungilta. Kaupunki ei ole muutoinkaan suuremmin kyseenalaistanut yhtiön laskutusperusteita. Yhtiön palveluhintojen kilpailukykyisyyttä on syytä tarkastella kriittisesti jäljempänä esitetyt esimerkit huomioiden. Vuonna 2014 Calpro Oy antoi tarjouksen Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän palkanlaskennasta, joka oli 0,2 milj. euroa kalliimpi kuin yhtymän oman toimintana tuotettu palvelu. Vuonna 2015 Calpro Oy antoi erälle Lahti -konsernin yhtiöl-

le tarjouksen kirjanpidosta ja sen vuosikustannus oli yli 20 000 euroa. Kahden yksityisen toimijan vastavat tarjoukset olivat vajaa 4 000 euroa ja 5 700 euroa, joista yhtiö valitsi halvemman. Tarkastuslautakunta on aiemmin esittänyt toivomuksen, että konserniyhtiöiden kirjanpidot keskitettäisiin Calpro Oy:lle. Yhtiön hinnoittelu huomioiden tarkastuslautakunta ei voi uusia toivomustaan.

Kuntien Tiera Oy

Tarkastuslautakunta on vuoden 2015 arviointikertomuksessaan käsitellyt kaupungin järjestelmähankintoja Kuntien Tiera Oy:ltä, kaupungin henkilöstön sitoutumista yhtiöön sekä yhtiön heikkojen talousnäkyvien aiheuttamia riskitekijöitä järjestelmien ylläpidon jatkuvuuden kannalta. Kuten edellä kohdassa 3.1.6 todetaan, ei kaupunginhallitus näe Kuntien Tiera Oy:n tulevaisuuden ja kaupungin tietojärjestelmien jatkonäkymien suhteen mitään riskiä.

Kuntien Tiera Oy teki vuonna 2015 tappiota 1,2 milj. euroa. Tappion selvä pienentyminen edellisestä vuodesta on sentään myönteistä. Tappioiden yhteismäärä yhtiön taseessa 31.12.2015 on 14,5 milj. euroa ja yhtiön oma pääoma on 11 milj. euroa miinuksella. Lisäksi yhtiön taseessa on 4,9 milj. euroa osakkaiden antamia pääomalainoja. Vierasta pääomaa taseessa on kaikkiaan 22,5 milj. euroa. Yhtiö on käytännössä selvitystilassa.

Kuntien Tiera Oy:n hallinnossa Lahden kaupungilla ja Lahti-konsernilla on entistäkin vahvempi edustus. Lahden kaupunginjohtaja on vuodesta 2011 alkaen ollut hallituksen jäsenenä. Toimielinten nimitysvaliokuntaan kuuluu Lahden kaupunginlakimies. Yhtiön kaikissa viidessä ohjausryhmässä on edustajat Lahden kaupungin henkilöstöstä. Varsinkin keskeisessä ERP -ohjausryhmässä on Lahti -konserni jatkossa suorastaan ylliedustettuna. Esityksen mukaan ohjausryhmän (11 henkeä) kokoonpanoon kuuluvat Lahden kaupungin hankejohtaja, Calpro Oy:n toimitusjohtaja, Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymän talousjohtaja sekä Hollolan kunnan talousjohtaja. Näistä kaksi viimeksi mainittua ovat myös Calpro Oy:n hallituksen jäseniä.

Espoon, Lahden ja Turun kaupunkien ja Kuntien Tiera Oy:n yhteydet ovat erikoiset. Kaikista näistä kaupungeista on ylimmästä virkamiesjohdosta edustajat yhtiön hallituksessa. Yhtiö maksaa virkamiehille hallituksen jäsenyydestä tällä hetkellä vuosipalkkioita 3 000 euroa vuodessa ja kokouspalkkioita 200 euroa / kokous. Aiemmin vuosipalkkiot olivat 6 000 eu-

roa vuodessa ja kokouspalkkiot 400 euroa / kokous. Espoo, Lahti ja Turku ovat kaikki antaneet Kuntien Tiera Oy:lle pääomailainaa. Turku oli ensimmäinen, joka hankki Kuntien Tiera Oy:ltä SAP-HR:n, Lahti oli toinen ja Espoossa hankinta on käynnissä. Tarkastuslautakunta pitää **Lahden kaupunginjohtajan jäsenyyttä Kuntien Tiera Oy:n hallituksessa arveluttavana edellä selostettu huomioiden.** Merkittävät palkkiot voivat houkuttaa hallituksen jäsenenä toimimiseen. Vaikka kaupunginjohtaja muodollisesti jäävä yhtiötä koskevassa päätöksenteossa, niin missä määrin hänen alaisensa voivat olla objektiivisia asian valmistelussa ja esittelyssä. Tarkastuslautakunta korostaa, että **muodollinen jäävyyksen lisäksi tulee olla varmuus myös siitä, ettei asioiden käsittelyn puolueettomuudesta jää mitään epäilyksen aihetta.**

Lahden osalta on syytä vielä nostaa esiin tapaus, jossa Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä

valmisteli vuonna 2015 talousjohtajan johdolla ERP-toiminnanohjausjärjestelmän hankintaa Kuntien Tiera Oy:ltä. Kuntayhtymän hallitus päätti kuitenkin helmikuussa 2016 lopettaa projektin määrittelyvaiheeseen. Valmistelutöistä ehdittiin maksaa Kuntien Tiera Oy:lle 0,8 milj. euroa, joka kirjataan kuntayhtymän kertakuluksi vuodelle 2016. Lahti on kuntayhtymän suurin osakas ja Lahti maksaa yli puolet kuntayhtymän menoista.

Tarkastuslautakunta on vuoden 2014 arviointikertomuksessaan käsitellyt rakenteellista korruptiota, jossa on kyse valta-aseman väärinkäytöstä omaksi tai taustayhteisön hyväksi. Edellä selostettu Kuntien Tiera Oy:n, Lahden kaupungin ja viranhaltijoiden roolit ja kytkennät muodostavat kokonaisuuden, jossa ei voi välttyä rakenteellisen korruption mahdollisuudesta.

— SAP HR -henkilöstöhallinnon järjestelmän hankintaprosessi ja sen käyttöön ottaminen on osoittautunut epäonnistuneeksi. Esimiestyöksi siirtynyt palkkausperusteiden kirjaus järjestelmään ei vaikuta henkilöstöressurssien tarkoituksenmukaiselta käytöltä.

— Kuntien Tiera Oy:n talousvaikeudet jatkuvat eivätkä yhtiön tulevaisuuden näkymät ole kovinkaan valoisat.

Suositus

Kaupunginhallitus

1. selvittää perusteellisesti SAP-HR:n ongelmat ja jos niitä ei saada ratkaistua kohtuullisessa ajassa, niin järjestelmästä luopuminen ei voi olla poissuljettu vaihtoehto.
2. huolehtii siitä, että SAP-HR:n käyttöönoton myötä Calpro Oy:ltä kaupungille siirtyneet tehtävät huomioidaan yhtiön laskutuksessa.
3. arvioi säilyykö asioiden valmistelun ja esittelyn objektiivisuus, jos kaupunki nimeää viranhaltijoita kaupungille palveluja tuottavien yhtiöiden ja yhteisöjen hallintoelimiin.

6.5 Sähköinen arkistointi Lahdessa

Arkistolaitos on antanut mahdollisuuden pysyvästi säilytettävien asiakirjojen pelkästään sähköiseen säilyttämiseen vuonna 2006. Lahdessa on heti tämän jälkeen aloitettu valmistelut sähköiseen arkistointiin siirtymiseksi.

Lahden kaupunki sai ensimmäisenä kuntana Suomessa arkistolaitokselta luvan sähköisen säilyttämisen käyttöön ottamiseen (sähköiseen arkistointiin) 1.5.2013 lukien. Päätös mahdollistaa käytännössä kaikkien kaupungin asiakirjojen säilyttämisen yksinomaan sähköisessä muodossa. Lahden kaupungin sähköinen arkistointi on kokonaisuus, joka muodostuu arkistoinnista, asianhallinnasta sekä dokumentinhallinnasta. Arkistolaitoksen lupa myönnettiin TWeb-asianhallintajärjestelmälle ja Document Manager (Doris)- järjestelmälle. Luvan saamista edelsi 800:n tiedonohjaussuunnitelman (TOS) tekeminen hyväksytyllä tavalla, suoritettujen auditointien sekä Lahden kaupungin tietoturvan parantamiseksi tehdyt toimenpiteet.

Sähköisen arkistoinnin tavoitteina ovat säästöt paperinkulutuksessa, kopiokoneissa, tulostimissa, arkistotiloissa, työajassa, henkilötyövuosissa ym. Lisäksi tietoisuus eri asiakirjojen julkisuus/salaisuusominaisuuksista (julkinen, salainen vai osittain salainen) paranee, koska tiedonohjaussuunnitelmissa on jokaisen asiakirjan kohdalla otettava kantaa asiaan. Lisäksi asiakirja löytyy nopeasti ja voi olla usean eri henkilön nähtävänä samaan aikaan. Asiakirja ei voi myöskään hävitä mihinkään.

TWeb -ohjelmisto on valittu kaupungin asianhallintajärjestelmäksi loppuvuodesta 2008 ja se on otettu käyttöön koko kaupungissa syksyllä 2011. Sähköinen arkistointi edellyttää enemmän työvaiheita, mikä osaltaan selittää kokemuksia TWeb -ohjelmiston vaikeakäyttöisyydestä etenkin harvakeen ohjelmistoa käytävillä.

Tekninen ja ympäristötoimiala hankki vuonna 2007 IBM:n Doris -järjestelmän pilotointilisenssejä ja ryhtyi kehittämään sähköistä arkistointia. Toimiala on käyttänyt siihen merkittävästi oman henkilöstön työpanosta. Kaupunki hankki kilpailutuksen perusteella

vuonna 2010 dokumentinhallintajärjestelmän Doris-ohjelmistot Elinar Oy Ltd:ltä, jolta oli hankittu jo pilotoinnin aikaiset lisenssit. Doris -järjestelmä otettiin koko kaupungissa käyttöön vuonna 2015, jolloin sähköinen arkistointi varsinaisesti alkoi.

Sähköiseen arkistointiin siirtyminen on ollut yllättävän vaikeaa johtuen mm. lähes 200:sta käytössä olevasta tietojärjestelmästä ja niissä olevista asiakirjoista sekä näiden järjestelmien keskenään puutteellisesta integraatiosta. TWeb- ja Doris -järjestelmissä on sekä pysyvästi säilytettäviä että määräajan (pääosin yli 10 vuotta) säilytettäviä asiakirjoja. Määräaikaaisesti säilytettävät asiakirjat eivät automaattisesti poistu järjestelmästä vaan ne poistetaan säilytysajan päätyttyä järjestelmissä tehtävillä hävitysajoilla.

Konsernipalveluihin kuuluva kaupungin arkistointi on tuoteistanut tiedonohjaussuunnitelmaan (TOS) liittyvän osaamisensa ja myy tuotepakettia muille kunnille, mitä voidaan pitää esimerkillisenä henkilöstön itsensä kehittämisenä innovaationa. Tähän mennessä tuloja on kertynyt vajaat 0,1 milj. euroa ja uusia kaupunkeja on vireillä sähköisen arkistoinnin käytön laajentuessa. Hintakriteerinä on käytetty kuntien asukaslukua. Taksaa ei ole erikseen vahvistettu missään vaan toiminnassa mukana olevat viranhaltijat ovat määritelleet hinnan.

Ensimmäisenä sähköiseen arkistointiin siirtyvä kuntana Lahti on joutunut tekemään pioneerityötä, josta myös muut kunnat hyötyvät. Kehittämistyön kustannuksia ei ole laskettu eikä edes arvioitu. Lahti saa ensimmäisenä sähköisestä arkistoinnista saatavat tuottavuushyödyt. Lisäksi kehitystyö on lisännyt asiantuntemusta Lahden henkilöstössä sekä tuonut kaupungille myönteistä imagoa.

Sähköistä arkistointia on kehitetty pitkälti kaupungin henkilöstön toimesta oman työn ohella. Toimintatapa on tältä osin pitkälti sama kuin suun terveydenhuollossa, jossa on kehitetty useita valtakunnallisesti merkittäviä tuottavuutta edistäviä ja samalla kunta-laisten asiointia helpottavia sähköisiä palveluja. Lahdessa epäonnistuneet sähköisiä palveluja koskevat hankkeet ovat puolestaan olleet konsernipalvelujen taholta ”ylhäältä käsin” toteutettuja projekteja.

+ Lahti on edelläkävijä sähköisessä arkistoinnissa Suomen kuntakentässä. Toiminnasta on pitkän kehityksen aikana aiheutunut huomattava määrä kustannuksia, mutta pitkällä aikavälillä saatavat säästöt ovat moninkertaiset kuluihin verrattuna. Toiminnalla on saatu Lahdelle myönteistä imagoa.

+ Sähköistä arkistointia koskeva kehitys on tehty suurelta osin kaupungin henkilöstön toimesta ja se on aloitettu toimialoilla eli eteneminen on ollut ”alhaalta ylöspäin”. Tarkastuslautakunta pitää esitettyä toimintatapaa yhtenä syynä siihen, että kehitys on onnistunut ja johtaa tuottavuuden parantumiseen pitkällä aikavälillä. Asiassa ei voi myöskään väheksyä kaupungin saamaa myönteistä imagohyötyä.

Suositus

Kaupungissa tulisi

1. laatia yleisohje, miten kaupungin kehittämistyö korvataan, jos ohjelmatoimittajat saavat myytyä näitä tuotteita muille osapuolille. Lisäksi olisi hyvä linjata, milloin kaupungin henkilöstö voi osallistua ohjelmistotoimittajien myyntiä edistäviin seminaareihin ja matkoihin.
2. vahvistaa taksat kaikille kaupungin myymille palveluille.

6.6 Konserttitalon vuokraus ja peruskorjauksen keskeneräisyys

Kaupunginhallitus päätti 2.12.2013 Konserttitalon tilojen vuokraamisesta Lahden Konservatorio Oy:n (jäljempänä konservatorio) käyttöön. Järjestelyssä taloa hallinnoiva Musiikkiopiston Omakotisäätiö myi kiinteistön lahtelaiselle kiinteistösijoitusyhtiölle. Ehtona oli, että tulevassa kiinteistön saneerauksessa konservatorion toiminta jää pitkäaikaisesti Konserttitaloon. Kiinteistön ostajan tarkoituksena oli toteuttaa Konserttitalon perusparannushanke siten, että rakennukseen tulee uudisrakennuksena ns. torniosa ja siihen asuinhuoneistoja. Kaupunginhallitus oikeutti tilakeskuksen allekirjoittamaan yhtiön kanssa valmistellun esisopimuksen, jolla kaupunki vuokraa konserttisaliolosuhteita 20 vuodeksi. Kaupunki vuokraa tilat edelleen konservatorion käyttöön. Alustaviin suunnitelmiin perustuva veroton pääomavuokra on 45 000 €/kk. Konservatorion kasvavat vuokratulot otetaan huomioon kaupungin myöntämässä avustusrahoissa.

Konservatorio pääsi muuttamaan saneerattuihin tiloihin joulukuussa 2015. Kohteen vastaanottotarkastus pidettiin 30.11.2015. Tilakeskus oli 27.11.2015 suorittanut vuokralaisen ominaisuudessa rakennustöiden tarkastuksen. Katselmuksessa löytyi huomattava määrä korjausta ja viimeistelyä vaativia kohtia. Tilakeskus on antamansa selvityksen mukaan reklamoinut 187 puutteesta rakennuttajalle useita kertoja, mutta ne ovat edelleen pääosin korjaamatta. Myös konservatorio on esittänyt 53 kohdan listan puutteista. Suurin osa olisi pienillä toimilla korjattavissa. Suurimmat puutteet liittyvät akustiikan puuteisiin, äänieristykseen, ja ovien toimintaa. Opetusluokkiin on tammi- ja helmikuun 2016 aikana asennettu akusto-

levyjä, minkä ansiosta akustiikkaan liittyvät ongelmat on saatu pääosiltaan poistettua. Kymmenen luokkahuoneen välinen äänieristys on edelleen puutteellinen. Toisista luokista tulevat äänet häiritsevät merkittävästi opetusta näissä luokissa. Felix Krohn –salin käyttö ei ole kaikilta osin mahdollista. Salin istuimia ei ole vaihdettu eikä niitä oltu suojattu rakennustöiden aikaisessa varastoinnissa. Istuimet ovat epäsiistissä kunnossa. Ennen remonttia epäkuuntoon mennyt esiripun mekanismi on edelleen korjaamatta ja itse esirippu on rakennuspölyn likaama. Ongelmana epäkohtien korjaamisen osalta on, että havaitut puutteet eivät ole välittyneet kaikille osapuolille. Myös osapuolten roolit ja vastuut vaikuttavat olevan epäselviä.

Konserttitalon lukuisista korjaamattomista puutteista huolimatta on tilakeskus kuitenkin maksanut joulukuusta 2015 lähtien 45 000 euron kuukausivuokra perustetulle Kiinteistö Oy Lahden konserttitalolle. Helmikuun maksu on pidätetty toistaiseksi rakennuksessa havaittuja puutteita vastaan.

Edellä kohdassa 6.2 on käsitelty Asemapäällikön talon myyntiä. Sen yhteydessä kaupunki on edellyttänyt ostajilta selvityksiä taloudellisista resursseista korjaustöiden suorittamiseksi. Konserttitalon osalta näin ei ole menetelty vaikka riskit ovat olleet kymmenkertaista Asemapäällikön taloon verrattuna. Konservatorion käyttöön on vuokrattu konserttitalosta osa ja se on edellä selostetun mukaisesti keskeneräinen. Rakennuksen asunto-osa on huomattavissa määrin keskeneräinen. Konserttitalon ja Asemapäällikön talojen osalta kaupungin vaatimukset taloudellisista resursseista poikkeavat merkittävästi. Pahimmassa tapauksessa kyseessä voi olla valitettava esimerkki rakenteellisesta korruptiosta etenkin, kun Teknisen viraston toimitalo myytiin samalle toimijalle.

— Konserttitalon remontointiin valittu malli ei ole osoittautunut toimivaksi. Kaupungin tulee kehittää sellainen vaihtoehtoinen malli, jossa varmistetaan korjaustöiden asianmukainen lopputulos.

Suositus

Kaupunginhallituksen tulee selvittää, miksi kaupunki maksaa konservatorion tiloista täyttä pääomavuokraa, vaikka tilat eivät ole olleet vuokrakauden alkaessa asianmukaisessa kunnossa eikä korjaustöitä pyynnöistä huolimatta ole joitakin yksittäisiä kohtia lukuun ottamatta edes aloitettu.

